พระอภิธรรมปิฎก

เล่มที่ ๗

ปัฏฐาน ภาคที่ ๔[๑]

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

อนุโลมทุกปัฏฐาน

๑. เหตุโคจฉกะ

๑. เหตุทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑] ๑. **เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะ, อโลภะ อโมหะ อาศัยอโทสะ, อโลภะ อโทสะ อาศัยอโมหะ โมหะ อาศัยโลภะ, โลภะ อาศัยโมหะ, โมหะ อาศัยโทสะ, โทสะ อาศัยโมหะ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. นเหตุธรรม อาศัยเหตุ ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

๑. บาลีเล่ม ๔๒.

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยเหตุธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

คือ อโทสะ อโมหะ, สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอโลภะ.

พึงผูกจักรนัย.

โมหะ, สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโลภะ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. นเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิ หทัยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

๕. เหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นนเหตุธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ เหตุธรรมทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุ.

๖. เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓, เหตุธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒, เหตุธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ เหตุธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ

๗. เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย.

โมหะ อาศัยโลภะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, โมหะ อาศัยโทสะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะ และหทยวัตถุ ฯลฯ.

๘. นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม และเหตุธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๒ และเหตุธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทัยวัตถุและเหตุธรรม.

๙. เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓, อโทสะ, อโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม และอโลภะ ฯลฯ ขันธ์ ๒, อโทสะ, อโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๒ และอโลภะ.

พึงผูกจักรนัย.

ขันธ์ ๓, โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม และโสภะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ อโทสะ, อโมหะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ และอโลภะ ฯลฯ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒] ๑. **เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

ทิ้งรูปภูมิเสีย พึงกระทำเป็น ๙ วาระ ในอรูปภูมิเท่านั้น.

๓. อธิปติปัจจัย

เพราะอุปติปัจจัย ปฏิสนธิไม่มี พึงกระทำให้บริบูรณ์.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

นี้เป็นข้อที่ต่างกัน.

๔. อนันตรปัจจัย ฯลฯ ๖.สหชาตปัจจัย

เพราะอนันตรปัจจัย เพราะสมนันตรปัจจัย เพราะสหชาต-ปัจจัย

มีมหาภูตรูปทั้งหมดตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๗. อัญญมัญญปัจจัย ฯลฯ ๑๓. วิปากปัจจัย

เพราะอัญญมัญญปัจจัย เพราะนิสสยปัจจัย เพราะอุปนิสสย-ปัจจัย เพราะปุเรชาตปัจจัย เพราะอาเสวนปัจจัย ปฏิสนธิไม่มี แม้ในภูมิทั้งสอง.

เพราะกัมมปัจจัย เพราะวิปากปัจจัย เกิดขึ้น. เพราะอวิคตปัจจัย ปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๔] ๑. **นเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุ-ปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์๑ ที่เป็นนเหตุธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

พาหิรรูป... อาหารสมุฏฐานรูป...อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ.

ส่วนอสัญญสัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ.

๒. เหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุ-ปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา .ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๒. นอารัมมณปัจจัย

[๕] ๑. **นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยเหตุธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูปทั้งหมด. ฯลฯ

๓. นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยเหตุธรรม และขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุ-ธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. นอธิปติปัจจัย ฯลฯ ๗. นอุปนิสสยปัจจัย

เพราะนอธิปปัจจัย พึงกระทำให้บริบูรณ์.

เพราะนอนันตรปัจจัย เพราะนสมนันตรปัจจัย เพราะนอัญญ-มัญญปัจจัย เพราะนอุปนิสสยปัจจัย

๘.นปุเรชาตปัจจัย

[๖] ๑. **เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาต ปัจจัย**

คือ ในอรูปภูมิ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะ.

พึงผูกจักรนัย

โมหะ อาศัยโลภะ, โลภะ อาศัยโมหะ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาต-ปัจจัย**

คือ ในอรูปภูมิ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยเหตุธรรม, จิตตสมุฏ-ฐานรูป อาศัยเหตุธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ อโทสะ, อโมหะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัย อโลภะ.

พึงผูกจักรนัย.

โมหะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโลภะ.

พึงผูกจักรนัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. นเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเหตุธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ.

๕. เหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ เหตุธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุ. ธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๖. เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ์ ๓ และเหตุธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ ๑ ที่ ที่เป็นนเหตุธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๗. เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะ และสมัปยุตตขันธ์ ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย.

ในอรูปภูมิ โมหะ อาศัยโลภะ และสมัปยุตตขันธ์ทั้งหลาย

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๘. นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรมและเหตุ- ธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม และเหตุ-ธรรม

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยเหตุธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๘. เหตุธรรม และนเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรมและนเหตุ-ธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ์ ๓, อโทสะและ อโมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม และอโลภะ ฯลฯ ขันธ์ ๒. ฯลฯ.

พึงผูกจักรนัย.

ขันธ์ ๓ และโมหะ อาศัยขันธ์ ที่เป็นนเหตุธรรม และโลภะ.

พึงผูกจักรนัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๙. นปัจฉาชาตปัจจัย ๑๐.นอาเสวนปัจจัย

[๗] ๑. **เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนปัจฉา-ชาตปัจจัย ฯลฯ เพราะนอาเสวนปัจจัย** (มี ๙ วาระ).

๑๑.นกัมมปัจจัย

[๘] ๑. **นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมม-ปัจจัย**

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยเหตุธรรม.

๒. นเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม.

พาหิรรูป . . . อาหารสมุฏฐานรูป.. . อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ.

๓. นเหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม และนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยเหตุธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

๑๒. นวิปากปัจจัย

[๙] ๑. **เหตุธรรม อาศัยเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ.**

๑๓. นอาหารปัจจัย

[๑๐] ๑. **นเหตุธรรม อาศัยนเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนอาหารปัจจัย**

คือ พาหิรรูป... อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ

ส่วนอสัญญสัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๑๔. นอินทริยปัจจัย

[๑๑] ๑. **ฯลฯ เพราะนอินทริยปัจจัย**

คือ พาหิรรูป . . . อุตุสมุฏฐานรูป

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ อุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ส่วนอสัญญสัตว์ทั้งหลาย รูปชีวิตินทรีย์ อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๑๕. นฌานปัจจัย

[๑๒] ๑. **ฯลฯ เพราะนฌานปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นสหรคตด้วยปัญจวิญญาณ ฯลฯ พาหิรรูป ฯลฯ อาหารสมุฏฐานรูป . . . อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ.

ส่วนอสัญญสัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ

๑๖.นมัคคปัจจัย

[๑๓] ๑. **ฯลฯ เพราะนมัคคปัจจัย**

คือ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกธรรม ฯลฯ.

ในอเหตุปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พาหิรรูป . . . อาหารสมุฏฐานรูป . . . อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ

ส่วนอสัญญสัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ

๑๗.นสัมปยุตตปัจจัย ฯลฯ ๒๐.โนวิคตปัจจัย

เพราะนสัมปยุตตปัจจัย ฯลฯ เพราะนวิปปยุตตปัจจัยเหมือนนปุเรชาตปัจจัย พึงกระทำหัวข้อปัจจัย ในอรูปภูมิเท่านั้น ฯลฯ เพราะโนนัตถิปัจจัย ฯลฯ เพราะโนวิคตปัจจัย.

การนับจำนวนวาระปัจจนียะ

[๑๔] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนวิคตปัจจัย ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๑๕] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ. . . ในน-อธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนอุปนิสสย-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปาก ปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๖] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ . . . ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๒ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๒ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

ปัจจานียานุโลมนัย จบ

แม้สหชาตวาระ ก็เหมือนกับ **ปฏิจจวาระ.**

ปัจจยวาระก็ดี นิสสยวาระก็ดี มี ๕ วาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

หัวข้อปัจจัย เมื่อมหาภูตรูปทั้งหลายจบแล้ว พึงกระทำว่า "อาศัยหทยวัตถุ" อายตนะ ๕ ย่อมได้ในอนุโลมก็ดี ในปัจจนียะก็ดี ฉันใด พึงกระทำฉันนั้น.

สังสัฏฐวาระก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี พึงทำให้บริบูรณ์ รูปภูมิไม่มี มีแต่อรูปภูมิเท่านั้น.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๗] **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ อโลภะ เป็นปัจจัยแก่อโทสะ แก่อโมหะ ด้วยอำนาจของเหตุ-ปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

โลภะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย โทสะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ แลจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิณะ ฯลฯ

๓. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ อโลภะ เป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะ, สัมปยุตตขันธ์และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

โลภะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๑๘] ๑. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้น เพราะปรารภเหตุธรรม.

๒. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะปรารภเหตุธรรม.

๓. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรมและนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เกิดขึ้น เพราะปรารภเหตุธรรม.

๔. **นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ [๑]บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ทำอุโบสถกรรมแล้ว พิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณา ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

[๒]พระอริยะทั้งหลาย พิจารณากิเลสทั้งหลายที่ละแล้ว ที่เป็นเหตุธรรม, กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุ-ธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯลฯ โทมนัสย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตชอบบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นนเหตุธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนกิริยา เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนกิริยา, อากิญจัญญายตนกิริยา เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนกิริยา.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๑. หมายความว่า บาลีตอนที่ ๑, ๒. หมายความว่า บาลีตอนที่ ๒.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ, แก่เจโตปริยญาณ, แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ, แก่ยถากัมมูปคญาณ, แก่อนาคตังสญาณ, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๕. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

พึงยกเอาเฉพาะข้อความในบาลี ตอนที่ ๑ ว่า "บุคคลให้ทาน" เท่านั้นมาใส่ในที่นี้ แต่อาวัชชนะ และข้อความที่ว่า "รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ นี้ก็ไม่มี.

๖. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ อุโบสถกรรมฯลฯ แล้วพิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น เหตุธรรมทั้งหลายและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พึงยกเอาข้อความทั้งอยู่ในบาลีนั้นมาใส่ที่นี้ ให้เหมือนกับข้อความในบาลีตอนที่ ๒.

๗. เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย เกิดขึ้นเพราะปรารภเหตุธรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

๘. เหตุธรรมและนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม ย่อมเกิดขึ้น เพราะปรารภเหตุ-ธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

๔. **เหตุธรรมและนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมและนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น เพราะปรารภเหตุธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

๓. อธิปติปัจจัย

[๑๔] ๑. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำเหตุธรรมให้หนักแน่น เหตุธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๒. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะการกระทำเหตุธรรมให้อารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๓. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาปัจจัย** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะการกระทำเหตุธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยสัมปยุตตขันธ์, เหตุธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** พึงยกเอาข้อความตามบาลีที่ว่า "บุคคลให้ทานแล้ว " ใส่ให้พิสดาร จนถึงคำว่า "ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม".

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๕. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ พึงยกเอาข้อความตามบาลีข้างต้นมาใส่จนถึงหทัยวัตถุ และขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๖. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรมแล้ว กระทำกุศล-กรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วพิจารณา เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม และเหตุ-ธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พึงยกเอาข้อความตามบาลีที่ว่า " บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน จนถึงหทยวัตถุ และขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุ-ธรรม " มาใส่.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เหตุธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๗. เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณาอธิปติ ได้แก่

เพราะกระทำเหตุธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๘. เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาอธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำเหตุธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๙. เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาอธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำเหตุธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อนันตรปัจจัย

[๒๐] ๑. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ เหตุธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ เหตุธรรมทั้งหลายเกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๓. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลายที่เกิดหลังๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. **นเหตุธรรม เป็นแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ เนวสัญญาณาสัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. **นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

๖. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจอนันตรปัจจัย

นเหตุมูลกนัย เป็นอย่างเดียวกันทั้ง ๓ วาระ.

๗. เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจอนันตรปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๘. เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตร-ปัจจัย.

๙. เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจอนันตรปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เป็นหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมนันตรปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

[๒๑] ๑. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย เหมือนกับอนันตรปัจจัย.**

เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย.**

เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย** ทั้ง ๒ ปัจจัยนี้เหมือนปัจจยวาระ.

เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย เหมือนกับนิสสยปัจจัยในปัจจัยวาระ.

๙.อุปนิสสยปัจจัย

[๒๒] ๑. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้นก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความปรารถนา แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความปรารถนา แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

๖. **นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** เหมือนกับอุปนิสสยปัจจัย ตอนที่ ๒.

๗. **เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. **เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๙. **เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๒๓] ๑. **นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของปุเรชาต-ปัจจัย.

๓. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ฯลฯ ทิพยจักษุ ฯลฯ

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๒๔] ๑. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.**

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๒. **นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๓. **เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุ-ธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.**

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๒๕] ๑. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย** เหมือนกับอนันตรปัจจัย.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๒๖] ๑. **นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. **นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากเหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุ-ธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, เหตุ-ธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นเหตุธรรมทั้งหลาย แก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

[๒๗] ๑. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย.**

คือ อโลภะ ที่เป็นวิบาก เป็นปัจจัยแก่อโทสะ, แก่อโมหะ ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย.

พึงกระทำเป็น ๙ วาระ ในการจำแนกวิปากปัจจัย เหมือนในปฏิจจ-วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย

[๒๘] ๑. **นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.**

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๒. **นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.**

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. **นเหตุธรรมเป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.**

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย แก่เหตุธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๑๖. อินทริยปัจจัย

[๒๙] ๑. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.**

ในเหตุมูลกนัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑ - ๓)

๒. **นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.**

คือ อินทรีย์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

จักขุนทรีย์ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

อินทริยปัจจัย พึงให้พิสดารอย่างนี้ และมี ๙ วาระ.

๑๗. ฌานปัจจัย

[๓๐] **นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.**

๑๘. มัคคปัจจัย

[๓๑] **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย.**

๑๙. สัมปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย.

ใน ๒ ปัจจัยนี้ มี ๙ วาระ.

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๓๒] ๑. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย, เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒. **นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูป ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ, หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ด้วยอำนาจ ของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๓. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ด้วย อำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตต-ปัจจัย.

๔. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุ-ธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๕. เหตุธรรมและนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒๑. อัตถิปัจจัย

[๓๓] ๑. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.**

คือ อโลภะ เป็นปัจจัยแก่อโทสะ, แก่อโมหะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

โลภะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๓. เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุ-ธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

คือ อโลภะ เป็นปัจจัยแก่อโทสะ แก่อโมหะ แก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

โลภะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ แก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ**อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูปทั้งหลาย ฯลฯ.

พึงผูกจักรนัย.

ขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทัยวัตถุ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

หทยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

พาหิรรูป...อาหารสมุฏฐานรูป...อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ.

อสัญญสัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ ฯลฯ.

รูปายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิ-ปัจจัย.

๕. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ หทยวัตถุเป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๖. นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมและนเหตุ-ธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓, แก่เหตุธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๗. เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

อโลภะและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัย แก่อโทสะ แก่อโมหะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

โลภะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่โมหะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

ในปฏิสนธิขณะ อโลภะ และหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

๘. เหตุธรรมและนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ, ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** และรวมกับ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่ เป็นนเหตุธรรม และเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ เหตุธรรมและหทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

เหตุธรรมทั้งหลาย และมหาภูตรูปทั้งหลายที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลายที่เกิดภายหลัง และกวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลายที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๙. เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุ-ธรรมและนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม และอโลภะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓, แก่อโทสะ, แก่อโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

ขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม และโลภะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓, แก่โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุธรรม และอโลภะ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย.

ในปฏิสนธิขณะ อโลภะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อโทสะ, แก่อโมหะและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

โลภะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่โมหะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๒๒. นัตถิปัจจัย ฯลฯ ๒๔. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.**

ฯลฯ เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย.**

ฯลฯ เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย.**

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

สุทธมูลกนัย

[๓๔] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย

มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๙ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ผู้มีปัญญาพึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๓๕] ๑. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๒. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.**

๓. **เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาต-ปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๔. **นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจปัจฉาชาตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.**

๕. นเหตุธรรม **เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.**

๖. **นเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุ-ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอุปิสสยปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจขงปุเรชาตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.**

๗. **เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาต-ปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๘. **เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุ-ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.**

๙. **เหตุธรรม และนเหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรม และนเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๓๖] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๓๗] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ใน

นวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๓๘] *เพราะนเหตุปัจจัย* ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ . . . ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

เหตุทุกะ จบ

อรรถกถาทุกปัฏฐาน

เหตุทุกะ เป็นต้น

แม้ในทุกปัฏฐาน ผู้ศึกษา พึงทราบปัญหาวิสัชนาและการนับในทุกะทั้งหมด ตามนัยที่กล่าวมาแล้วในบาลีนั่นเอง. อีกอย่างหนึ่ง ในทุกปัฏฐานนี้ การวิสัชนา สเหตุกทุกะ และเหตุสัมปยุตตทุกะ เหมือนกับการวิสัชนาเหตุทุกะ. เหตุและสเหตุกเหตุ แห่งเหตุสัมปยุตตทุกะ และสัปปัจจยทุกะ สังขตทุกะ ก็เหมือนกัน ฯ คำนี้ว่า **อิมํ ทุกํ ยถา สปฺปจฺจยทุกํ เอวํ กาตพฺพํ** พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ เพราะแม้สังขตธรรมย่อมประกอบร่วมกับอสังขตธรรมไม่ได้. เหมือนสัปปจจยธรรมประกอบกับอัปปัจจยธรรมไม่ได้ฉะนั้น สารัมมณทุกะ จิตตสัมปยุตตทุกะ และสังสัฏฐทุกะ มีวิสัชนาเหมือนกับอาสวโคจฉกะ โอฆโคจฉกะ และโยคโคจฉกะ ซึ่งเหมือนกัน เพราะว่าธรรม ๓ เหล่านี้ มีวิสัชนาเหมือนกัน.

อรรถกถาเหตุทุกะเป็นต้น จบ

๒. สเหตุกทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๙] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. **สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. อเหตุกธรรม อาศัยเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๕. สเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นสเหตุกธรรม อาศัยหทัยวัตถุ.

๖. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

กฏัตตารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๗. สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๘. อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

๙. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

กฏัตตารูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๔๐] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๓. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือขันธ์ ๓ และโมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

๔. อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม อาศัยหทัยวัตถุ.

๕. สเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม อาศัยหทัยวัตถุ.

๖. สเหตุธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

๓. อธิปติปัจจัย

[๔๑] ๑. **สเหตุกธรรมอาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

๒. อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม.

๓. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

๔. อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย

คือ ฯลฯ มหาภูตรูป ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๕. อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๔. อนันตรปัจจัย ฯลฯ ๕. สมนันตรปัจจัย

[๔๒] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอนันตรปัจจัย**

ฯลฯ เพราะสมนันตรปัจจัย

๖. สหชาตปัจจัย

[๔๓] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรมเกิดขึ้น เพราะสหชาตปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัย ขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม. ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาตปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม.

โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และจิตตสมุฏฐาน-รูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ขันธ์ ๓, โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๔. อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

พาหิรรูป...อาหารสมุฏฐานรูป...อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ.

อสัญญสัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๓ อาศัย มหาภูตรูป ๑ฯลฯ.

๕. สเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาตปัจจัย

ปัจจัยเหล่านี้ พึงกระทำเป็น ๕ วาระ เหมือนกับเหตุปัจจัย ไม่มีแตกต่างกัน.

๗. อัญญมัญญปัจจัย

[๔๔] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม.

๓. **สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และโมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และหทยวัตถุ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุก-ธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

๔. อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และหทยวัตถุ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุก-ธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ฯลฯ.

ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๕. สเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๖. สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และหทัย-วัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

๘. นิสสยปัจจัย ฯลฯ ๒๓. อวิคตปัจจัย

[๔๕] **สเหตุธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนิสสยปัจจัย**

ฯลฯ เพราะอุปนิสสยปัจจัย

ฯลฯ เพราะปุเรชาตปัจจัย

ฯลฯ เพราะอาเสวนปัจจัย

ฯลฯ เพราะกัมมปัจจัย

ฯลฯ เพราะวิปากปัจจัย

ฯลฯ เพราะอาหารปัจจัย

ฯลฯ เพราะอินทริยปัจจัย

ฯลฯ เพราะฌานปัจจัย

ฯลฯ เพราะมัคคปัจจัย

ฌานปัจจัยก็ดี มัคคปัจจัยก็ดี เหมือนกับสหชาตปัจจัย พาหิรรูป มหาภูตรูป ไม่มี.

ฯลฯ เพราะสัมปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เพราะวิปปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เพราะอัตถิปัจจัย

ฯลฯ เพราะนัตถิปัจจัย

ฯลฯ เพราะวิคตปัจจัย

ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๖] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๙ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๙ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในสัมปยุตต-ปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๗] ๑. **อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๒. อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะน-เหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัย ขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ พึงกระทำทั้งหมด ตลอดถึงอสัญญสัตว์ทั้งหลาย.

๒. นอารัมมณปัจจัย

[๔๘] ๑. **อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะน-อารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๒. **อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะน-อารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย.

ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ส่วนอสัญญสัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ.

๓. อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรมและอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

๓. นอธิปติปัจจัย ฯลฯ ๗. นอุปนิสสยปัจจัย

[๔๘] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนอธิปติปัจจัย เหมือนกับสหชาตปัจจัย ในอนุโลม.**

ฯลฯ เพราะนอนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะนสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอุปนิสสยปัจจัย

๘. นปุเรชาตปัจจัย

[๕๐] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย**

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ

๒. อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ นอรูปภูมิ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ์ ๓ และโมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

จิตตสมุฏฐาน อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ พึงให้พิสดาร ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๕. สเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๖. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม อาศัยหทัยวัตถุ. กฏัตตารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๗. สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

๘. อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

๙. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย.

คือ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

กฏัตตารูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๙. นปัจฉาชาตปัจจัย ๑๐. นอาเสวนปัจจัย

[๕๑] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย**

ฯลฯ เพราะนอาเสวนปัจจัย.

๑๑. นกัมมปัจจัย

[๕๒] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย**

คือ เจตนาที่เป็นสเหตุกธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม.

๒. **อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย**

คือ เจตนาที่เป็นอเหตุกธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม. พาหิรรูป...อาหารสมุฏฐานรูป...อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ

๓. **สเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย**

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๔. สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

๑๒. นวิปากปัจจัย

[๕๓] **ฯลฯ เพราะนวิปากปัจจัย ปฏิสนธิ ไม่มี.**

๑๓. นอาหารปัจจัย ฯลฯ ๑๗. นสัมปยุตตปัจจัย

[๕๔] ๑. **อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนอาหารปัจจัย**

ฯลฯ เพราะนอินทริยปัจจัย

ฯลฯ เพราะนฌานปัจจัย

ฯลฯ เพราะนมัคคปัจจัย

ฯลฯ เพราะนสัมปยุตตปัจจัย

๑๘. นวิปปยุตตปัจจัย

[๕๕] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนวิปปยุตตปัจจัย**

คือ ในอรูปภูมิ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ

๒. อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนวิปปยุตตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๓. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนวิปปยุตตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ์ ๓ และโมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

๔. อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนวิปปยุตตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

๕. สเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนวิปปยุตตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๖. สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนวิปปยุตตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

๑๙. โนนัตถิปัจจัย ๒๐. โนวิคตปัจจัย

ฯลฯ เพราะในนัตถิปัจจัย.

ฯลฯ เพราะโนวิคตปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๕๖] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๗] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย

มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวน-ปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๘] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๒ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๒ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

สหชาตวาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๙] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย. สเหตุกมูลกนัยเหมือนกับปฏิจจวาระ.**

๒. **อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม ฯลฯ เหมือนกับปฏิจจวาระนั่นเอง**

๓. **สเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม อาศัยหทัยวัตถุ, สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๔. **สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม อาศัยหทยวัตถุ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย, สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ ฯลฯ

๕. **สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และหทัยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๓ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๖. อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๗. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

กฏัตตารูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๖๐] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๓. **สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และโมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

๔. **อเหตุกธรรม อาศัย อเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลาย อาศัย หทยวัตถุ.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม อาศัยหทัยวัตถุ.

๕. สเหตุกธรรม อาศัย อเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม อาศัย หทัยวัตถุ. สัมปยุตต-ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๖. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ อาศัยหทยวัตถุ.

๗. สเหตุกธรรม อาศัย สเหตุกธรรมและอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และหทัยวัตถุ ฯลฯ.

ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และ โมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๘. อเหตุกธรรม อาศัย สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และ หทยวัตถุ.

๘. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และ อเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และ โมหะ อาศัย ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และ โมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัย ขันธ์ ๒.

๓. อธิปติปัจจัย

[๖๑] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัย สเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย**

ในอธิปติปัจจัย พึงกระทำเป็น ๙ วาระ เฉพาะในปวัตติกาลเท่านั้น.

๔. อนันตรปัจจัย ๕. สมนันตรปัจจัย

[๖๒] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัย สเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอนันตรปัจจัย**

ฯลฯ เพราะสมนันตรปัจจัย

๖. สหชาตปัจจัย

[๖๓] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัย สเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาตปัจจัย**

มี ๓ วาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ (วาระที่ ๑ - ๓)

๔. อเหตุกธรรม อาศัย อเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุก-ธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ปฏิสนธิ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัย จักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัย กายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นอเหตุกธรรม อาศัย หทยวัตถุ.

๕. สเหตุกธรรม อาศัย อเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม อาศัย หทยวัตถุ. สัมปยุตต-ขันธ์ทั้งหลาย อาศัย โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๖. สเหตุกธรรม และ อเหตุกธรรม อาศัย อเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุ ฯลฯ.

๗. สเหตุกธรรม อาศัย สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัย ขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และ โมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๘. อเหตุกธรรม อาศัย สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาตปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัย ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

๙. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะสหชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ อาศัยขันธ์ ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม และมหาภูต-รูปทั้งหลาย.

ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ ฯลฯ อาศัย ขันธ์ ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นสเหตุกธรรม และมหา-ภูตรูปทั้งหลาย

ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

ขันธ์ ๓ และโมหะ อาศัย ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และหทัย-วัตถุ ฯลฯ อาศัย ขันธ์ ๒.

กฏัตตารูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม และมหาภูตรูป ทั้งหลาย.

๗. อัญญมัญญปัจจัย ฯลฯ ๒๓. อวิคตปัจจัย

[๖๔] ๑. **สเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย**

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๕] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๖๖] ๑. **อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๒. **อเหตุกธรรม อาศัยอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกธรรม ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และโมหะ อาศัยหทยวัตถุ.

๓. **อเหตุกธรรม อาศัยสเหตุกธรรมและอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ. ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำ นวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๘] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๙] ๑. **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

นิสสยวาระ เหมือนกับ ปัจจยวาระ.

สังสัฏฐวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๗๐] ๑. **สเหตุกธรรม เจือกับสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ อาศัย ขันธ์ ๒. ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **สเหตุกธรรม เจือกับอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เจือกับโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๓. **สเหตุกธรรม เจือกับสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ เจือกับขันธ์ ๒.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๗๑] ๑. **สเหตุกธรรม เจือกับสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ เจือกับขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อเหตุกธรรม เจือกับสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เจือกับขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๓. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เจือกับสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และโมหะ เจือกับขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ เจือกับขันธ์ ๒.

๔. อเหตุกธรรม เจือกับอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ เจือกับขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. สเหตุกธรรม เจือกับอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เจือกับโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๖. สเหตุกธรรมเจือกับสเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ เจือกับขันธ์ ๒.

๓. อธิปติปัจจัย

[๗๒] ๑. **สเหตุกธรรม เจือกับสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ เจือกับขันธ์ ๒.

๔. อนันตรปัจจัย ฯลฯ ๖. สหชาตปัจจัย ฯลฯ

[๗๓] ๑. **สเหตุกธรรม เจือกับสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอนันตรปัจจัย**

ฯลฯ เพราะสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะสหชาตปัจจัย ฯลฯ

๓. วิปากปัจจัย

[๗๔] ๑. **สเหตุกธรรม เจือกับสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะวิปากปัจจัย**

คือ ฯลฯ เจือกับขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ซึ่งเป็นวิบาก ฯลฯ เจือกับขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อเหตุกธรรม เจือกับอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะวิปากปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกธรรม ซึ่งเป็นวิปาก ฯลฯ เจือกับขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๑๔. อาหารปัจจัย ฯลฯ ๒๓. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เพราะอาหารปัจจัย ฯลฯ

ฯลฯ เพราะอินทริยปัจจัย ฯลฯ

ฯลฯ เพราะฌานปัจจัย ฯลฯ

ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๗๕] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ

ในนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ฯลฯ ในวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๖ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๖ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๖ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๗๖] ๑. **อเหตุกธรรม เจือกับสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เจือกับขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๒. อเหตุกธรรม เจือกับอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ เจือกับขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๗๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๖ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๗๘] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๗๙] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

สัมปยุตตวาระ เหมือนกับ สังสัฏฐวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๘๐] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. **อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๕. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๖. **อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๘๑] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรมแล้ว พิจารณากุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค, พิจารณาผล พิจารณากิเลสที่ละแล้ว พิจารณากิเลสที่ข่มแล้ว พิจารณากิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นสเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิตที่เป็นสเหตุกธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ, อากิญ-จัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๒. สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลพิจารณาเห็นขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นอเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น, เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ นิพพาน เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นอเหตุก-ธรรม และ โมหะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯสฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ซึ่งเป็นอเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และ โมหะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และ โมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๕. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลาย พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลาย พิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นอเหตุกธรรม, พิจารณากิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ.

พิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และ โมหะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นสเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูป ด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียง ด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิตที่เป็นอเหตุกธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่เจโต-ปริยญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และ โมหะ ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นสเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๖. **อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และ อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภจักษุ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และ โมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะปรารภโสตะ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และ โมหะ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๗. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๘. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๙. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่-สเหตุธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปติปัจจัย

[๘๒] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรมแล้ว ฯลฯ กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา.

ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ ออกจากผล ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นสเหตุกธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๒. สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๓. สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

พระอริยะทั้งหลายกระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วพิจารณา

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อนันตรปัจจัย

[๘๓] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โวทาน.

โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค.

มรรค เป็นปัจจัยแก่ผล.

ผล เป็นปัจจัยแก่ผล.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ.

เนวสัญญานาสัญญายตนะ ของบุคคลผู้ออกจากนิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

จุติจิต ที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิต ที่เป็นอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ภวังค์ที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ภวังค์ที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ภวังค์ที่เป็นอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่เป็นอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๓. สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ปัญจวิญญาณ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

จุติจิตที่เป็นอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่เป็นสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ภวังค์ที่เป็นอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ภวังค์ที่เป็นสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่เป็นสเหตุก-ธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๖. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๗. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๘. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่เป็นอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมนันตรปัจจัย

เหมือนอนันตรปัจจัย.

๖. สหชาตปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

[๘๔] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย เหมือนกับสหชาตปัจจัย ในปฏิจจวาระ.**

ฆฏนาในที่นี้ ไม่มี.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย เหมือนในปฏิจจวาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย เหมือนกับนิสสยปัจจัย ในปฏิจจวาระ.

ฆฏนาในที่นี้ ไม่มี.

๙. อุปนิสสยปัจจัย

[๘๕] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

สุขทางกาย เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย และแก่โมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย และแก่โมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

โมหะ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย และแก่โมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย อุตุ โภชนะ เสนาสนะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย และแก่โมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยะปัจจัย.

๕. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น ปกตูปนิสสยะ ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยสุขทางกายแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

บุคคลเข้าไปอาศัยทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตุ โภชนะ เสนาสนะ ฯลฯ โมหะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

สุขทางกาย ฯลฯ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

สุขทางกาย และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๙. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๘๖] ๑. **อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นอเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น , เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ซึ่งเป็นสเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๓. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๘๗] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๒. **อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม ที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๓. **สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๘๘] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย** เหมือนกับ อนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะก็ดี ภวังค์ก็ดี ไม่มี ในอาเสวนปัจจัย พึงเว้นทั้ง ๙ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๘๙] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ซึ่งเป็นวิบาก ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น**นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม ซึ่งเป็นวิบาก และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหาชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ซึ่งเป็นวิบาก และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๔. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๑๔. วิปากปัจจัย

[๙๐] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ซึ่งเป็นวิบาก เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ซึ่งเป็นวิบาก เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ซึ่งเป็นวิบาก เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกธรรม ซึ่งเป็นวิบาก เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทยวัตถุ ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย.

๑๕. อาหารปัจจัย

[๙๑] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลาย ที่เป็นอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

กวฬีการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๑๖. อินทริยปัจจัย

[๙๒] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย

คือ อินทรีย์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย

๑๗. ฌานปัจจัย

[๙๓] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย

คือ องค์ฌานทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๑๘. มัคคปัจจัย

[๙๔] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๑๙. สัมปยุตตปัจจัย

[๙๕] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วย-อำนาจของสัมปยุตตปัจจัย เหมือนกับสัมปยุตตปัจจัย ในปฏิจจวาระ.**

พึงกระทำเป็น ๖ วาระ.

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๙๖] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒. **อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทยวัตถุ ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย, หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรมที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๓. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นสเหตุก-ธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๔. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทัยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๕. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒๑. อัตถิปัจจัย

[๙๗] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย, ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๓. สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ.

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓, โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐาน-รูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ พึงกระทำตลอดถึงอสัญญสัตว์.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็น จักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ซึ่งเป็นอเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอเหตุกธรรม และโมหะ ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิ-ปัจจัย

๕. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ หทัยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิต ที่เป็นวิบาก ซึ่งเป็นสเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๖. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๗. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดพร้อมกัน และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๘. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ, ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** และรวมกับ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดพร้อมกัน และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ที่เกิดภายหลัง และกวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อินทริยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม ที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๙. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดพร้อมกัน และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดพร้อมกัน และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และโมหะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๙๘] ในเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๙๙] ๑. **สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.**

๒. สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. สเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๔. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำ นาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๖. อเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๗. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ อเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๙. สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ สเหตุกธรรม และอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๐] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๑๐๑] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย

มี ๖ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๖ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปปยุตต-ปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๖ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๐๒] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคต-ปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

สเหตุกทุกะ จบ

๓. เหตุสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๐๓] ๑. **เหตุสัมปยุตตธรรม อาศัยเหตุสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเหตุสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **เหตุวิปปยุตตธรรม อาศัยเหตุสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นเหตุสัมปยุตตธรรม. ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พึงให้พิสดาร ด้วยเหตุนี้ เหมือนกับสเหตุกทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

เหตุสัมปยุตตทุกะ จบ

๔. เหตุสเหตุกทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๐๔] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุกธรรม อาศัยธรรม ที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ อโทสะ อโมหะ อาศัย อโลภะ.

พึงผูกจักรนัย

โมหะ อาศัย โลภะ.

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ อโทสะ อโมหะ อาศัย อโลภะ.

พึงผูกจักรนัย

๒. **ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรม แต่ไม่ใช่เหตุธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยเหตุธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. **ธรรมที่เป็นเหตุธรรม และสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรม แต่ไม่ใช่เหตุธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ อโทสะ อโมหะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัย อโลภะ. พึงผูกจักรนัย

โมหะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโลภะ. พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๕. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุกธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสเหตุกธรรม แต่ไม่ใช่เหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ เหตุธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุ-ธรรม. ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๖. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรม แต่ไม่ใช่เหตุธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และเหตุธรรม อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๗. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุกธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุก-ธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย.

โมหะ อาศัยโลภะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๘. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุก-ธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม และเหตุธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๙. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรม แต่ไม่ใช่เหตุธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และอโทสะ อโมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม และอโลภะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พึงให้พิสดารอย่างที่กล่าวมาแล้ว.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๐๕] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นอธิปติปัจจัย

[๑๐๖] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุกธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนอธิปติปัจจัย**

คือ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะ.

พึงผูกจักรนัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พึงกระทำเป็น ๙ วาระ ให้บริบูรณ์.

๒. นปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ ๔. นอาเสวนปัจจัย

ฯลฯ เพราะนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

ฯลฯ เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

ฯลฯ เพราะนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ

๕. นกัมมปัจจัย

[๑๐๗] ๑. **ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ใช่เหตุธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุกธรรมเกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย**

คือสัมปยุตตเจตนา อาศัยเหตุธรรม.

๒. **ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมม-ปัจจัย**

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรม แต่ไม่ใช่เหตุธรรม.

๓. **ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม อาศัยธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย**

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยเหตุธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

๖. นวิปากปัจจัย ๗. นวิปปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เพราะนวิปากปัจจัย

ฯลฯ เพราะนวิปปยุตตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๐๘] ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๘ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียนัย

[๑๐๙] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๑๐] **เพราะนอธิปติปัจจัย** ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลม จบ

สหชาตวาระก็ดี นิสสยวาระก็ดี สังสัฏฐวาระก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี เหมือนกับปฏิจจวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๑๑] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ อโลภะ เป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะ ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย. เหมือนกับปฏิจจวาระ.

๒. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสเหตุกธรรมและเหตุธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ อโลภะ เป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

พึงให้พิสดาร.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๑๑๒] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุหกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภเหตุธรรม เหตุธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๒. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภเหตุธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ย่อมเกิดขึ้น

๓. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภเหตุธรรม เหตุธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. **ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ พิจารณากุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้วพิจารณามรรค, พิจารณาผล, พิจารณากิเลสที่ละแล้ว, พิจารณากิเลสที่ข่มแล้ว, รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

พิจารณาขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ, อากิญ-จัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปค-ญาณ แก่อนาคตังสญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๕. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ มีอธิบายเหมือนข้อความตามบาลีตอนต้น ไม่มีแตกต่างกัน.

๖. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยและธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ มีอธิบายเหมือนกับข้อความตามบาลีตอนต้น ไม่มีแตกต่างกัน.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเหตุธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เหตุธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๘. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม, ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเหตุธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๙. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภเหตุธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เหตุธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปติปัจจัย

[๑๑๓] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำเหตุธรรมทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๒. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยและธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำเหตุธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรม และสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรม แต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำเหตุธรรมทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุ-ธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และเหตุธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรมแล้ว กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้ในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว กระทำฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา ฯลฯ กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำขันธ์เหล่านั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๕. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ มีอธิบายเหมือนข้อความตามบาลีตอนต้นนั่นเอง.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตเหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๖. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ มีอธิบายเหมือนข้อความตามบาลีตอนต้นนั่นเอง.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และเหตุธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำเหตุธรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๘. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำเหตุธรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๙. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำเหตุธรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อนันตรปัจจัย ๕. สมนันตรปัจจัย

[๑๑๔] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตร-ปัจจัย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โวทาน ฯลฯ เนวสัญญานาสัญญายตนะ ของบุคคลผู้ออกจากนิโรธเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ

๖. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู.

สเหตุกนเหตุมูลกนัย แม้ทั้ง ๓ ก็เป็นเช่นเดียวกัน.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๘. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๙. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ เหตุธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

สมนันตรปัจจัย เหมือน อนันตรปัจจัย.

๖. สหชาตปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

[๑๑๕] **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของสหชาต-ปัจจัย**

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

ทั้ง ๓ ปัจจัย เหมือนกับเหตุปัจจัย ในปฏิจจวาระ.

๙. อุปนิสสยปัจจัย

[๑๑๖] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

เหตุธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลายและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

พึงถามถึงมูลทั้งหลาย แห่งหัวข้อปัจจัยทั้งหลาย แม้ทั้ง ๒ เหล่านี้.

๒. **ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ความปรารถนา แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความปรารถนา แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ในสเหตุมูลกนัย พึงให้พิสดารโดยเหตุนี้ ที่เหลือนอกนั้น มี ๒ วาระ.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

พึงถามถึงมูล ๒.

เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

พึงถามถึงมูล.

เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่เหตุธรรมทั้งหลาย และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. อาเสวนปัจจัย

[๑๑๗] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย (เหมือนอนันตรปัจจัย)**

๑๑. กัมมปัจจัย

[๑๑๘] ๑. **ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ซึ่งเป็นวิบาก ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยและธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-เหตุทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่เหตุทั้งหลายที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ซึ่งเป็นวิบาก ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ขันธ์ทั้งหลาย และเหตุธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ทั้งหลาย และเหตุธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๒. วิปากปัจจัย

[๑๑๙] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย**

คือ อโลภะที่เป็นวิบาก เป็นปัจจัยแก่อโทสะ อโมหะ ด้วยอำนาจของ วิปากปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ อโลภะ ฯลฯ

พึงให้พิสดาร เหมือนกับเหตุปัจจัย พึงกำหนดว่า วิบากทั้ง ๙ วาระ.

๑๓. อาหารปัจจัย

[๑๒๐] ๑. **ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย**

๔. อินทริยปัจจัย

[๑๒๑] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย**

พึงกำหนดว่า อินทรีย์. พึงกระทำ ๙ วาระให้บริบูรณ์.

๑๕. ฌานปัจจัย

[๑๒๒] ๑. **ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย** มี ๓ วาระ.

๑๖. มัคคปัจจัย ฯลฯ ๒๑. อวิคตปัจจัย

[๑๒๓] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของนัตถิปัจจัย, เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย.**

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๒๔] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย

มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาหาร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๙ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนีย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๑๒๕] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๒. **ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๓. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. ธรรมที่เป็นสเหตุธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นต้น ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๕. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๖. ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรม แต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็น

ทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๙. ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งเหตุธรรมและสเหตุกธรรม และธรรมที่เป็นสเหตุกธรรมแต่ไม่ใช่เหตุธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๒๖] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ. พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๑๒๗] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๒๘] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคต-ปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

เหตุสเหตุกทุกะ จบ

๕. เหตุเหตุสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๒๙] ๑. **ธรรมที่เป็นเหตุและเหตุสัมปยุตตธรรม อาศัย ธรรมที่เป็นทั้งเหตุและเหตุสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ อโทสะ อโมหะ อาศัยอโลภะ

พึงผูกจักรนัย

โมหะ อาศัยโลภะ

พึงผูกจักรนัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

พึงให้พิสดารเหมือนกับ **เหตุสเหตุกทุกะ** ไม่มีแตกต่างกัน.

เหตุเหตุสัมปยุตตทุกะ จบ

๖. นเหตุสเหตุกทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

[๑๓๐] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **นเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. **นเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. **นเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ฯลฯ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป ทั้งหลาย.

๕. นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๖. นเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๗. นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๘. นเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย.

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๙. นเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม อาศัย นเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๑๓๑] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **นเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ ฯลฯ อาศัย ขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. **นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๔. นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ฯลฯ พึงจำแนกอย่างนี้.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๓๒] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปาก-ปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัตถิ-ปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๑๓๓] ๑. **นเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุอเหตุก-ธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์ โมหะไม่มี.

๒. นอารัมมณปัจจัย

[๑๓๔] ๑. **นเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **นเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๓. **นเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๓๕] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๑๓๖] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย

มี ๙ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวน-ปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๓๗] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

แม้ในสหชาตวาระ ก็พึงนับอย่างนี้.

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๓๘] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. **นเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๕. **นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๖. **นเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม อาศัยนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย. ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๗. **นเหตุสเหตุกธรรม อาศัยนเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

ปัจจัยสงเคราะห์ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๙) ปวัตติ และปฏิสนธิ พึงกระทำให้บริบูรณ์ ฯลฯ.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๓๙] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ฯลฯ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๔๐] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

นิสสยวาระ เหมือนกับ ปัจจยวาระ.

สังสัฏฐวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๔๑] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เจือกับ นเหตุสเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๔๒] ในเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๒ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๑๔๓] ๑. **นเหตุอเหตุกธรรม เจือกับ นเหตุอเหตุกธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๔๔] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

การนับ แม้ ๒ นัย ที่ยังเหลือ ก็พึงนับอย่างนี้.

สัมปยุตตวาระ เหมือนกับ สังสัฏฐวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. อารัมมณปัจจัย

[๑๔๕] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณากุศลกรรมนั้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค, พิจารณาผล, ฯลฯ กิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

พิจารณาขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ.

อากิญจัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๒. นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลพิจารณาเห็นขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น, เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๓. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ นิพพาน เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พิจารณาเห็นซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๔. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลายพิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น, เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่อนาคตังสญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ขันธ์ทั้งหลายเป็นนเหตุสเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๒. อธิปติปัจจัย

[๑๔๖]๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน สมาทานศีลแล้ว กระทำกุศลกรรมนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌานแล้ว กระทำฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วพิจารณา, กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๒. นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๓. นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

พระอริยะทั้งหลายกระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

บุคคล ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อนันตรปัจจัย

[๑๔๗] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจองอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่ โคตรภู ฯลฯ

เนวสัญญานาสัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่ ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ จุติจิตที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อุปปัตติจิตที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ภวังค์ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ.

ภวังค์ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ภวังค์ที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๓. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ ปัญจวิญญาณ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ จุติจิตที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ อุปปัตติจิตที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ วุฏฐานะที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. สมนันตรปัจจัย

[๑๔๘] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย.**

๕. สหชาตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย

ในที่นี้ปัจจัยสงเคราะห์ ไม่มี พึงกระทำเป็น ๗ วาระ.

๖. อัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย

พึงกระทำเป็น ๖ วาระ.

๗. นิสสยปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

พึงกระทำปวัตติ และ ปฏิสนธิ ทั้ง ๗ วาระ ในที่นี้ปัจจัยสงเคราะห์ไม่มี.

๘. อุปนิสสยปัจจัย

[๑๔๙] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ความปรารถนาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ ศรัทธา ฯลฯ แก่ความปรารถนา แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ศรัทธา เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ศีล ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ศรัทธา ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

ที่ ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

สุขทางกาย เป็นปัจจัยแก่ สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย อุตุ โภชนะ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยสุขทางกายแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

บุคคลเข้าไปอาศัยทุกข์ทางกาย ฯลฯ อุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ แล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ ศรัทธา ฯลฯ แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. ปุเรชาตปัจจัย

[๑๕๐] ๑. **นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่ จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

ที่เป็น วัตถุปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิตที่เป็นวิบาก ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจปุเรชาตปัจจัย.

๑๐. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๑๕๑] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๒. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๑๑. อาเสวนปัจจัย

[๑๕๒] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โวทาน, โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค, โวทาน เป็นปัจจัยแก่มรรค ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

๒. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

๑๒. กัมมปัจจัย

[๑๕๓] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-ธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ที่เป็นวิบาก ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรมที่เป็นวิบากและกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมม-ปัจจัย.

๓. นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-ธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ที่เป็นวิบาก และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมม-ปัจจัย.

๔. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุก-ธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ เจตนาที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. วิปากปัจจัย

[๑๕๕] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-ธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓).

๔. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุก-ธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๔. อาหารปัจจัย

[๑๕๕] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-ธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุก-ธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ กวฬีการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๑๕. อินทริยปัจจัย

[๑๕๖] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-ธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุก-ธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย

คือ อินทรีย์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ รูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๑๖. ฌานปัจจัย

[๑๕๗] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย** พึงกระทำทั้ง ๔ วาระ.

๑๗. มัคคปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๘. สัมปยุตตปัจจัย

[๑๕๘] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ. ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๑๙. วิปปยุตตปัจจัย

[๑๕๙] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุก-ธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒. **นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุก-ธรรมด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่หทยวัตถุ ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๓. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาระ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒๐. อัตถิปัจจัย

[๑๖๑] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุก-ธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

๓. นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-ธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุก-ธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

จักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุอเหตุกธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน.

กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิ-ปัจจัย.

๕. นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุก-ธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุ-สเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น เมื่อกุศลและอกุศลดับไปแล้ว ตทารัมมณจิต ที่เป็นวิบาก ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ย่อมเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

๖. นเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ.

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๑ ที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ.

๗. นเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ, ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** และรวมกับ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรมที่เกิดภายหลัง และกวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อินทริยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนเหตุสเหตุกธรรมที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๖๑] ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในปัจฉาชาต-ปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตต-ปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๑๖๒] ๑. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาต-**

ปัจจัย, เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.**

๒. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำ นาจของอารัมมณปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาต-ปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**.

๓. **นเหตุสเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.**

๔. **นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาต-ปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.**

๕. **นเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาต-ปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.**

๖. นเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุสเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๗. นเหตุสเหตุกธรรม และนเหตุอเหตุกธรรม เป็นปัจจัยแก่นเหตุอเหตุกธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหาร-ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๖๓] ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๗ วาระ ฯลฯ ในนสหชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอัญญ-มัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนอัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนวิตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๑๖๔] **เพราะอารัมมณปัจจัย** ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี

๔ วาระ ฯลฯ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๖๕] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

นเหตุสเหตุกทุกะ จบ

๗. สัปปัจจยทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๖๖] ๑. **สัปปัจจยธรรม อาศัยสัปปัจจยธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัปปัจจย-ธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. อารัมมณปัจจัย ฯลฯ ๒๓. อวิคตปัจจัย

[๑๖๗] ๑. **สัปปัจจยธรรม อาศัยสัปปัจจยธรรม เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ฯลฯ**

ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๖๘] ในเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๑๖๙] ๑. **สัปปัจจยธรรม อาศัยสัปปัจจยธรรม เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัปปัจจย-ธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๗๐] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในนอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๗๑] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๗๒] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

สหชาตวาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๗๓] ๑. **สัปปัจจยธรรม อาศัยสัปปัจจยธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัปปัจจย-ธรรม ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัปปัจจยธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๑๗๔] ๑. **สัปปัจจยธรรม อาศัยสัปปัจจยธรรม เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย ฯลฯ**

ปัจจยวาระก็ดี นิสสยวาระก็ดี สังสัฏฐวาระก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี พึงให้พิสดารอย่างนี้.

ในปัจจัยทั้งปวง มี ๑ วาระ เท่านั้น.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๗๕] ๑. **สัปปัจจยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปัจจยธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.**

คือ เหตุทั้งหลาย ที่เป็นสัปปัจจยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๑๗๖] ๑. **สัปปัจจยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปัจจยธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.**

คือ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล กระทำอุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค, พิจารณาผล, กิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัปปัจจยธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นสัปปัจจยธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ, อากิญ-จัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัปปัจจยธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๒. อัปปัจจยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปัจจยธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลาย พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๓. อธิปติปัจจัย

[๑๗๗] ๑. **สัปปัจจยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปัจจยธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วพิจารณา.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมที่ทำแล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา, กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัปปัจจยธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นสัปปัจจยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๒. อัปปัจจยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปัจจยธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

พระอริยะทั้งหลายกระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. อนันตรปัจจัย ฯลฯ ๒๔. อวิคตปัจจัย

[๑๗๘] ๑. **สัปปัจจยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปัจจยธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย ฯลฯ**

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, อุปนิสสย-มูล มี ๒ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย ฯลฯ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย.

ปัจจัยทั้งปวง มี ๑ วาระ เท่านั้น.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๗๙] ในเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๑๘๐] ๑. **สัปปัจจยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปัจจยธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.**

๒. **อัปปัจจยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปัจจยธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๘๑] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๑๘๒] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๘๓] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

สัปปัจจยทุกะ จบ

๘. สังขตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๘๔] ๑. **สังขตธรรม อาศัยสังขตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสังขตธรรม ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ทุกะนี้ พึงกระทำเหมือนสัปปัจจยทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

สังขตทุกะ จบ

๙. สนิทัสสนทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๘๕] ๑. **อนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยขันธ์ ๑ ฯลฯ ที่เป็นอนิทสัสนธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ และกฏัตตารูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. สนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสนิทัสสนธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทสัสนธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทัสสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๓. สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม อาศัย อนิทัสสนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๑๘๖] ๑. **อนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ฯลฯ ขันธ์๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลาย อาศัย หทยวัตถุ.

๓. อธิปติปัจจัย

[๑๘๗] ๑. **อนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. สนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสนิทัสสนธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม.

จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทัสสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๓. สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูปที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ฯลฯ พึงกระทำทุกปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๘๘] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย

มี ๑ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๘๙] ๑. **อนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูปที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

พาหิรรูป ...อาหารสมุฏฐานรูป ...อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ.

ส่วนอสัญญสัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ

โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๒. สนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสนิทัสสนธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทัสสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

พาหิรรูป... อาหารสมุฏฐานรูป ... อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ

ส่วนอสัญญสัตว์ทั้งหลาย กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทัสสน-ธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๓. สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิ-ทัสสนธรรมอาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ฯลฯ

พาหิรรูป . . .อาหารสมุฏฐานรูป . . . อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ

ส่วนอสัญญสัตว์ทั้งหลาย กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสนิทัสสน-ธรรม และอนิทัสสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

พึงกระทำอย่างนี้ทุกปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๙๐] ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๑๙๑] ๑. **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ

ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคต-ปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๙๒] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๑วาระ ในอนันตร-ปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ โนนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๑๙๓] ๑. **อนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ ฯลฯ.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย. ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

พึงกระทำ ๒ วาระ แม้นอกนี้.

[๑๙๔] ๒. **อนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยหทยวัตถุ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๑๙๕] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๑๙๖] ๑. **อนิทัสสนธรรม อาศัยอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอนิทัสสนธรรม อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

พึงกระทำ ๒ วาระ แม้นอกนี้ ฯลฯ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๑๙๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอารัมมณปัจจัยมี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๑๙๘] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิ-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๑๙๙] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลม จบ

แม้นิสสยวาระ ก็พึงกระทำอย่างนี้.

สังสัฏฐวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๐๐] ๑. **อนิทัสสนธรรม เจือกับอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒๐๑] **อนิทัสสนธรรม เจือกับอนิทัสสนธรรม เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย**

ทั้งหมดนี้ พึงแจกกับด้วยจำนวนปัจจัยรวมกัน อย่างที่กล่าวมาแล้ว.

แม้สัมปยุตตวาระ ก็เหมือนกับสังสัฏฐวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๐๒] ๑. **อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๒. **อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. **อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒๐๓] ๑. **สนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ ฯลฯ รูปที่เป็นสนิทัสสนธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

เห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฯลฯ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่อนาคตังสญญาณ และอาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๒. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรมแล้ว.

พิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌาน พิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ.

จักษุ ฯลฯ กายะ เสียง หทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลฟังเสียง ด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ, ฯลฯ อากิญจัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ.

สัททายตนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย ฯลฯ.

๓. อธิปติปัจจัย

[๒๐๔] ๑. **สนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำรูปที่เป็นสนิทัสสน-ธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำรูปนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๒. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

ให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ.

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจอธิปติปัจจัย.

๓. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรมด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. อนันตรปัจจัย

[๒๐๕] ๑. **อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค, เนวสัญญานาสัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมนันตรปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

[๒๐๖] ๑. **อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย**

ฯลฯ เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย** มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย** มี ๑ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย** มี ๓ วาระ.

๙. อุปนิสสยปัจจัย

[๒๐๗] ๑. **สนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลปรารถนาซึ่งความถึงพร้อมแห่งวรรณะ ย่อมให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม.

ความถึงพร้อมแห่งวรรณะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. **อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๒๐๘] ๑. **สนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

คือ พิจารณาเห็นรูปที่เป็นสนิทัสสนธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูป ด้วยทิพยจักษุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. **อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

พิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลฟังเสียง ด้วยทิพโสตธาตุ.

สัททายตนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะเป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๓. สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรมเป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ได้แก่รูปายตนะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

รูปายตนะ และจักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๒๐๙] ๑. **อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๒. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยกายนี้ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๓. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๒๑๐] ๑. **อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ ฯลฯ

๑๓. กัมมปัจจัย

[๒๑๑] ๑. **อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เป็นวิบาก และกฏัตตารูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ และ นานาขณิกะ พึงให้พิสดาร.

๓. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ** พึงให้พิสดาร.

๑๔. วิปากปัจจัย ฯลฯ ๑๕. สัมปยุตตปัจจัย

[๒๑๒] ๑. **อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย**

มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ พึงกระทำกวฬีการาหาร ในแม้ทั้ง ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ พึงกระทำรูปชีวิตินทรีย์ ในแม้ทั้ง ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๒๑๓] ๑. **อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทยวัตถุ ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย, หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๓. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒๑. อัตถิปัจจัย

[๒๑๔] ๑. **สนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

คือ บุคคลพิจารณาเห็นรูปที่เป็นสนิทัสสนธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๒. **อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่ ขันธ์ ๓ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

สัททายตนะ เป็นปัจจัยแก่โสตวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่ กฏัตตารูปทั้งหลาย ที่เป็นอนิทัสสน-ธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๓. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พาหิรรูป... อาหารสมุฏฐานรูป... อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ

ส่วนอสัญญสัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูป-ที่เป็นอุปาทารูป ซึ่งเป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสนธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๔. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่ ขันธ์ ๓ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พาหิรรูป... อาหารสมุฏฐานรูป... อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ

ส่วนอสัญญสัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูปทั้งหลาย ที่เป็นสนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๕. สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัย แก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

รูปายตนะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนิทัสสน-ธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

รูปายตนะ และจักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๒๒. นัตถิปัจจัย ฯลฯ ๒๔. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนัตถิปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๑๕] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ใน

นิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ นปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๒๑๖] ๑. **สนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-ปัจจัย.**

๒. **อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาต-ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย,**

เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอาหาร-ปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.**

๓. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาต-ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๔. อนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**, เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.**

๕. สนิทัสสนธรรม และอนิทัสสนธรรม เป็นปัจจัยแก่อนิทัสสนธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๒๑๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง

มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๒๑๘] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียะ จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๒๑๙] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓

วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียานุโลม จบ

สนิทัสสนทุกะ จบ

๑๐. สัปปฏิฆทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๒๐] ๑. **สัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม.

จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะ อาศัย โผฏฐัพพายตนะ.

๒. **อัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ อาโปธาตุ อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม.

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม. อาโปธาตุ อิตถินทรีย์ ฯลฯ กวฬีการาหาร อาศัยโผฏฐัพพายตนะ.

๓. **สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆ-ธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ มหาภูตรูป ๒ และอาโปธาตุ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัปปฏิฆ-ธรรม ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม.

จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะ อาโปธาตุ อิตถินทรีย์ กวฬีการาหาร อาศัยโผฏฐัพพายตนะ.

๔. อัปปฏิฆธรรม อาศัยอัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม อาศัยอาโปธาตุ.

อิตถินทรีย์ กวฬีการาหาร อาศัยอาโปธาตุ.

๕. สัปปฏิฆธรรม อาศัยอัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

มหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม อาศัยอาโปธาตุ.

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม อาศัยอาโปธาตุ.

จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ อาศัยอาโปธาตุ.

๖. **สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม อาศัยอัปปฏิฆ-ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆ-ธรรม อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม อาศัยอาโปธาตุ.

จักขายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ อิตถินทรีย์ กวฬีการาหาร อาศัย อาโปธาตุ.

๗. **สัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆ-ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็น อัปปฏิฆธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอาโปธาตุ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอาโปธาตุ.

จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะ อาศัยโผฏฐัพพายตนะ และอาโปธาตุ.

๘. อัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆ-ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูป ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม อาศัยโผฏฐัพพายตนะ และอาโปธาตุ.

อิตถินทรีย์ กวฬีการาหาร อาศัยโผฏฐัพพายตนะ และอาโปธาตุ.

๙. สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆ-ธรรมและอัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ กฏัตตารูป ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม อาศัยโผฏฐัพพายตนะ และอาโปธาตุ.

จักขายตนะ ฯลฯ รสายตนะ อิตถินทรีย์ กวฬีการาหาร อาศัยโผฏฐัพพายตนะ และอาโปธาตุ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒๒๑] ๑. **อัปปฏิฆธรรม อาศัยอัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๓. อธิปติปจจัย

[๒๒๒] ๑. **สัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้นเพราะอธิปติปัจจัย พึงเว้นปฏิสนธิ และกฏัตตารูป.**

๔. อนันตรปัจจัย ฯลฯ ๖. สหชาตปัจจัย

ฯลฯ เพราะอนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะสหชาตปัจจัย พึงกระทำมหาภูตรูปทั้งหมด.

๗. อัญญมัญญปัจจัย

[๒๒๓] ๑. **สัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย**

คือ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๒.

๒. อัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ อาโปธาตุ อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม.

๓. สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๒ และอาโปธาตุ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ ฯลฯ

๔. อัปปฏิฆธรรม อาศัยอัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๕. สัปปฏิฆธรรม อาศัยอัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ มหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม อาศัยอาโปธาตุ.

พึงกระทำอัชฌัตติกพาหิรมหาภูตรูปเหล่านี้.

๖. สัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะอัญญมัญญปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอาโปธาตุ ฯลฯ.

๘. นิสสยปัจจัย ฯลฯ ๒๓. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เพราะนิสสยปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๒๔] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๙ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๙ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในสัมปยุตต-ปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๒๕] ๑. **สัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อัปปฏิฆธรรม อาศัยอัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม อาศัยอาโปธาตุ.

อิตถินทรีย์ กวฬีการาหาร อาศัยอาโปธาตุ.

พาหิรรูป... อาหารสมุฏฐานรูป... อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ.

ส่วนอสัญญสัตว์ทั้งหลาย กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอัปปฏิฆ-ธรรม อาศัยอาโปธาตุ.

โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ

อัปปฏิฆมูลกนัย พึงกระทำเป็น ๒ วาระ แม้นอกนี้, แม้ในปัจจัย สงเคราะห์ ก็พึงกระทำเป็น ๓ วาระ อัชฌัตติกมหาภูตรูปและพาหิรมหาภูตรูป ทั้งหมด ผู้มีปัญญารู้แล้ว พึงกระทำ.

๒. นอารัมมณปัจจัย ฯลฯ ๒๐. โนวิคตปัจจัย

[๒๒๖] ๑. **สัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย ฯลฯ.**

ฯลฯ เพราะโนวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๒๒๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๙ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๙ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำ านวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๒๒๘] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาร ะ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวน-

ปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิ-ปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๒๒๙] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ...ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๑ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัยมี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตต-ปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

แม้สหชาตวาระ ก็เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๓๐] ๑. **สัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. **อัปปฏิฆธรรม อาศัยอัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม อาศัยอาโปธาตุ.

อิตถินทรีย์ กวฬีการาหาร อาศัยอาโปธาตุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๕ วาระ ที่เหลือ เหมือนกับปฏิจจวาระ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒๓๑] ๑. **อัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

๒. อัปปฏิฆธรรม อาศัยอัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๓. อัปปฏิฆธรรม อาศัยสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ และจักขายตนะ ฯลฯ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ และกายายตนะ.

๓. อธิปติปัจจัย ฯลฯ ๒๓. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เพราะอธิปติปัจจัย

ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๓๒] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓

วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคต-ปัจจัย มี ๙ วาระ

แม้การนับปัจจนียะ ก็พึงกระทำอย่างนี้.

แม้นิสสยวาระก็เหมือนกับปัจจยวาระ.

แม้ในสังสัฏฐวาระทั้งหมด แต่ละปัจจัย มี ๑ วาระ.

ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย ก็มี ๑ วาระ เท่านั้น.

แม้วาระทั้งสอง (สหชาตวาระ และ สัมปยุตตวาระ) ก็พึงกระทำ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๓๓] ๑. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒๓๔] ๑. **สัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ โผฏฐัพพะทั้งหลาย โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๒. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณาซึ่งกุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌาน แล้วพิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค, พิจารณาผล, พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว, กิเลสที่ข่มแล้ว, รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นหทยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ อาโปธาตุ ฯลฯ กวฬีการาหาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ, อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริยญาณ, แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ, แก่ยถากัมมูปคญาณ, แก่อนาคตังสญาณ, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๓. อธิปติปัจจัย

[๒๓๕] ๑. **สัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคล ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ โผฏฐัพพะทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๒. อัปปฏฺมธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฺมธรรม ด้วย อำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว กระทำฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วพิจารณา.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำหทยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ อาโปธาตุ ฯลฯ กวฬีการาหารให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำหทยวัตถุเป็นต้นนั้นให้อารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอัปปฏิฺมธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฺมธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๓. อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

คือ อธิปติธรรมที่เป็นอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

๔. อนันตรปัจจัย

[๒๓๖] ๑. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดก่อน ๆ ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมนันตรปัจจัย

[๒๓๗] ๑. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย**

๖. สหชาตปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

[๒๓๘] ๑. **สัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย** มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ.

๙. อุปนิสสยปัจจัย

[๒๓๙] ๑. **สัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยอุตุ ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

อุตุ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัย ศีล ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ ทุกข์ทางกาย ฯลฯ โภชนะ แล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ โภชนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๒๔๐] ๑. **สัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ โผฏฐัพพะทั้งหลาย โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่ อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นหทยวัตถุ ฯลฯ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ อาโปธาตุ ฯลฯ กวฬีการาหาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๓. สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะและหทยวัตถุ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๒๔๑] ๑. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาต-ปัจจัย.

พึงกระทำมูลแห่งวาระทั้งสอง.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๒๔๒] ๑. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดก่อน ๆ ฯลฯ โวทาน เป็นปัจจัยแก่มรรค ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๒๔๓] ๑. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูป ทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได่แก่

เจตนาที่เป็นอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

๑๔. วิปากปัจจัย

[๒๔๔] ๑. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย**

คือ อัปปฏิฆธรรมที่เป็นวิบาก ฯลฯ มี ๓ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย

[๒๔๕] ๑. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย**

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

วาระ ๒ ที่เหลือนอกนั้นพึงกระทำ. ปฏิสนธิ กวฬีการาหาร พึงกระทำแม้ในวาระทั้ง ๒ เบื้องปลาย.

๑๖. อินทริยปัจจัย

[๒๔๖] ๑. **สัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย**

คือ จักขุนทรีย์ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๒. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ.**

พึงกระทำชีวิตินทรีย์ แม้ใน ๓ วาระเบื้องปลาย (วาระที่ ๒ - ๔)

๕. **สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย**

คือ จักขุนทรีย์และจักขุวิญญาณ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย ฯลฯ กายินทรีย์ และกาย-วิญญาณ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๑๗. ฌานปัจจัย ฯลฯ ๑๕. สัมปยุตตปัจจัย

[๒๔๗] **ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย** มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๓วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย

มี ๑ วาระ.

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๒๔๘] ๑. **สัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น ปุเรชาตะ ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่หทยวัตถุ ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย, หทยวัตถุเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ ที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๓. อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๔. อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดก่อนด้วยอำนาจของวิปปยุตต-ปัจจัย.

๒๑. อัตถิปัจจัย

[๒๔.] ๑. **สัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย** มี ๑ วาระ วาระแรกเหมือนกับปฏิจจวาระ.

๒. **สัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

มหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อาโปธาตุ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

มหาภูตรูปทั้งหลายที่เป็นสัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูปทั้งหลาย ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิ-ปัจจัย.

โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่อิตถินทรีย์ ฯลฯ แก่กวฬีการาหาร ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พาหิรรูป... อาหารสมุฏฐานรูป... อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ ส่วน อสัญญสัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ โผฏฐัพพะทั้งหลาย โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็น ปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัย แก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๓. สัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

คือ มหาภูตรูป ๑ ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูป ๒ และอาโปธาตุ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ เหมือนกับปฏิจจวาระ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๔. อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ**อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นหทยวัตถุ ที่เกิดก่อน ฯลฯ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ อาโปธาตุ ฯลฯ กวฬีการาหาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๕. อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ อาโปธาตุ เป็นปัจจัยแก่มหาภูตรูปทั้งหลายที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

อาโปธาตุ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูปทั้งหลาย ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

อาโปธาตุ เป็นปัจจัยแก่จักขายตนะ ฯลฯ แก่โผฏฐัพพายตนะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พาหิรรูป... อาหารสมุฏฐานรูป... อุตุสมุฏฐานรูป ฯลฯ ส่วนอสัญญสัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลายที่เป็นสัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๖. **อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ฯลฯ เหมือนกับปฏิจจวาระตลอดถึงอสัญญสัตว์.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลายที่เป็นสัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๗. สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย เหมือนกับปฏิจจวาระ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๘. สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ และ สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลายที่เป็นอัปปฏิฆธรรม ฯลฯ เหมือนกับปฏิจจวาระ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ที่เกิดพร้อมกัน และจักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ และกายายตนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๙. สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย เหมือนกับปฏิจจวาระ.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๕๐] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๒๕๑] ๑. **สัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย**

๒. **สัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.**

๓. สัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย

๔. อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย. เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๖. อัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำ นาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๗. สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม ด้วยอำ นาจของสหชาตปัจจัย.

๘. สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่อัปปฏิฆธรรม ด้วยอำ นาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๙. สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม เป็นปัจจัยแก่สัปปฏิฆธรรม และอัปปฏิฆธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๒๕๒] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๒๕๓] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ... ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๒๕๔] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ . . . ในอธิปติปัจจัย ๔ วาระ ฯลฯ

พึงนับอนุโลมมาติกา ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียานุโลม จบ

สัปปฏิฆทุกะ จบ

๑๑. รูปีทุกะ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๕๕] ๑. **รูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ มหาภูตรูป ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. **อรูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ-ปัจจัย**

คือ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๓. **รูปีธรรม และอรูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม อาศัยหทยวัตถุ. กฏัตตารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๔. **อรูปีธรรม อาศัยอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ-ปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. รูปีธรรม อาศัยอรูปีธรรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ-ปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๖. รูปีธรรม และอรูปีธรรม อาศัยอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๗. อรูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม และอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม และมหา-ภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๘. อรูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุ-ปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

๙. รูปีธรรม และอรูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม และอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

กฏัตตารูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๕๖] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปาก-ปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๙ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๙ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๒๕๗] **รูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อรูปีธรรม อาศัยอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

เพราะนเหตุปัจจัย พึงกำหนด วาระทั้ง ๙ ว่าเป็นอเหตุกะ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๒๕๘] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๒ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๒๕๙] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ . . . ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวน-ปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๒๖๐] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ...ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาหารปัจจัย

มี ๙ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๙ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๙ วาระ ในมัคค-ปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

แม้สหชาตวาระ ก็เหมือนกับปฏิจจวาระ.

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๖๑] ๑. **รูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ เหมือนกับปฏิจจวาระ.

๒. **อรูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. **รูปีธรรม และอรูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

วาระที่เหลือนอกนั้น พึงจำแนกเป็น ปวัตติ ปฏิสนธิ อย่างนี้.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒๖๒] ๑. **อรูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อรูปีธรรม อาศัยอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. อรูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม และอรูปีธรรม เกิดขึ้นเพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๖๓] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสหชาตปัจจั มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๓ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ

ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๒๖๔] ๑. **รูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ.

ส่วนอสัญญสัตว์ทั้งหลาย มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

๒. **อรูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ. ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทยวัตถุ.

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยหทยวัตถุ.

๓. **รูปีธรรม และอรูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย** พึงกระทำปวัตติ ปฏิสนธิ.

๔. **อรูปีธรรม อาศัยอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๕. รูปีธรรม อาศัยอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๖. รูปีธรรม และอรูปีธรรม อาศัยอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๗. รูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม และอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๘. รูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม และอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณและจักขายตนะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ.

ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์๑ ที่เป็นอรูปีธรรม และหทยวัตถุฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

๙. รูปีธรรม และอรูปีธรรม อาศัยรูปีธรรม และอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม ที่เป็นอเหตุกะ และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๒๖๕] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๒๖๖] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงกระทำให้หมด ฯลฯ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๒๖๗] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี๓ วาระ... ในฌานปัจจัย มี ๙ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงกระทำให้หมด ฯลฯ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

แม้นิสสยวาระ ก็เหมือนกับปัจจยวาระ.

สังสัฏฐวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๖๘] ๑. **อรูปีธรรม เจือกับอรูปีธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๖๙] ในเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

ปัจจนียนัยก็ดี การนับทั้ง ๓ นัยก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี ทั้งหมดพึงกระทำอย่างที่กล่าวมาแล้ว มี ๑ วาระเท่านั้น.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๗๐] ๑. **อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. **อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม และอรูปีธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๒๗๑] ๑. **รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ อาโปธาตุ ฯลฯ กวฬีการาหาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๒. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณาซึ่งกุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน, ออกจากฌาน ฯลฯ.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว ฯลฯ พิจารณาผล.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิตที่เป็นอรูปีธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ, อากิญจัญญายตนะเป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริยญาณ, แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ, แก่อนาคตังสญาณ, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๓. อธิปปัจจัย

[๒๗๒] ๑. **รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณาธิปติ ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ กวฬีการาหารให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๒. อรูปธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทานแล้ว ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

บุคคลกระทำขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นอรูปีธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ย่อมยินดี ฯลฯ ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

๓. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม และอรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. อนันตรปัจจัย

[๒๗๓] ๑. **อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ที่เกิดหลัง ๆ และแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมนันตรปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ.

ในที่นี้ปัจจัยสงเคราะห์ไม่มี.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๗ วาระ.

ในที่นี้ปัจจัยสงเคราะห์ไม่มี.

๙. อุปนิสสยปัจจัย

[๒๗๔] ๑. **รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยอุตุ ฯลฯ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

อุตุ โภชนะ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ

บุคคลเข้าไปอาศัยทุกข์ทางกายแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ ทุกข์ทางกาย เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๒๗๕] ๑. **รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

ฯลฯ จักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ กวฬีการาหาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูป ด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียง ด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ. หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชตปัจจัย

[๒๗๖] ๑. **อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๒๗๗] ๑. **อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ที่เกิดก่อน ๆ ฯลฯ

๑๓. กัมมปัจจัย

[๒๗๘] ๑. **อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม และอรูปีธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูป ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

[๒๗๙] ๑. **อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย** มี ๓ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย

[๒๘๐] ๑. **รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย**

คือ กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๒. **อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๔)

๑๖. อินทริยปัจจัย

[๒๘๑] ๑. **รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย**

คือ รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๒. รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย

คือ จักขุนทรีย์ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๓. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ (คือวาระที่ ๓-๕)

๖. รูปีธรรม และอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย

คือ จักขุนทรีย์ และจักขุวิญญาณ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย ฯลฯ กายินทรีย์ ฯลฯ

๑๗. ฌานปัจจัย

[๒๘๒] ๑. **อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย** มี ๓ วาระ.

๑๘. มัคคปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๙. สัมปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๒๘๓] ๑. **รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒. **อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒๐. อัตถิปัจจัย

[๒๘๔] ๑. **รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิ-ปัจจัย.

๒. **รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

พิจารณาจักษุ ฯลฯ กวฬีการาหาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

ด้วยทิพยจักษุ ฯลฯ ด้วยทิพโสตธาตุ ฯลฯ

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๓. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

คือ ขันธ์๑ ที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๔. อรูปธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๕. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม และอรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๖. รูปีธรรม และอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม และกวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอรูปีธรรม และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๗. รูปีธรรม และอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยจักขุวิญญาณ และจักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม ที่สหรคตด้วยกายวิญญาณ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ ๑ ที่เป็นอรูปีธรรม และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

๒๒. นัตถิปัจจัย ฯลฯ ๒๔. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนัตถิปัจจัย, ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย, ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๘๕] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ใน

นิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๑ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๖ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๒๘๖] ๑. **รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.**

๒. **รูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาต-ปัจจัย.**

๓. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๔. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๕. อรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรม และอรูปีธรรมด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๖. รูปีธรรม และอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่รูปีธรรมด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาต-ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๗. รูปีธรรม และอรูปีธรรม เป็นปัจจัยแก่อรูปีธรรมด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาต-ปัจจัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๒๘๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในน

สมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอัญญมัญญ-ปัจจัย มี ๖ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในโน-อวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๒๘๘] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ โนนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตต-ปัจจัย มี ๑ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๒๘๕] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ.

พึงกระทำอนุโลมมาติกา ในอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

รูปีทุกะ จบ

๑๒. โลกิยทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๙๐] ๑. **โลกิยธรรม อาศัยโลกิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์๑ที่เป็นโลกิยธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. **โลกุตตรธรรม อาศัยโลกุตตรธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๓. **โลกิยธรรม อาศัยโลกุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม.

๔. โลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม อาศัยโลกุตตร-ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกุตรธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

๕. โลกิยธรรม อาศัยโลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๙๑] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปาก-ปัจจัย มี ๕ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๕ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๒๙๒] ๑. **โลกิยธรรม อาศัยโลกิยธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกิยธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

อเหตุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๒๙๓] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ.

ในอาเสวนมูลกนัย ในโลกุตตระ ในสุทธกอรูปภูมิ พึงกำหนดคำว่า วิบาก ส่วนที่เหลือนอกนั้น พึงกระทำตามปรกติ.

ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหาร-ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ

ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตต-ปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๒๙๔] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในน-อธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอนันตรปัจจัย เป็นต้น เหมือนกับปัจจนียะ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๒๙๕] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในน-อนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

สหชาตะ เหมือนกับปฏิจจวาระ.

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๒๙๖] ๑. **โลกิยธรรม อาศัยโลกิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกิยธรรม ฯลฯ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูปทั้งหลาย อาศัยมหาภูต-รูปทั้งหลาย

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๒. **โลกุตตรธรรม อาศัยโลกิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๓. **โลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม อาศัยโลกิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๔. **โลกุตตรธรรม อาศัยโลกุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๔-๖)

๗. **โลกิยธรรม อาศัยโลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๘. โลกุตตรธรรม อาศัยโลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

๙. โลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม อาศัยโลกิยธรรม และ โลกุตตรธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๒๙๗] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ

ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๒๙๘] ๑. **โลกิยธรรม อาศัยโลกิยธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกิยธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๒๙๙] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนอุปนิสสย-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ.

ในโลกุตตระ ในอรูปภูมิ พึงกำหนดว่าวิบาก.

ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาหาร ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๓๐๐] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอนันตรปัจจัย เป็นต้น เหมือนกับ ในปัจจ-นียะ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๓๐๑] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ.... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

สังสัฏฐวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๐๒] ๑. **โลกิยธรรม เจือกับโลกิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกิยธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **โลกุตตรธรรม เจือกับโลกุตตรธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สังสัฏฐวาระพึงให้พิสดารอย่างนี้ พร้อมด้วยการนับ มี ๒ วาระ.

สัมปยุตตวาระ เหมือนกับสังสัฏฐวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๐๓] ๑. **โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๔)

๒. อารัมมณปัจจัย

[๓๐๔] ๑. **โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาโคตรภู, พิจารณาโวทาน, พิจารณากิเลสที่ละแล้ว, พิจารณากิเลสที่ข่มแล้ว, รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิย-ธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นโลกิยธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ, อากิญจัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ, แก่เจโตปริยญาณ, แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ, แก่อนาคตังสญาณ, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๒. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ นิพพานเป็นปัจจัยแก่มรรค แก่ผล ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๓. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค แล้วพิจารณามรรค, พิจารณาผล, พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นโลกุตตร-ธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๓. อธิปติปัจจัย

[๓๐๕] ๑. **โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลที่เคยทำแล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌาน ฯลฯ

พระเสกขบุคคลทั้งหลาย กระทำโคตรภูให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ กระทำโวทานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นโลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๒. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๓. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ย่อมพิจารณา.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. อนันตรปัจจัย

[๓๐๖] ๑. **โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ฯลฯ

อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู, อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โวทาน ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค, โวทาน เป็นปัจจัยแก่มรรค.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ.

เนวสัญญานาสัญญายตนะ ของบุคคลผู้ออกจากนิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๓. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

มรรค เป็นปัจจัยแก่ผล, ผล เป็นปัจจัยแก่ผล ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ผล เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมนันตรปัจจัย

๑. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

๖. สหชาตปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจัยสงเคราะห์ ไม่มี.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ.

๙. อุปนิสสยปัจจัย

[๓๐๗] **๑. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาที่เป็นโลกิยธรรม แล้วให้ทาน ฯลฯ ยังวิปัสสนาให้เกิดขึ้น ยังอภิญญาให้เกิดขึ้น ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีลที่เป็นโลกิยธรรม ฯลฯ เสนาสนะ แล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธาที่เป็นโลกิยธรรม ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธาที่เป็นโลกิยธรรม ฯลฯ แก่ทุกข์ทางกาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

กรรมที่เป็นกุศลและอกุศล เป็นปัจจัยแก่วิบาก ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บริกรรมแห่งปฐมมรรค เป็นปัจจัยแก่ปฐมมรรค ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ บริกรรมแห่งจตุตถมรรค เป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรค ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ปฐมมรรคเป็นปัจจัยแก่ทุติยมรรค ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย ฯลฯ ตติยมรรคเป็นปัจจัยแก่จตุตถมรรค ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

พระอริยะทั้งหลายเข้าไปอาศัยมรรคแล้ว ยังสมาบัติที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เข้าสมาบัติที่เกิดขึ้นแล้ว พิจารณาเห็นสังขาร โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

มรรคของพระอริยะเหล่านั้น ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่ความฉลาดในฐานะและอฐานะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

ผลสมาบัติ เป็นปัจจัยแก่สุขทางกาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๓๐๘] ๑. **โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๓๐๙] ๑. **โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๒. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๓๑๐] ๑. **โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โวทาน ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

๒. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย

คือ โคตรภู เป็นปัจจัยแก่มรรค, โวทาน เป็นปัจจัยแก่มรรค ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๓๑๑] ๑. **โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นโลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นโลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. **โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. **โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

คือ เจตนาที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๔. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

[๓๑๒] ๑. **โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกิยธรรม ซึ่งเป็นวิบาก เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๔)

๑๕. อาหารปัจจัย

[๓๑๓] ๑. **โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย**

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๒. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๔)

๑๖. อินทริยปัจจัย

[๓๑๔] ๑. **โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย**

พึงกระทำปฏิสนธิขณะ ฯลฯ จักขุนทรีย์เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๒. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๔)

๑๗. ฌานปัจจัย

[๓๑๕] ๑. **โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย** มี ๑ วาระ.

๒. โลกุตตรธรรม ฯลฯ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๔)

๑๘. มัคคปัจจัย

๑. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย

ในโลกิยธรรมเป็นปัจจัย มี ๑ วาระ.

ในโลกุตตรธรรมเป็นปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๔)

๑๙. สัมปยุตตปัจจัย

๑. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ.

๒. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัย ฯลฯ มี ๑ วาระ.

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๓๑๖] **๑. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่หทยวัตถุ ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๓. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒๑. อัตถิปัจจัย

[๓๑๗] ๑. **โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกิยธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญูสัตว์.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ เหมือนกับปุเรชาตปัจจัย.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกิยธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๒. โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ ที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๓. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๔. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๕. โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯ ฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๖. โลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ, ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** และรวมกับ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดภายหลัง และกวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อินทริยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๗. โลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นโลกุตตรธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๒๒. นัตถิปัจจัย ฯลฯ ๒๔. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนัตถิปัจจัย,

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย,

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๑๘] ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอวิคต-ปัจจัย มี ๗ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๓๑๙] ๑. **โลกิยธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.**

๒. **โลกิยธรรม เป็นปัจจัย แก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.**

๓. **โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๔. **โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.**

๕. **โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย.**

๖. **โลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่โลกิยธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของ**

ปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.**

๗. **โลกิยธรรม และ โลกุตตรธรรม เป็นปัจจัยแก่ โลกุตตรธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย,** เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.**

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๓๒๐] ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนอัตถิปัจจัยมี ๔ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๓๒๑] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสย-

ปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๓๒๒] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ พึงกระทำอนุโลมมาติกา ในอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

โลกิยทุกะ จบ

อรรถกถาโลกิยทุกะเป็นต้น

อีกอย่างหนึ่ง ทุกะเหล่านี้คือ โลกิยทุกะ สาสวทุกะ สัญโญชนียทุกะ คันถนียทุกะ นีวรณียทุกะ ปรามัฏฐทุกะ สังกิเลสิกทุกะ อาสวิปปยุตตสาสวทุกะ สัญโญชนวิปปยุตตสัญโญชนียทุกะ คันถวิปปยุตตคันถนียทุกะ นีวรณวิปป-ยุตตนีวรณียทุกะ ปรามาสวิปปยุตตปรามัฏฐทุกะ กิเลสวิปปยุตตสังกิเลสิกทุกะ ปริยาปันนทุกะ และสอุตตรทุกะ เหมือนกัน กิเลสทุกะเหมือนสัญโญชนทุกะ สังกิลิฏฐทุกะ กิเลสสัมปยุตตทุกะ นีวรณสัมปยุตตทุกะ ทัสสเนนปหาตัพพทุกะ

และสรณทุกะ เหมือนกัน อนึ่ง กิเลสทุกะ สังกิลิฏฐนีวรณทุกะ นีวรณ-สัมปยุตตกิเลสทุกะ และกิเลสสัมปยุตตทุกะ เหมือนกัน โดยนัยนี้ ผู้ศึกษาพึงทราบว่า วิสัชนาแห่งทุกะทั้งปวงที่มีเนื้อความเหมือนกัน ย่อมเป็นเช่นเดียวกันนั่นเอง.

ก็ในปัฏฐานทั้งหมด ย่อมไม่ได้เกนจิวิญเญยยทุกะ. ในทุกะอันมีรูปอย่างนี้ เหล่านี้คือ **" อาสวา เจว อาสวสมฺปยุตฺตา จ, สญฺโญชนา เจว สญฺโญชนสมฺปยุตฺตา จ, คนฺถา เจว คนฺถสมฺปยุตฺตา จ, นิวรณา เจว นีวรณสมฺปยุตฺตา จ, กิเลสา เจว สงฺกิลิฏฺฐา จ "** ย่อมไม่ได้วิปากปัจจัย และนานากขณิกกัมมปัจจัย. ในนเหตุสเหตุกทุกะ นเหตุอเหตุกทุกะ ไม่มี**เหตุปัจจัย.** ในทุกะเหล่านี้คือ เหตุเหตุสัมปยุตทุกะ อาสวอาสวสัมปยุตตทุกะ, คันถคันถสัมปยุตตทุกะ ย่อมไม่ได้**นเหตุปัจจัย นฌานปัจจัย** และ **นมัคคปัจจัย.** ส่วนในทุกะเหล่านี้คือ สัญโญชน-สัญโญชนสัมปยุตตทุกะ, นีวรณนีวรณสัมปยุตตทุกะ กิเลสกิเลสสัมปยุตตทุกะ กิเลสสังกิลิฏฐทุกะ ย่อมได้**นเหตุปัจจัย** ด้วยอำนาจแห่งโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉาและอุทธัจจะ ย่อมไม่ได้**นฌานปัจจัย** และ**นมัคคปัจจัย.** ผู้ศึกษากำหนดวิสัชนาที่มีได้และมีไม่ได้ในทุกะทั้งปวง ดังอธิบายมาแล้ว พึงทราบการนับวาระด้วยอำนาจแห่งบาลีแล.

อรรถกถาทุกปัฏฐาน จบ

๑๓. เกนจิวิญเญยยทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

[๓๒๓] ๑. **เกนจิวิญเญยยธรรม อาศัยเกนจิวิญเญยยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเกนจิวิญเญยย-ธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. **เกนจินวิญเญยยธรรม อาศัยเกนจิวิญเญยยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ ที่เป็นเกนจินวิญเญยยธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเกนจิวิญเญยยธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป ทั้งหลาย.

๓. เกนจิวิญเญยยธรรม และเกนจินวิญเญยยธรรม อาศัยเกนจิวิญเญยยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ที่เป็นเกนจิวิญเญยยธรรม, เกนจินวิญเญยยธรรมและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเกนจินวิญเญยยธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป ทั้งหลาย.

๔. เกนจินวิญเญยยธรรม อาศัยเกนจินวิญเญยยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ที่เป็นเกนจินวิญเญยยธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเกนจินวิญเญยยธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป ทั้งหลาย.

๕. เกนจิวิญเญยยธรรม อาศัยเกนจินวิญเญยยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ที่เป็นเกนจิวิญเญยยธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเกนจินวิญเญยยธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๖. เกนจิวิญเญยยธรรม และเกนจินวิญเญยยธรรม อาศัยเกนจินวิญเญยยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ที่เป็นเกนจิวิญเญยยธรรม เกนจินวิญเญยยธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์๑ ที่เป็นเกนจินวิญเญยยธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศยัมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๗. เกนจิวิญเญยยธรรม อาศัยเกนจิวิญเญยยธรรม และเกนจินวิญเญยยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ที่เป็นเกนจิวิญเญยยธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ขันธ์ ๑ ที่เป็นเกนจิวิญเญยยธรรม และเกนจินวิญเญยยธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัย หทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป ทั้งหลาย.

๘. เกนจินวิญเญยยธรรม อาศัยเกนจิวิญเญยยธรรม และเกนจินวิญเญยยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ที่เป็นเกนจินวิญเญยยธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ขันธ์ ๑ ที่เป็นเกนจินวิญเญยยธรรม และเกนจิวิญเญยยธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัย หทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูป ทั้งหลาย.

๙. เกนจิวิญเญยยธรรม และเกนจินวิญเญยยธรรม อาศัยเกนจิวิญเญยยธรรม และเกนจินวิญเญยยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ที่เป็นเกนจิวิญเญยยธรรม เกนจินวิญเญยยธรรมและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นเกนจิวิญเญยยธรรม และเกนจินวิญ-เญยยธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

การนับจำ นวนวาระในอนุโลม

[๓๒๔] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๓๒๕] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ การนับพึงกระทำให้บริบูรณ์อย่างนี้.

สหชาตวาระก็ดี ปัจจัยวาระก็ดี นิสสยวาระก็ดี สังสัฏฐวาระก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี พึงให้พิสดารอย่างนี้.

ปัจจยวาระ พึงแสดง หทยวัตถุ และอายตนะห้า พึงกระทำตามที่ได้.

ปัจจนียนัย จบ

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๒๖] ๑. **เกนจิวิญเญยยธรรม เป็นปัจจัยแก่เกนจิวิญเญยย-ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นเกนจิวิญเญยยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๒๗] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

การนับจำ นวนวาระในปัจจนียะ

[๓๒๘] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

การนับทั้งสี่นัยพึงกระทำให้บริบูรณ์อย่างนี้.

เกนจิวิญเญยยทุกะ จบ

๑๔. อาสวทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๒๙] ๑. **อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ, กามาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยทิฏฐาสวะ, กามาสวะ ทิฏฐาสวะ อาศัยอวิชชาสวะ, อวิชชาสวะ อาศัยภวาสวะ, อวิชชาสวะ อาศัยทิฏฐาสวะ.

พึงผูกจักรนัย แม้อย่างหนึ่ง ๆ.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ อาสวสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอาสวธรรม.

๓. **อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกามาสวะ.

พึงผูกจักรนัย.

๔. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๕. อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาสวะ ๔ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม.

๖. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ที่เป็นอาสวธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๗. อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย.

๘. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม และอาสวธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๙. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัย อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม และกามาสวะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๓๐] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๓๓๑] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๒. อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๓๓๒] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรมเกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอาสวธรรมทั้งหลาย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย.

มหาภูตรูป ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยอาสวธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๓๓๓] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๓๓๔] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวน-ปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ

ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนนัตถิ-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๓๓๕] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

สหชาตวาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๓๖] ๑. **อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

อาสวมูลกนัย มี ๓ วาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๕. อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม.

อาสวธรรมทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๖. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ที่เป็นอาสวธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ อาสวธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๗. อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย.

ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ และหทยวัตถุ.

พึงผูกจักรนัย.

๘. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม และอาสวธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม และหทยวัตถุ.

๙. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยอาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม และกามาสวะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย.

ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยกามาสวะ และหทยวัตถุ.

พึงผูกจักรนัย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๓๗] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๓๓๘] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทยวัตถุ.

๒. อาสวธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๓๓๙] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในน-วิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

การนับทั้งปวง พึงนับอย่างนี้.

นิสสยวาระ เหมือนกับ ปัจจยวาระ.

สังสัฏฐวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๔๐] ๑. **อาสวธรรม เจือกับอาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ เจือกับกามาสวะ.

พึงผูกจักรนัย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๔๑] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๓๔๒] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวน-

ปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

การนับก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี เหมือนกับ สังสัฏฐวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๔๓] ๑. **อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ กามาสวะ เป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ภวาสวะ เป็นปัจจัยแก่ อวิชชาสวะ ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

๒. **อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. **อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ กามาสวะ เป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำ นาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมที่เป็นสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำ นาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาสวธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๗. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๓๔๔] ๑. **อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภอาสวธรรมทั้งหลาย อาสวธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๒. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภอาสวธรรมทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภอาสวธรรมทั้งหลาย อาสวธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ จากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค พิจารณาผล พิจารณาพิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่ข่มแล้ว ฯลฯ รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ, อากิญ-จัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ, แก่เจโตปริยญาณ, แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ, แก่ยถากัมมูปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทานแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งทานนั้น เพราะปรารภทานนั้น อาสวธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ ฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น อาสวธรรมทั้งหลายย่อมเกิดขึ้น.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ มีอธิบายเหมือนกับข้อความตามบาลีตอนที่สอง.

บุคคลย่อมยินดีย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายนั้น อาสวธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๗. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภอาสวธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาสวธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๘. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภอาสวธรรม และสัมปยุตตขันธ์ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๙. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภอาสวธรรม และสัมปยุตตขันธ์ อาสวธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปติปัจจัย

[๓๔๕] ๑. **อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำอาสวธรรมทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น อาสวธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

พึงกระทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหมือนกับอารัมมณปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

ในกาลก่อน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ กระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำทาน ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำทานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว อาสวธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมที่เป็นสัม-ปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำซึ่งทาน ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำทานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ อาสว-ธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๗. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำอาสวธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำ ฯลฯ อาสวธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น มี ๓ วาระ. พึงกระทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น (วาระที่ ๗-๙)

๔. อนันตรปัจจัย

[๓๔๖] ๑. **อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ อาสวธรรมที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาสวธรรมทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๓. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

๔. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตร-ปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมและธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๗. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๙)

๕. สมนันตรปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

๑. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ และพึงแสดง หทยวัตถุ.

๙. อุปนิสสยปัจจัย

[๓๔๗] ๑. **อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

อาสวธรรมทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัย ศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้วให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ ศีล ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ฯลฯ ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัย ศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๓๔๘] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ

พึงให้พิสดารอย่างนี้.

โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาต-ปัจจัย.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น อาสวธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของปุเรชาต-ปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ เพราะปรารภจักษุนั้น อาสวธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และอาสวสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๓๔๙] ๑. **อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ อาสวธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๓. **อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ อาสวธรรม ที่เกิดภายหลัง และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๓๕๐] ๑. **อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย** มี ๙ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๓๕๑] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูป ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมที่เป็นสัม-ปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ อาสว-ธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

[๓๕๒] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย** มี ๑ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย

[๓๕๓] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย**

คือ อาหารทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมที่เป็นสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมและธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์อาสวธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๑๖. อินทริยปัจจัย

[๓๕๔] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย**

คือ อินทรีย์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ จักขุนทรีย์ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๗. ฌานปัจจัย ฯลฯ ๑๙. สัมปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๓๕๕] ๑. **อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่หทยวัตถุ ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตต-ปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๕. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

อาสวธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

อาสวธรรม ที่เกิดภายหลัง และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒๑. อัตถิปัจจัย

[๓๕๖] ๑. **อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

คือ กามาสวะ เป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

๒. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

อาสวธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๓. อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

คือ กามาสวะ เป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะ แก่อวิชชาสวะ แก่สัมปยุตต-ขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรมที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

รูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น อาสวธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๖. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ อาสวธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

๗. **อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

กามาสวะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

กามาสวะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะ, แก่อวิชชาสวะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

๘. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ, สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ, ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาร** และรวมกับ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และอาสวธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

อาสวธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมกัน และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาระ** ได้แก่

อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง และกวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อินทริยะ** ได้แก่

อาสวธรรมทั้งหลายที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๙. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่อาสวธรรม และกามาสวะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

กามาสวะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๕๗] ในเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

ฯลฯ ในมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปปยุตต-ปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๓๕๘] ๑. **อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๒. **อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาต-ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.**

๓. **อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๔. **ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,**

เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาต-ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมและธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๗. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๙. อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรม และธรรมที่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของอุปนิสสปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๓๕๙] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๓๖๐] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๗ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๓๖๑] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ พึงกระทำบทที่เป็นอนุโลมให้บริบูรณ์ ในอวิคต-ปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

อาสวทุกะ จบ

๑๕. สาสวทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๖๒] ๑. **สาสวธรรม อาศัยสาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสาสวธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูปที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. **อนาสวธรรม อาศัยอนาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนาสวธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๓. **สาสวธรรม อาศัยอนาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนาสวธรรม.

๔. **สาสวธรรม และอนาสวธรรม อาศัยอนาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอนาสวธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

๕. สาสวธรรม อาศัยสาสวธรรม และอนาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอนาสวธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

โลกิยทุกะ ในจูฬันตรทุกะฉันใด พึงกระทำฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน.

สาสวทุกะ จบ

๑๖. อาสวสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๖๓] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๒. **อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม.

โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส.

๓. **อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

๔. **อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสว-วิปปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑, มหาภูตรูป ๑ อาศัยมหาภูตรูป ๓, มหาภูตรูป ๒ อาศัยมหาภูตรูป ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๕. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๖. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๗. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๘. อาสวิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ

๙. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสวิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๓๖๔] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

๒. อาสวิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ โมหะ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และโมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๔. อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๕. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๖. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๓ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒.

๓. อธิปติปัจจัย

[๓๖๕] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อาสวิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสวิปป-ยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๕. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส.

๖. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสวิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส.

๗. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

๘. อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย. จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และโมหะ.

๙. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะ อธิปติปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส และโมหะ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปัจจัยทั้งปวง พึงให้พิสดารอย่างที่กล่าวมาแล้ว.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๖๖] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปาก-ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๙ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๙ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

[๓๖๗] ๑. **อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๒. **อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสววิปป-ยุตตธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

อเหตุกปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๓๖๘] ๑. **อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม.

๒. อาสวิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวิปปยุตตธรรม.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๓. อาสวิปปยุตตธรรม อาศัยขันธ์อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

๓. นอธิปติปัจจัย

[๓๖๙] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนอธิปติปัจจัย**

ฯลฯ

๘. นปุเรชาตปัจจัย

[๓๗๐] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย**

คือ ในอรูปภูมิขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๒. **อาสววิปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย**

คือ ในอรูปภูมิ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม.

๓. **อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย**

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ์ ๓ และโมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

๔. **อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย**

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอสัญญสัตว์ ฯลฯ.

๕. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๖. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

๗. อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ มี ๒ วาระ (วาระที่ ๖-๗)

๙. นปัจฉาชาตปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ.

๑๐. อาเสวนปัจจัย

ฯลฯ ไม่ใช่เพราะอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ.

๑๑. นกัมมปัจจัย

[๓๗๑] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย**

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม.

๒. **อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย**

คือ วิปปยุตตเจตนา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยุตธรรม.

๓. **อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย**

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๔. **อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนกัมมปัจจัย**

คือ สัมปยุตตเจตนา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

๑๒. นวิปากปัจจัย ฯลฯ ๒๐. โนวิคตปัจจัย

ฯลฯ เพราะนวิปากปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอาหารปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอินทริยปัจจัย

ฯลฯ เพราะนฌานปัจจัย

ฯลฯ เพราะนมัคคปัจจัย

ฯลฯ เพราะนสัมปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เพราะนวิปปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เพราะโนนัตถิปัจจัย

ฯลฯ เพราะโนวิคตปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๓๗๒] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๓๗๓] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในนสัมปยุตต-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๓๗๔] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

สหชาตวาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๗๕] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย** มี ๓ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. **อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสววิปปยุตต-ธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๓ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยหทยวัตถุ.

๕. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๖. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และโมหะ อาศัยหทยวัตถุ.

๗. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

๘. อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และหทยวัตถุ.

๙. **อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ขันธ์ ๓ และโมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๓๗๖] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย** มี ๓ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. อาสวิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสวิปปยุตตธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวิปปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยหทยวัตถุ.

๕. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๖. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสวิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ อาศัยหทยวัตถุ.

๗. อาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

๘. อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ โมหะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

๙. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และโมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และ หทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

๓. อธิปติปัจจัย ฯลฯ ๒๔. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เพราะอธิปติปัจจัย ฯลฯ เพราะอนันตรปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๗๗] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๓๗๘] ๑. **อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๒. อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสววิปปยุตต-ธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ.

อเหตุกปฏิสนธิ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยหทยวัตถุ.

๓. อาสววิปปยุตตธรรม อาศัยอาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๓๗๕] ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

การนับวาระในนัยทั้งสอง แม้นอกนี้ พึงกระทำ อย่างนี้.

แม้ **นิสสยวาระ** ก็เหมือนกับ **ปัจจยวาระ.**

สังสัฏฐวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๘๐] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม เจือกับอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย ฯลฯ.**

การนับจำ นวนวาระในอนุโลม

[๓๘๑] ในเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๖ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๓๘๒] ๑. **อาสววิปปยุตตธรรม เจือกับอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เจือกับขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๒. อาสวิปปยุตตธรรม เจือกับอาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย ฯลฯ

การนับจำ นวนวาระในปัจจนียะ

[๓๘๓] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอาเสวน-ปัจจัย มี ๖ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๖ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ.

การนับวาระในนัยทั้งสอง แม้นอกนี้ พึงกระทำอย่างที่กล่าวมาแล้ว.

แม้ **สัมปยุตตวาระ** ก็เหมือนกับ **สังสัฏฐวาระ.**

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๓๘๔] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

โทสะ เป็นปัจจัยแก่โมหะและจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

โทสะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. อาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นอาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

โมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ปฏิสนธิ ฯลฯ.

๕. อาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๖. อาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม และอาสวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๗. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โทสะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๘. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โทสะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๙. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โทสะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๓๘๕] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๒. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว พิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลธรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน, ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม, พิจารณากิเลสทั้งหลายที่ข่มแล้ว ในกาลก่อน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสว-วิปปยุตตธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

ในที่นี้ ความยินดีไม่มี.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ ฯลฯ อากิญ-จัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็น อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ แก่โมหะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๕. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรมแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารภทานเป็นต้นนั้น ราคะย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัสย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลธรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ โทมนัส วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ย่อมเกิดขึ้น.

๖. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสว-วิปปยุตตธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๗. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตต-ธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๘. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยุตต-ธรรม และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๙. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปติปัจจัย

[๓๘๖] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๒. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

อธิปติธรรมที่สหรคตด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๓. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

อธิปติธรรมที่สหรคตด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

๔. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา.

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๕. อาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้น กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวิปปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้น กระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อนันตรปัจจัย

[๓๘๗] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดขึ้นหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตร-ปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. อาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๖. อาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๗. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๘. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทังหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๙. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสาววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมนันตรปัจจัย

๑. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

๖. สหชาตปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

๙. อุปนิสสยปัจจัย

[๓๘๘] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย เสนาสนะ ฯลฯ โมหะแล้ว ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.

ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย โมหะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา แก่โมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. อาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย อุตุ โภชนะ เสนาสนะ ฯลฯ โมหะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. อาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม และอาสวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ศรัทธา ฯลฯ ศีล ฯลฯ โมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

พึงถามถึงมูล

๘. อาสวสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๙. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๓๘๙] ๑. **อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

พิจารณาเห็นซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวิปปยุตตธรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. อาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๓. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๓๙๐] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๒. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๓๙๑] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย**

มี ๙ วาระ อาวัชชนะก็ดี วุฏฐานะก็ดี ไม่มี.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๓๙๒] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

คือ เจตนาที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๔. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปปยุตตปัจจัย

[๓๙๓] ๑. **อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย** มี ๑ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย

[๓๙๔] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย**

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๒. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย**

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

อาหารทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

อาหารทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๔. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย

คือ อาหารทั้งหลายที่เป็นอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

กวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

๑๖. อินทริยปัจจัย

[๓๙๕] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย** มี ๔ วาระ.

๑๗. ฌานปัจจัย ฯลฯ ๑๙. สัมปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๔ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ.

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๓๙๖] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒. **อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

พึงให้พิสดาร.

๓. **อาสสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๔. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๕. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดภายหลัง และโมหะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒. อัตถิปัจจัย

[๓๙๗] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย** มี ๑ วาระ.

๒. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๓. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย เหมือนกับสหชาตปัจจัย**

๔. **อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ**

พึงให้พิสดาร.

๕. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

โมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๖. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตต-ธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

โมหะ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๗. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรมด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาติ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๘. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ, ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** และรวมกับ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตธรรม ที่เกิดภายหลัง และกวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อินทริยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และรูป-ชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๙. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **สหชาตะ** รวมกับิ

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดพร้อมกัน และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๓๙๘] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมนัย จบ

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๓๙๙] ๑. **อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๒. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. อาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๖. อาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย,

เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๗. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัย แก่อาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๙. อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อาสวสัมปยุตตธรรม และอาสววิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๐๐] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย จบ

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๔๐๑] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ.... ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอัญญมัญญ-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในโนนัตถิ-ปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย จบ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๔๐๒] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ พึงกระทำการนับจำนวนอนุโลม ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย จบ

อาสวสัมปยุตตทุกะ จบ

๑๗. อาสวสาสวทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๐๓] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

อวิชชาสวะ อาศัยภวาสวะ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

อวิชชาสวะ อาศัยทิฏฐาสวะ ฯลฯ

๒. **ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยอาสวธรรมทั้งหลาย.

๓. **ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ ที่เป็นสัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐาน-รูปทั้งหลาย อาศัยกามาสวะ ภวาสวะ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

๔. ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

๕. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม.

๖. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นอาสว-ธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และอาสวธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๗. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัยอย่างนี้.

๘. ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม และอาสวธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๙. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสาสวธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม และกามาสวะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย.

ฯลฯ

ปฏิจจวาระก็ดี สหชาตวาระก็ดี ปัจจัยวาระก็ดี นิสสยวาระก็ดี สังสัฏฐวาระ ก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี พึงกระทำอย่างที่กล่าวมาแล้ว.

อาสวทุกะ ฉันใด พึงกระทำฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย ฯลฯ ๓. อธิปติปัจจัย

ใน**ปัญหาวาระ** ในเหตุปัจจัย ก็ดี ใน**อารัมมณปัจจัย**ก็ดี ไม่พึงกระทำโลกุตตระ ควรกระทำว่า " พระเสกขะทั้งหลาย " ย่อมพิจารณาโคตรภู ย่อมพิจารณาโวทาน แม้ใน**อธิปติปัจจัย** ผู้ที่รู้ปัจจัยทุกอย่างแล้ว พึงกระทำ.

๔. อนันตรปัจจัย

[๔๐๔] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรม และสาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. **ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตร-ปัจจัย.

อาสวธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตร-ปัจจัย.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตร-ปัจจัย.

๔. ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โวทาน, อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตร-ปัจจัย.

๖. ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๘. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาสวธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๙. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและสาสวธรรม และธรรมที่เป็นสาสวธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อาสวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงให้พิสดารอย่างนี้ทั้งหมด.

อนันตรปัจจัย แม้ในอาสวทุกะ ก็พึงให้พิสดาร เหมือนกับทุกะนี้.

อาวัชชนะก็ดี วุฏฐานะก็ดี ท่านแสดงไว้เหมือนกันอย่างนี้ ข้อที่ย่อไว้ทั้งหมด พึงกระทำให้พิสดาร เหมือนกับอาสวทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

อาสวสาสวทุกะ จบ

๑๘. อาสวอาสวสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๐๕] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ.

พึงผูกจักรนัย

อวิชชาสวะ อาศัยภวาสวะ.

พึงผูกจักรนัย

อวิชชาสวะ อาศัยทิฏฐาสวะ

๒. **ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยอาสวธรรมทั้งหลาย.

๓. **ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรม**

ที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยอาสวสัมปยุตตกามาสวธรรมทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย

๔. ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๕. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อาสวธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม.

๖. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และอาสวธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสว-สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๗. ธรรมที่เป็นอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยกามาสวะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัยทั้งหมด

๘. ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสว-ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม และอาสวธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๙. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสว-สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ทิฏฐาสวะ อวิชชาสวะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสว-สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม และกามาสวะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ทุกปัจจัยพึงกระทำอย่างนี้.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๐๖] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย ไม่มี ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคต-ปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นอธิปติปัจจัย

[๔๐๗] **ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนอธิปติปัจจัย**

นเหตุมูลกะ ไม่มี.

ฯลฯ เพราะนปุเรชาตปัจจัย

ฯลฯ เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๐๘] ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

แม้การนับทั้งสองนัยนอกนี้ก็ดี **สหชาตวาระ**ก็ดี **ปัจจยวาระ**ก็ดี **นิสสยวาระ**ก็ดี **สังสัฏฐวาระ**ก็ดี **สัมปยุตตวาระ**ก็ดี พึงกระทำให้บริบูรณ์อย่างนี้ เหมือนกับ **ปฏิจจวาระ.**

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๐๙] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. **ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลาย ที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๔๑๐] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. **ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๕. ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาสวธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๖. ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม อาสวธรรมและขันธ์ทั้งหลายที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

๓. อธิปติปัจจัย ฯลฯ ๑๐. อาเสวนปัจจัย

อธิปติปัจจัย มีการกระทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหมือนกับอารัมมณปัจจัย.

อนันตรปัจจัย พึงกระทำว่า ที่เกิดก่อน ๆ เหมือนกับ อารัมมณปัจจัยนั่นเทียว.

สมนันตรปัจจัย สหชาตปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย เหมือนกับอารัมมณปัจจัยนั่นเทียว การจำแนก ไม่มี มี ๓ วาระ.

พึงกระทำอุปนิสสยปัจจัยทั้งหมด.

๑๑. กัมมปัจจัย

[๔๑๑] ๑. **ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย** มี ๓ วาระ ฯลฯ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๑๒] ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริย-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๔๑๓] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๒. **ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมเป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาต-ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๓. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็น

ปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๙. ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งอาสวธรรมและอาสวสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นอาสวสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่อาสวธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๑๔] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๔๑๕] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ในนสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๔๑๖] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ พึงนับบทที่เป็นอนุโลม ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อาสวอาสวสัมปยุตตทุกะ จบ

๑๙. อาสววิปปยุตตสาสวทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๑๗] ๑. **ธรรมที่เป็นอาสววิปปยุตตสาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นอาสววิปปยุตตสาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นอาสววิปปยุตต-สาสวธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัย หทยวัตถุ.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ธรรมที่เป็นอาสววิปปยุตตอนาสวธรรม อาศัยธรรมที่เป็นอาสว-วิปปยุตตอนาสวธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ.

โลกิยทุกะ ในจูฬันตรทุกะ พิสดารฉันใด พึงให้พิสดารฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน ฯลฯ

อาสววิปปยุตตสาสวทุกะ จบ

อาสวโคจฉกะ จบ

๒๐. สัญโญชนทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๑๘] ๑. **สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยกามราคสัญโญชน์
สีลพตปรามาสสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยกามราคสัญโญชน์
มานสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยกามราคสัญโญชน์
อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยกามราคสัญโญชน์
อิสสาสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยปฏิฆสัญโญชน์
มัจฉริยสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยปฏิฆสัญโญชน์
อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยปฏิฆสัญโญชน์
ภวราคสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยมานสัญโญชน์
อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยภวราคสัญโญชน์
อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยวิจิกิจฉาสัญโญชน์

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยสัญโญชน-ธรรมทั้งหลาย.

๓. สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกามราคสัญโญชน์.

พึงผูกจักรนัย

๔. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่สัญโญชน-ธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

ฯลฯ อาศัยมหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๕. สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัญโญชนธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม

๖. สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และสัญโญชนธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๗. สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยกามราคสัญโญชน์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย

๘. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่สัญโญชน-ธรรม และสัญโญชนธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๙. สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม และกามราคสัญโญชน์ ฯลฯ.

พึงผูกจักรนัย

ในอารัมมณปัจจัย รูปไม่มี.

อธิปติปัจจัย เหมือนกับ **เหตุปัจจัย** วิจิกิจฉาสัญโญชน์ไม่มี.

เพราะอนันตรปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๑๙] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๔๒๐] ๑. **สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยวิจิกิจฉาสัญโญชน์.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๓. **สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๔. **สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยวิจิกิจฉาสัญโญชน์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ฯลฯ

เหมือนกับ อาสวโคจฉกะ

แม้นอารัมมณปัจจัยทั้งหมด ก็พึงยกขึ้น.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๒๑] ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๔๒๒] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้ทั้งหมด.

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๔๒๓] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

สหชาตวาระ

อนุโลมนัย

๑. **สัญโญชนธรรมเกิดร่วมกับสัญโญชนธรรม ฯลฯ**

เหมือนกับปฏิจจวาระ.

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๒๔] ๑. **สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย** มี ๓ วาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่สัญโญชน-ธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป กฏัตตารูป ที่เป็นอุปาทารูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๓. **สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชน-ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัญโญชนธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชน-ธรรม.

๔. **สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ สัญโญชนธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สัญโญชนธรรมทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

สัญโญชนธรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๕. สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยกามราคสัญโญชน์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยกามราคสัญโญชน์ และหทยวัตถุ.

พึงผูกจักรนัย

๖. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม และสัญโญชนธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรมทั้งหลายและหทยวัตถุ.

๗. สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยสัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม และกามราคสัญโญชน์ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ และสัมปยุตตขันธ์ อาศัยกามราค-สัญโญชน์ และหทยวัตถุ.

พึงผูกจักรนัย

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๒๕] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๒๖] ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในที่ใด ๆ ได้ หทยวัตถุ ในที่นั้น พึงกระทำให้มีหทยวัตถุ เช่นเดียวกัน. ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

การนับวาระในนัยทั้งสองแม้นอกนี้ก็ดี นิสสยวาระก็ดี พึงกระทำอย่างนี้.

สังสัฏฐวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๒๗] ๑. **สัญโญชนธรรม เจือกับสัญโญชนธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ เจือกับกามราคสัญโญชน์.

พึงกระทำ ๙ วาระ อย่างนี้ เฉพาะอรูปภูมิเท่านั้น.

สังสัฏฐวาระก็ดี **สัมปยุตตวาระ**ก็ดี พึงกระทำอย่างนี้.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๒๘] ๑. **สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-สัญโญชนธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. **สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. **สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ สัญโญชนธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. **ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๔๒๘] ๑. **สัญโญชนธรรมเป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภสัญโญชนธรรมทั้งหลาย สัญโญชนธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภสัญโญชนธรรมทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชน-ธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภสัญโญชนธรรมทั้งหลาย สัญโญชนธรรมและสัมปยุตต-ขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรม ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว พิจารณากุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค, ผล ฯลฯ พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวัชชนะ.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ ในกาลก่อน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ, ฯลฯ อากิญจัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือบุคคลให้ทานแล้ว ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ พิจารณากุศลกรรมที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ

บุคคลพิจารณาซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภซึ่งจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือบุคคลให้ทานแล้ว ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ พิจารณากุศลกรรมที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ

บุคคลพิจารณาซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น สัญโญชนธรรม และขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๗. สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙) พึงกระทำว่า เพราะปรารภนั่นเทียว.

๓. อธิปติปัจจัย

[๔๓๐] ๑. **สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

กระทำสัญโญชนธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ มีการกระทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นทั้ง ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๔-๕-๖)

อารัมมณาธิปติ สหชาตาธิปติ แม้แห่งวาระทั้ง ๓ ก็ควรกระทำ. พึงจำแนกทั้ง ๓ วาระอีก.

๗. สัญญูโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญญูโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญูโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

กระทำสัญญูโญชนธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

๔. อนันตรปัจจัย

[๔๓๑] ๑. **สัญญูโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญญูโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ สัญญูโญชนธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่สัญญูโญชนธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๒-๓)

๔. ธรรมที่ไม่ใช่สัญญูโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญญูโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ฯลฯ แม้ทั้ง๒ วาระ (วาระที่ ๕-๖) ก็พึงกระทำอย่างที่กล่าวมาแล้ว.

๗. สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

๕. สมนันตรปัจจัย

๑. สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญญชนธรรม ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ.

๖. สหชาตปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ.

๕. อุปนิสสยปัจจัย

[๔๓๒] ๑. **สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

สัญโญชนธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย แม้ทั้ง ๓ วาระ ก็เหมือนอย่างนี้.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้นก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนาด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และสัมปยุตต-ขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

ปุเรชาตปัจจัย

[๔๓๓] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่ จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิด-เพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิด-เพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น สัญโญชนธรรม และสัมปยุตตขันธ์-ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๔๓๔] ๑. **สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย** มี ๑ วาระ.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

๓. สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาต-ปัจจัย

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๔๓๕] ๑. **สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย** มี ๙ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจัย ฯลฯ ๑๕. สัมปยุตตปัจจัย

[๔๓๖] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย** มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๔๓๗] ๑. **สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

พึงจำแนก

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

พึงจำแนก

๓. **ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๔. **ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๕. สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตต-ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

พึงจำแนก

๒๑. อัตถิปัจจัย

[๔๓๘] ๑. **สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย** มี ๑ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาระ.

๒. **สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ** ฯลฯ

๓. **สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรมด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย เหมือนกับปฏิจจวาระ.**

๔. **ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ** ฯลฯ

๕. สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม-สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตสัญโญชน-ธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรมทั้งหลาย ฯลฯ เหมือนกับ อาสวทุกะ.

๗. สัญโญชนธรรมและธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** เหมือนกับอาสวทุกะ.

๘. สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๔ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ, สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ, ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** และรวมกับ **อินทริยะ** พึงจำแนก เหมือนกับอาสวทุกะ.

๙. สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ,** และ **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** พึงจำแนก เหมือนกับอาสวทุกะ.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๓๙] ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ

ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัตถิปัจจัย ใน ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๔๔๐] ๑. **สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๒. **สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.**

๓. **สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรมและธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๔. **ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจขออุปนิสสย-ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วย**

อำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาต ปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำ นาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาต-ปัจจัย.

๗. สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณ-ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัยด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๙. สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนธรรม และธรรมที่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วย

อำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๔๑] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๔๔๒] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ.... ในนสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสย-ปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนวิคต-ปัจจัย มี ๔ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๔๔๓] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ พึงกระทำอนุโลมมาติกา ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

สัญโญชนทุกะ จบ

๒๑. สัญโญชนิยทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๔๔] ๑. **สัญโญชนิยธรรม อาศัยสัญโญชนิยธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนิย-ธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

เหมือนกับโลกิยทุกะ ในจูฬันตรทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

สัญโญชนิยทุกะ จบ

๒๒. สัญโญชนสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๔๕] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๒. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม

๓. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม อาศัยสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๔. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรมอาศัย สัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ปฏิสนธิ ฯลฯ

๕. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๖. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม อาศัยสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๗. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๘. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตต-ธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

๙. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม อาศัยสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๔๔๖] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๒. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๓. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม อาศัยสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และโมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๔. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๕. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๖. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๓. อธิปติปัจจัย

[๔๔๗] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๒-๓)

๔. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย** มี ๑ วาระ.

๕. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชนสัมปยุตต-ธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๔๘] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปาก-ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๕ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ใน-นัตถิปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๔๙] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา.

๒. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๓. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๕๐] ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำ านวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๔๕๑] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๔๕๒] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ.... ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในมัคคปัจจัย มี ๒ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

แม้**สหชาตวาระ** ก็เหมือนกับ **ปฏิจจวาระ.**

ปฏิจจวาระ จบ

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๕๓] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๒-๓) เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

๔. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ฯลฯ ตลอดถึงปฏิสนธิ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยหทยวัตถุ.

๕. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๖. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม อาศัยสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๗. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๘. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตต-ธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ.

๙. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม อาศัยสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๔๕๔] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาระ.**

๔. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ตลอดถึงปฏิสนธิ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยหทยวัตถุ.

๕. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๖. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม อาศัยสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ อาศัยหทยวัตถุ.

๗. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๘. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

๙. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม อาศัยสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และโมหะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๓. อธิปติปัจจัย

[๔๕๕] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอธิปติปัจจัย**

ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๕๖] นเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๔๕๗] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา.

๒. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๓. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ และโมหะ ที่สหรตด้วยอุทธัจจะ อาศัยหทยวัตถุ.

๔. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา อาศัยหทยวัตถุ.

๕. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา และหทยวัตถุ.

๖. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม อาศัยสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๕๘] ในนเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๔๕๙] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ.... ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ. พึงกระทำอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๔๖๐] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๖ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๖ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๖ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ.

แม้นิสสยวาระ ก็เหมือนกับ **ปัจจยวาระ**

สังสัฏฐวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๖๑] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เจือกับสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๒. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เจือกับสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๓. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เจือกับสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เจือกับโมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๔. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เจือกับสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๖๒] ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ.

ปัจจนียนัย

การนับจำ านวนวาระในปัจจนียะ

[๔๖๓] ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอาเสวน-ปัจจัย มี ๖ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๖ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ.

การนับจำนวนวาระทั้งสองนัยนอกนี้ก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี พึงกระทำอย่างนี้.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๖๔] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรมเป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ปฏิสนธิ ฯลฯ

๕. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๖. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๔๖๕] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๔. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค, พิจารณาผล, พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม พิจารณากิเลสที่ข่มแล้ว รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม และโมหะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ.

รูปายตนะ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ ฯลฯ

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่บุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๕. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ

บุคคลพิจารณาซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญ-ชนวิปปยุตตธรรม และโมหะ ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภซึ่งจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๖. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม และโมหะ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๗. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๘)

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๙)

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปติปัจจัย

[๔๖๖] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำ ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ครั้นกระทำราคะเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๒. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมเป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๓. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๕. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทานแล้ว ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม แล้วย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำทานเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อนันตรปัจจัย

[๔๖๗] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรมเป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๓. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และโมหะ ด้วยอำ นาจของอนันตรปัจจัย.

๔. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ โมหะที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ ฯลฯ ที่เกิดหลัง ๆ ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๖. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๗. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๘. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๙. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดก่อน ๆ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ ที่เกิดหลัง ๆ และโมหะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมนันตรปัจจัย

๑. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ.

๖. สหชาตปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ.

๙. อุปนิสสยปัจจัย

[๔๖๘] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-ปัจจัย.

๓. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย เสนาสนะ ฯลฯ โมหะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ ฯลฯ โมหะ แล้วฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ ราคะ ฯลฯ แก่ ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-ปัจจัย.

๙. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๔๖๙] ๑. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตธรรม และโมหะ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๓. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๔๗๐] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๒. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม และโมหะ ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๓. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๔๗๑] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย** มี ๙ วาระ อาวัชชนะก็ดี วุฏฐานะก็ดี ไม่มี.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๔๗๒] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

คือ เจตนาที่เป็นสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และโมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๘. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

[๔๗๓] ๑. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย** มี ๑ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย

[๔๗๔] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย** มี ๔ วาระ.

๑๖. อินทริยปัจจัย ฯลฯ ๑๙. สัมปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๔ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ.

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๔๗๕] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

๒. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

๓. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๔. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๕. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

๒๑. อัตถิปัจจัย

[๕๗๖] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาระ.**

๒. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่โมหะ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๓. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมเป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ โมหะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๔. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ** พึงให้พิสดาร.

๕. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๖. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

โมหะ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๗. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๘. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ, สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ, ปัจฉาชาตะ, ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** และรวมกับ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม, โมหะและมหาภูตรูปทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่จิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่โมหะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และกวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อินทริยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๙. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และโมหะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และโมหะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๒๒. นัตถิปัจจัย ฯลฯ ๒๔. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนัตถิปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๗๗] ในเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๔๗๘] ๑. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๒. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.**

๓. **สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๔. **สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.**

๕. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๖. สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาต-ปัจจัย.

๗. สัญโญชนสัมปยุตตธรรมและสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาต-ปัจจัย.

๙. สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่สัญโญชนสัมปยุตตธรรม และสัญโญชนวิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๔๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๔๘๐] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ... ในนสมนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๒วาระ ในนอุปนิสสย-ปัจจัย มี ๖ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๖ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๖ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๔๘๑] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ พึงนับบทที่เป็นอนุโลม ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

สัญโญชนสัมปยุตตทุกะ จบ

๒๓. สัญโญชนสัญโญชนิยทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๘๒] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนิย-ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยกามราคสัญโญชน์.

พึงผูกจักรนัย

๒. **ธรรมที่เป็นสัญโญชนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชน-ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัญโญชนธรรมและสัญโญชนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยสัญโญชน-ธรรมทั้งหลาย.

๓. **ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรมและสัญโญชนิยธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกามราคสัญโญชน์.

พึงผูกจักรนัย

๔. ธรรมที่เป็นสัญโญชนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชน-ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัญโญชนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์๑ ที่เป็นสัญโญชนิย-ธรรมแต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ ฯลฯ ตลอดถึงมหาภูตรูป.

๕. ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนิย-ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัญโญชนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัญโญชนธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนิย-ธรรมแต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม.

๖. ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนิย-ธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัญโญชนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ สัญโญชนธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๗. ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนิย-ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัญโญชนธรรม และสัญโญชนิยธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยกามราคสัญโญชน์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย

๘. ธรรมที่เป็นสัญโญชนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชน-ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรมและสัญโญชนิยธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนิยธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนิย-ธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม และสัญโญชนธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๙. ธรรมที่เป็นสัญโญชนธรรม และสัญโญชนิยธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนิยธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนิยธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม และกามราค-สัญโญชน์ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

เหมือนปฐมทุกะในสัญโญชนโคจฉกะ ทุกะแม้นี้พึงให้พิสดารอย่างนั้น ไม่มีแตกต่างกัน เว้นโลกุตตระ.

สัญโญชนสัญโญชนิยทุกะ จบ

๒๔. สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๘๓] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรมและสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยกามราคสัญโญชน์ พึงผูกจักรนัย

๒. **ธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยสัญโญชนธรรมทั้งหลาย.

๓. **ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยกามราคสัญโญชน์.

๔. **ธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๕. ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัญโญชนธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชน-สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม.

๖. ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และสัญโญชนธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๗. ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยกามราคสัญโญชน์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย

๘. ธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม และสัญโญชนธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๙. ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม และกามราคสัญโญชน์ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๘๔] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๔๘๕] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยวิจิกิจฉาสัญโญชน์.

๒. ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ อวิชชาสัญโญชน์ อาศัยวิจิกิจฉาสัญโญชน์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๘๖] ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวน-

ปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

การนับจำนวนวาระทั้งสองนัย นอกนี้ก็ดี สหชาตวาระก็ดี พึงกระทำอย่างที่กล่าวมาแล้ว.

ปัจจยวาระก็ดี นิสสยวาระก็ดี สังสัฏฐวาระก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี เหมือนกับปฏิจจวาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๘๗] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ กามราคสัญโญชน์ เป็นปัจจัยแก่ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

๒. **ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรมและสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. **ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ กามราคสัญโญชน์ เป็นปัจจัยแก่ทิฏฐิสัญโญชน์ อวิชชาสัญโญชน์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๔๘๘] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภสัญโญชนธรรมทั้งหลาย สัญโญชนธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภสัญโญชนธรรมทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชน-สัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภสัญโญชนธรรมทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นทั้งสัญโญชน-ธรรมและสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๕. ธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม สัญโญชนธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๖. ธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม สัญโญชนธรรมทั้งหลาย และขันธ์ทั้งหลายที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ. (วาระที่ ๗-๙)

๓. อธิปติปัจจัย

[๔๘๙] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. ธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๔-๖)

อารัมมณาธิปติก็ดี สหชาตาธิปติก็ดี พึงกระทำในวาระ แม้ทั้ง ๓ เหล่านี้.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และ สัญโญชน-สัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น อารัมมณาธิปติ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๙)

๔. อนันตรปัจจัย

[๔๕๐] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย** มี ๙ วาระ.

การจำแนกไม่มี เหมือนกับอารัมมณปัจจัย ไม่มีแตกต่างกัน.

๕. สมนันตรปัจจัย ฯลฯ ๑๐. อาเสวนปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงกระทำโดยนัยแห่งอารัมมณปัจจัย.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ.

๑๑. กัมมปัจจัย

[๔๕๑] ๑. **ธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นสัญโญชนสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่สัญโญชนธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย** มี ๓ วาระ.

๑๒. อาหารปัจจัย ฯลฯ ๒๑. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๙๒] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริย-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๔๙๓] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชน-สัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งสัญโญชนธรรม และสัญโญชนสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-ปัจจัย ฯลฯ**

๙ วาระ พึงกระทำอย่างที่กล่าวมาแล้ว พึงเปลี่ยนแปลง ในบททั้ง ๓ นั่นเทียว นานาขณิกะ ไม่มี.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๙๔] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนัยจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๔๙๕] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ฯลฯ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาต-ปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคต-ปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๔๙๖] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ พึงกระทำบทที่เป็นอนุโลม ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตทุกะ จบ

๒๕. สัญโญชนวิปปยุตตสัญโญชนิยทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๘๗] ๑. **ธรรมที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตสัญโญชนิยธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตสัญโญชนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชน-วิปปยุตตสัญโญชนิยธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์ มหาภูตรูปทั้งหลาย.

๒. **ธรรมที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตอสัญโญชนิยธรรม อาศัยธรรมที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตอสัญโญชนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตอสัญโญชนิย-ธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๓. **ฯลฯ ธรรมที่เป็นสัญโญชนวิปปยุตตอสัญโญ-ชนิยธรรม ฯลฯ พึงกระทำ ๒ วาระ.**

ทุกะนี้เหมือนกับโลกิยทุกะในจูฬันตรทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

สัญโญชนวิปปยุตตสัญโญชนิยทุกะ จบ

๒๖. คันถทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๔๙๘] ๑. **คันถธรรม อาศัยคันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ อภิชฌากายคันถะ อาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะ, สีลัพพต-ปรามาสกายคันถะ อาศัยอภิชฌากายคันถะ, อภิชฌากายคันถะ อาศัยอิทังสัจจา-ภินิเวสกายคันถะ, อิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะ อาศัยอภิชฌากายคันถะ.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยคันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย อาศัยคันถธรรมทั้งหลาย.

๓. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยคันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อภิชฌากายคันถะ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถธรรม.

พึงผูกจักรนัย

๔. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถ-ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลายอาศัยหทยวัตถุ.

ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

๕. คันถธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

คือ คันถธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม.

๖. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

๗. คันถธรรม อาศัยคันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อภิชฌากายคันถะ อาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะ และสัมปยุตต-ขันธ์ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย

๘. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยคันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม และคันถธรรมทั้งหลาย ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยคันถะและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

๙. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัย คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อภิชฌากายคันถะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม และสีลัพพตปรามาสกายคันถะ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

พึงผูกจักรนัย

ฯลฯ

เพราะอารัมมณปัจจัย ฯลฯ เพราะอวิคตปัจจัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๔๙๙] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๕๐๐] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

อเหตุกปฏิสนธิ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๒. นอารัมมณปัจจัย

[๕๐๑] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยคันถธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยคันถธรรมทั้งหลาย.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๓. **ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยคันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยคันถธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ฯลฯ

๓. นอธิปติปัจจัย ฯลฯ ๗. อุปนิสสยปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เพราะนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เพราะนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เพราะนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เพราะนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ.

๘. นปุเรชาตปัจจัย

[๕๐๒] ๑. **คันถธรรม อาศัยคันถธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย**

คือ ในอรูปภูมิ อภิชฌากายคันถะ อาศัยอิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะ อิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะ อาศัยอภิชฌากายคันถะ, ในอรูปภูมิ สีลัพพตปรามาส ไม่มี.

พึงกระทำ ๙ วาระ อย่างนี้.

๙. นปัจฉาชาตปัจจัย ฯลฯ ๒๐. โนวิคตปัจจัย

ฯลฯ เพราะนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เพราะนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เพราะนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เพราะนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เพราะนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ.

ฯลฯ เพราะนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ.

ฯลฯ เพราะนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ.

ฯลฯ เพราะนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ.

ฯลฯ เพราะนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เพราะโนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เพราะโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เพราะโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๕๐๓] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๐๕] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ...ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ

พึงนับอย่างที่กล่าวมาแล้ว.

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๐๕] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สหชาตวาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๐๖] ๑. **คันถธรรม อาศัยคันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย** มี ๓ วาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัย หทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๕. คันถธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ คันถธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม คันถธรรมทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๖. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ คันถธรรมทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

คันถธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๗. คันถธรรม อาศัยคันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ อภิชฌากายคันถะ อาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะ และสัมปยุตต-ขันธ์ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย

อภิชฌากายคันถะ อาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะ และหทยวัตถุ.

พึงผูกจักรนัย

๘. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยคันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม และคันถธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ ๒.

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยคันถธรรม และหทยวัตถุ.

๙. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยคันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อภิชฌากายคันถะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม และสีลัพพตปรามาสกายคันถะ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

พึงผูกจักรนัย

อภิชฌากายคันถะ และสัมปยุตตขันธ์ อาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะ และหทยวัตถุ ย่อมเกิดขึ้น.

พึงผูกจักรนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๐๗] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๕๐๘] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ปฏิสนธิ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๕๐๙] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๑๐] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ นโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๑๑] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

แม้นิสสยวาระ ก็เหมือนกับ ปัจจยวาระ นั่นเอง.

สังสัฏฐวาระก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี พึงกระทำเป็น ๙ วาระ รูปไม่มี.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๑๒] ๑. **คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถะที่เป็นสัมปยุตต-ธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. **คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. **คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, คันถธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. **ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถะที่เป็นสัมปยุตต-ธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, คันถธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๗. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถธรรม และไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถะที่เป็นสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๘. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถธรรม และไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๙. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถธรรม และไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, คันถธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๕๑๓] ๑. **คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย คันถธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที ๒)

เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย คันถธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณากุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค, พิจารณาผล, พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่คันถธรรม ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว กิเลสที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ, อากิญจัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ อิทธิวิธญาณ, แก่เจโตปริยญาณ, แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ, แก่ยถากัมมูปคญาณ, แก่อนาคตังสญาณ, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรมแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรมแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น คันถธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น คันถธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๗. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๙)

พึงกระทำคำว่า เพราะปรารภ.

๓. อธิปติปัจจัย

[๕๑๔] ๑. **คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย** มี ๓ วาระ.

พึงกระทำว่าให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น เหมือนกับ อารัมมณปัจจัย.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

ให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่ โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

ให้ทานแล้ว ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำซึ่งกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำซึ่งทาน ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำทานเป็นต้น

นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว คันถธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, คันถธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๕. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** มี ๓ วาระ.

๔. อนันตรปัจจัย

[๕๑๕] ๑. **คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ คันถธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ คันถธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

คันถธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตร-ปัจจัย.

๓. คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ คันถธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมทั้งหลายที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำ นาจของอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๔-๕-๖)

๒ วาระ พึงกระทำอาวัชชนะ, วาระที่ ๑ ไม่มี.

๗. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

วุฏฐานะแม้หนึ่ง พึงกระทำในวาระท่ามกลาง.

๕. สมนันตรปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

๑. คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ.

๕. อุปนิสสยปัจจัย

[๕๑๖] ๑. **คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

คันถธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมทั้งหลาย ฯลฯ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๒-๓)

๔. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้วให้ทาน ฯลฯ ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนาด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. **ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมและธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. **คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

พึงกระทำ โดยนัยแห่งอารัมมณปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๕๑๗] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของปุเรชาต-ปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น คันถธรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย ฯลฯ ๑๒. อาเสวนปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๕๑๘] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูป ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

คือ เจตนาที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. **ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมและธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

คือ เจตนาที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, คันถธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

๑. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย ฯลฯ ๑๙. สัมปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๕๑๙] ๑. **คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

๒. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

๓. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตต-ปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมและธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๕. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ** ฯลฯ

๒๑. อัตถิปัจจัย

[๕๒๐] ๑. **คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย** มี ๑ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาระ.

๒. **คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

คันถธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

คันถธรรมทั้งหลายที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๓. คันถธรรมเป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย มี ๑ วาระ เหมือนกับปฏิจจ-วาระ.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ** ฯลฯ

๕. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมี่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓, คันถธรรมและจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น คันถธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๗. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

สีลัพพตปรามาสกายคันถะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่อภิชฌากายคันถะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

สีลัพพตปรามาสกายคันถะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อภิชฌากาย-คันถะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

๘. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ, สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ, ปัจฉาชาตะ, ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** และรวมกับ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม และคันถธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

คันถธรรมทั้งหลาย และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

คันถธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

คันถธรรม แสะสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ทีเกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** ได้แก่

คันถธรรมทั้งหลายที่เกิดภายหลัง และกวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อินทริยะ** ได้แก่

คันถธรรมทั้งหลายที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๙. คันธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่คันถธรรม และสีลัพพตปรามาสกายคันถะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และอภิชฌากายคันถะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

สีลัพพตปรามาสกายคันถะ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่อภิชฌากาย-คันถะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำ นาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย

การนับจำ นวนวาระในอนุโลม

[๕๒๑] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ

ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๕๒๒] ๑. **คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๒. **คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาต-ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.**

๓. **คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๔. **ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ**

ปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำ นาจของสหชาต-ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๗. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๙. คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถธรรม และธรรมที่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๕๒๓] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๒๔] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ...ฯลฯ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสย-ปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนนัตถิ-ปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๒๕] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ.... ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ พึงกระทำบทที่เป็นอนุโลมให้บริบูรณ์ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

คันถทุกะ จบ

๒๗. คันถนิยทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๒๖] ๑. **คันถนิยธรรม อาศัยคันถนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถนิยธรรม ฯลฯ

โลกิยทุกะ ในจูฬันตรทุกะ ฉันใด พึงแจกฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน.

คันถนิยทุกะ จบ

๒๘. คันถสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๒๗] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ฯลฯ

๒. **คันถวิปปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม.

โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม.

ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส.

๓. **คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถ-สัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๔. คันถวิปปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปฏิฆะ.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย.

๕. คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม.

สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยปฏิฆะ.

๖. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม

สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปฏิฆะ.

๗. คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตต-ธรรม และโลภะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๘. คันถวิปปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคต-วิปปยุตตธรรม และโลภะ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ.

๙. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๕๒๘] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๒. คันถวิปปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ โลภะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม.

ปฏิฆะ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยโทมนัส.

๓. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรมเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และโลภะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ และปฏิฆะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๔. คันถวิปปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๕. คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม. สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยปฏิฆะ.

๖. **คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรมเกิดขึ้น เพราะอารัมมณปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปป-ยุตตธรรม และโลภะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๒๕] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๖ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๖ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๖ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๖ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปาก-ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๕ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๕ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๕๓๐] ๑. **คันถวิปปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถวิปป-ยุตตธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

อเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดจนถึงอสัญญสัตว์

โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๕๓๑] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ อรูปภูมิเมื่อจะแจกในนปุเรชาต-ปัจจัยพึงกระทำก่อน, รูปภูมิย่อมได้ในที่ใด พึงกระทำภายหลัง, และปฏิฆ ไม่มีในอรูปภูมิ. ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาหาร ปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตต-ปัจจัย มี ๖ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๓๒] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ... ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๓๓] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

สหชาตวาระ ก็พึงกระทำอย่างที่กล่าวมาแล้ว.

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๓๔] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

มี ๓ วาระเหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

๔. **คันถวิปปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๕. **คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม.

สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยปฏิฆะ.

๖. **คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยโลภะที่เป็นทิฏฐิ-คตวิปปยุตตธรรม.

สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปฏิฆะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ อาศัยหทยวัตถุ.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ อาศัยหทยวัตถุ.

๗. คันถสัมปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม และหทย-วัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตต-ธรรม, หทยวัตถุ และปฏิฆะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส. หทยวัตถุ และปฏิฆะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๘. คันถวิปปยุตตธรรม อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคต-วิปปยุตตธรรม และโลภะ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ.

โลภะ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปป-ยุตตธรรม และหทยวัตถุ.

ปฏิฆะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และหทยวัตถุ.

๙. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม

อาศัยคันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม และหทย-วัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ และโลภะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคต-วิปปยุตตธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ และปฏิฆะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๓๕] ในเหตุปัจจัยมี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๕๓๖] ๑. **คันถวิปปยุตตธรรม อาศัยคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ฯลฯ อาศัยคันถวิปปยุตตธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ.

อเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๕๓๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนอุปนิสสย-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๓๘] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ.... ฯลฯ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ.

พึงนับอย่างที่กล่าวมาแล้ว.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๓๙] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

แม้นิสสยวาระ ก็เหมือนกับ **ปัจจยวาระ**

สังสัฏฐวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๔๐] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรม เจือกับคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๒. **คันถวิปปยุตตธรรม เจือกับคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ โลภะ เจือกับขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคต-วิปปยุตตธรรม.

ปฏิฆะ เจือกับขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส.

๓. **คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เจือกับคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และโลภะ เจือกับขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ และปฏิฆะ เจือกับขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๔. คันถวิปปยุตตธรรม เจือกับคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. คันถสัมปยุตตธรรม เจือกับคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เจือกับโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม. สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เจือกับปฏิฆะ.

๖. คันถสัมปยุตตธรรม เจือกับคันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคต-วิปปยุตตธรรม และโลภะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๓ เจือกับขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๔๑] ในเหตุปัจจัย มี ๖ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๖ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๖ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๖ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๖ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๕๔๒] ๑. **คันถวิปปยุตตธรรม เจือกับคันถวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ฯลฯ อาศัยคันถวิปปยุตตธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เจือกับขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ. ฯลฯ

ปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๕๔๓] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๖วาระ ในนอาเสวน-ปัจจัย มี ๖ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๖ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๔๔] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอธิปติปัจจัย มี ๖ วาระ... ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนอาเสวน-

ปัจจัย มี ๖ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๖ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๔๕] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๔๖] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรมเป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

เหตุที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

เหตุที่สหรคตด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

เหตุที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์, โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

เหตุที่สหรคตด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์, ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

โลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๖. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ โลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำ นาจของเหตุปัจจัย.

ปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๗. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

เหตุที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๘. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

เหตุที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๙. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรมและโลภะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

เหตุที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๕๔๗] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูลในแม้ทั้ง ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ ย่อมเกิดขึ้น, ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ย่อมเกิดขึ้น.

๔. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณากุศลกรรมนั้น.

บุคคลพิจารณากุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

บุคคลออกจากฌาน แล้วพิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรคแล้ว พิจารณามรรค, พิจารณาผล, พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลาย พิจารณากิเลสทั้งหลายที่ละแล้ว ที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม, พิจารณากิเลสทั้งหลายที่ข่มไว้, ย่อมรู้กิเลสทั้งหลายที่สั่งสมไว้ในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม โลภะ และปฏิฆะ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ, อากิญจัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๕. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น ราคะที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๖. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือบุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม โลภะ และปฏิฆะ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ย่อมเกิดขึ้น.

๗. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ, ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๘)

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตต-ธรรม, โลภะ และขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัสและปฏิฆะ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๙)

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตต-ธรรม และโลภะ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปติปัจจัย

[๕๔๘] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๒. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น โลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

อธิปติธรรมที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

อธิปติธรรมที่สหรคตด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะ และจิตตสมุฏ-ฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๓. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

อธิปติธรรมที่สหรคตด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรมแล้ว ฯลฯ กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา.

บุคคลกระทำกุศลกรรมทั้งหลาย ที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อนให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา.

บุคคลออกจากฌาน กระทำฌานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา.

พระอริยะทั้งหลาย ออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้วพิจารณา, กระทำผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา, กระทำนิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม และโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

๕. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน พิจารณาฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม และโลภะ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๖. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม และโลภะ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ ย่อมเกิดขึ้น.

๗. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๘)

เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น โลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๙)

เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อนันตรปัจจัย

[๕๔๙] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๒)

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๓)

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตต-ธรรม ที่เกิดหลัง ๆ และโลภะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่เกิดหลัง ๆ และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ โลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่โลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ปฏิฆะที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตร-ปัจจัย.

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่โคตรภู แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตร-ปัจจัย.

๕. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ โลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ปฏิฆะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๖. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ โลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ และโลภะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ปฏิฆะ ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่เกิดหลัง ๆ และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ และโลภะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่เกิดก่อน ๆ และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๗)

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ และโลภะ เป็นปัจจัยแก่โลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่เกิดก่อน ๆ และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะ ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ, ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๙)

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ และโลภะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ และโลภะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่เกิดก่อนๆ และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส ที่เกิดหลัง ๆ และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมนันตรปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

๑. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

๙. อุปนิสสยปัจจัย

[๕๕๐] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๒)

พึงกระทำอุปนิสสยปัจจัย ทั้ง ๓ นัย

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๓)

พึงกระทำอุปนิสสยปัจจัย ทั้ง ๓ นัย

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้นก่อมานะ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ราคะ โทสะ โมหะ มานะ ความปรารถนา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย อุตุ โภชนะ ฯลฯ เสนาสนะ แล้วให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่ราคะ แก่โทสะ แก่โมหะ แก่มานะ แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ราคะ ฯลฯ มานะ ความปรารถนา ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ ราคะ แก่โทสะ แก่โมหะ แก่มานะ แก่ทิฏฐิ แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มีอุปนิสสยะทั้ง ๓ นัย.

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ราคะ โทสะ โมหะ มานะ. ความปรารถนา สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ราคะ โทสะ โมหะ ความปรารถนา เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ และปกตูปนิสสยะ

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ, ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๘)

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ และขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม แก่โลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๙)

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ และขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๕๕๑] ๑. **คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม และโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๓. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม, โลภะ, ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม, โลภะ, ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๕๕๒] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย** มี ๑ วาระ.

๒. **คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย** มี ๑ วาระ.

๓. **คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และโลภะ, ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๕๕๓] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย**

เหมือนกับอารัมมณปัจจัย.

อาวัชชนะก็ดี วุฏฐานะก็ดี ไม่มี.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๕๕๔] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

คือ เจตนาที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหรคตด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

คือ เจตนาที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, โลภะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่สหรคตด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, ปฏิฆะ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๔. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

[๕๕๕] ๑. **คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย** มี ๑ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย ฯลฯ ๑๙. สัมปยุตตปัจจัย

[๕๕๖] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย** มี ๔ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๔ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๖ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๕๕๗] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ** ฯลฯ

พึงจำแนก.

๒. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

๓. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๔. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรมและ โลภะ, แก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ** ฯลฯ

๕. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรมเป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่จิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ และขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒๑. อัตถิปัจจัย

[๕๕๘] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย** มี ๑ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาระ.

๒. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ** ฯลฯ พึงจำแนก.

๓. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม โดยอัตถิปัจจัย** มี ๑ วาระ เหมือนกับปฏิจจวาระ.

๔. **คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ** ฯลฯ พึงจำแนก.

๕. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

โลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ปฏิฆะที่สหรคตด้วยโทมนัส เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๖. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตต-ธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

โลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ปฏิฆะเป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

เพราะปรารภจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และ โลภะ และขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ย่อมเกิดขึ้น

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิ-คตวิปปยุตตธรรม และ โลภะ, แก่ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๗. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ **สหชาตะ และ สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรมที่เกิดพร้อมกัน และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ.

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒.

๘. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ, ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** และรวมกับ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และมหาภูต-รูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัสที่เกิดพร้อมกัน และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่โลภะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปฏิฆะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโลภะ ที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และโลภะ และขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะที่เกิดภายหลัง, เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรมที่เกิดภายหลัง และกวฬีการา-หาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรมที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๘. **คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือ **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรมที่เกิดพร้อมกัน และโลภะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส และปฏิฆะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกัน **ปุเรชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโลภะที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตธรรม และหทย-วัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และโลภะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่สหรคตด้วยโทมนัส และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และปฏิฆะ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๕๔] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๕๖๐] ๑. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

๒. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.**

๓. **คันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๔. **คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.**

๕. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๖. คันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๗. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๙. คันถสัมปยุตตธรรม และคันถวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถสัมปยุตตธรรม และวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำ นาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๕๖๑] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๖๒] เพราะเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอัญญ-มัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๖ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี๙ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๖๓] เพราะนเหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ.... ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ พึงกระทำอนุโลมมาติกาให้พิสดาร ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

คันถสัมปยุตตทุกะ จบ

๒๙. คันถคันถนิยทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๖๔] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถนิยธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ อภิชฌากายคันถะ อาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะ, สีลัพพต-ปรามาสกายคันถะ อาศัยอภิชฌากายคันถะ, อภิชฌากายคันถะ อาศัยอิทังสัจจา-ภินิเวสกายคันถะ, อิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะ อาศัยอภิชฌากายคันถะ.

๒. **ธรรมที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยคันถธรรมทั้งหลาย.

๓. **ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถนิยธรรม และธรรมที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่เป็นคันถธรรมและคันถนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

ปฏิจจวาระก็ดี สหชาตวาระก็ดี ปัจจยวาระก็ดี นิสสยวาระก็ดี สังสัฏฐวาระก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี เหมือนกับ คันถทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๖๕] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถนิยธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถนิยธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถะที่เป็นสัมปยุตต-ธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๙ วาระ พึงให้พิสดารอย่างที่กล่าวมาแล้ว.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๕๖๖] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถนิยธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถนิยธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย คันถธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย คันถธรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น.

กุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ ฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลาย พิจารณาโคตรภู, พิจารณาโวทาน, พิจารณากิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ พิจารณากิเลสที่ข่มแล้ว, รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถนิย-ธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

ทั้งหมด พึงให้พิสดาร.

ฯลฯ เป็นปัจจัยแก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๕. ธรรมที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถนิยธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๖. **ธรรมที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถนิยธรรม และธรรมที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณ-ปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌานแล้ว พิจารณาฌาน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นคันถนิยธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น คันถธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๓ วาระ แม้นอกนี้ (วาระที่ ๗-๘-๙) พึงให้พิสดารอย่างที่กล่าวมาแล้ว พึงกระทำ เพราะปรารภ.

ในทุกะนี้ โลกุตตระไม่มี เหมือนกับคันถทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน พึงกำหนดคำว่า คันถนิยะ.

ในมัคคปัจจัย พึงกระทำ ๙ วาระ.

คันถคันถนิยทุกะ จบ

๓๐. คันถคันถสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๖๗] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ อภิชฌากายคันถะ อาศัยสีลัพพตปรามาสกายคันถะ, สีลัพพต-ปรามาสกายคันถะ อาศัยอภิชฌากายคันถะ, อภิชฌากายคันถะ อาศัยอิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะ, อิทังสัจจาภินิเวสกายคันถะ อาศัยอภิชฌากายคันถะ.

๒. **ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถ-ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยคันถธรรมทั้งหลาย.

๓. **ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ อภิชฌากายคันถะ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยสีลัพพต-ปรามาสกายคันถะ.

พึงผูกจักรนัย

๔. ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

๕. ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ คันถธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม.

๖. ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และคันถธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ คันถธรรมทั้งหลาย อาศัยคันถธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

๘. ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม และคันถธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒.

๙. ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม และธรรม เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และอภิชฌากายคันถะ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม และสีลัพพตปรามาสกายคันถะ ฯลฯ ขันธ์ ๒.

พึงผูกจักรนัย

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๖๘] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นอธิปติปัจจัย

[๕๖๙] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนอธิปติปัจจัย ฯลฯ**

ในที่นี้ นเหตุปัจจัย ไม่มี.

[๕๗๐] ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมม-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

การนับทั้งสองนัยแม้นอกนี้ก็ดี **สหชาตวาระ**ก็ดี **ปัจจยวาระ**ก็ดี **นิสสยวาระ**ก็ดี **สังสัฏฐวาระ**ก็ดี **สัมปยุตตวาระ**ก็ดี เหมือนกับ**ปฏิจจ-วาระ**อย่างที่กล่าวมาแล้ว.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๗๑] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถะที่เป็นสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. **ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. **ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และคันถธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๕. ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถะที่เป็นสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๖. ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และคันถธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๗. ธรรมที่เป็นคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม และที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่คันถะที่เป็นสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำ นาจของเหตุปัจจัย.

๘. ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม และที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๙. ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตตธรรม และที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และคันถธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๕๙๒] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรม และคันถสัมปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งคันถธรรมและคันถสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย คันถธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตต-ธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภคันถธรรมทั้งหลาย คันถธรรมทั้งหลาย และขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถ-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถ-ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๕)

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถ-ธรรม คันถธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๖)

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่คันถธรรม คันถธรรมและขันธ์ทั้งหลายที่เป็นคันถสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๓ วาระ แม้นอกนี้ ก็พึงกระทำอย่างที่กล่าวมาแล้ว.

๓. อธิปติปัจจัย ฯลฯ ๒๐. อวิคตปัจจัย

ในอธิปติปัจจัยก็ดี ในอนันตรปัจจัยก็ดี ในอุปนิสสยปัจจัยก็ดี เหมือนกับอารัมมณปัจจัย วิภังค์ไม่มี.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๙๓] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๙ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อรูปธรรมเท่านั้นเป็นปัจจัย. แต่ละอย่างพึงกระทำอย่างละ ๓ นัย ในอารัมมณะ สหชาตะ อุปนิสสยะ พึงเปลี่ยนแปลงทั้ง ๙ วาระ แม้ในปัญหาวาระ ก็พึงกระทำอย่างที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด.

คันถคันถสัมปยุตตทุกะ จบ

๓๑. คันถวิปปยุตตคันถนิยทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๗๔] ๑. **ธรรมที่เป็นคันถวิปปยุตตคันถนิยธรรม อาศัย ธรรมที่เป็นคันถวิปปยุตตคันถนิยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นคันถวิปป-ยุตตคันถนิยธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

โลกิยทุกะในจูฬันตรทุกะ ฉันใด พึงให้พิสดารฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน.

คันถวิปปยุตตคันถนิยทุกะ จบ

๓๒. โอฆและโยคโคจฉกทุกะ

ปฏิจจวาระ

๑. เหตุปัจจัย

[๕๗๕] **โอฆธรรม อาศัยโอฆธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย.**

โยคธรรม อาศัยโยคธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

โคจฉกะทั้ง ๒ เหมือนกับ อาสวโคจฉกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

โอฆและโยคโคจฉกทุกะ จบ

๑. โอฆโคจฉกทุกะ มี ๖ ทุกะ (ทุกะที่ ๓๒ ถึง ๓๗). โยคโคจฉกทุกะ มี ๖ ทุกะ (ทุกะที่ ๓๘ ถึง ๔๓) ทุกะต่อไปคือนีวรณทุกะ จึงเป็นทุกะที่ ๔๔

๔๔. นีวรณทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๗๖] ๑. **นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยกามฉันทนิวรณ์.

อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยกามฉันทนิวรณ์.

ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยพยาบาทนิวรณ์.

อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยพยาบาทนิวรณ์.

ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยพยาบาทนิวรณ์.

อุทธัจจนิวรณ์ กุกกุจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยพยาบาทนิวรณ์.

อุทธัจจนิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์.

อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทธัจจนิวรณ์.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนีวรณธรรมทั้งหลาย.

๓. นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัย นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยกามฉันทนิวรณ์.

พึงผูกจักรนัย

๔. ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่นีวรณ-ธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๕. นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ นีวรณธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม.

๖. นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัย ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓, นีวรณธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

๗. นีวรณธรรม อาศัยนีวรรณธรรม และธรรมที่ไม่ ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยกามฉันท-นิวรณ์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย.

๘. ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่นีวรณธรรม และนีวรณธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

๙. นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่นีวรณธรรม และกามฉันทนิวรณ์ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

พึงผูกจักรนัย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๗๗] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๕๗๘] ๑. **นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์, อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทธัจจนิวรณ์.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๓. **นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๔. **นีวรณธรรมอาศัยนีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทธัจจนิวรณ์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

๒. นอารัมมณปัจจัย

[๕๗๕] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนีวรณธรรมทั้งหลาย.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๓. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ฯลฯ

๓. นอธิปติปัจจัย ฯลฯ ๗. นอุปนิสสยปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอธิปติปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะนสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ เพราะนอุปนิสสยปัจจัย

๘. นปุเรชาตปัจจัย

[๕๘๐] ๑. **นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย**

คือ ในอรูปภูมิ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยกามฉันทนิวรณ์.

ในอรูปภูมิ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยกามฉันทนิวรณ์.

ในอรูปภูมิ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์.

ในอรูปภูมิ อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทธัจจนิวรณ์.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย**

คือ ในอรูปภูมิ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยนีวรณธรรมทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนีวรณธรรมทั้งหลาย.

วาระที่เหลือทั้งหมด (คือวาระที่ ๓-๖) พึงให้พิสดาร.

อรูปภูมิ พึงกระทำก่อน ส่วนรูปภูมิ พึงกระทำภายหลัง ตามที่จะพึงกระทำได้.

๗. **นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย**

คือ ในอรูปภูมิ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม และกามฉันทนิวรณ์.

พึงผูกจักรนัย.

๘. ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรน อาศัยนีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่นีวรณธรรม และนีวรณธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนีวรณธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๙. นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนปุเรชาตปัจจัย

คือ ในอรูปภูมิ ขันธ์ ๓ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่นีวรณธรรม และกามฉันทนิวรณ์ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๕๘๑] ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในอุปนิสสปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย

มี ๙ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในในนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๘๒] เพราะเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจานียานุโลม

[๕๘๓] เพราะนเหตุปัจจัย ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

แม้สหชาตวาระ ก็พึงให้พิสดารอย่างนี้.

ปฏิจจวาระ จบ

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๘๔] ๑. **นีวรณธรรม อาศัยนีวรรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๑-๓)

๔. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ฯลฯ ตลอดถึงอัชฌัตติกมหาภูตรูป.

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๕. **นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ นีวรณธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม นีวรณธรรมทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๖. **นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ นีวรณธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

นีวรณธรรมทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.[๑]

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูป.[๒]

๑. ๒. มีใน ม.

นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๗. นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรมและธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยกามฉันท-นิวรณ์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย.

ถีนมิทธนีวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยกามฉันทนิวรณ์ และหทยวัตถุ.

พึงผูกจักรนัย.

๘. ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่นีวรณธรรม และนีวรณธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยนีวรณธรรมทั้งหลาย และหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยนีวรณธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๙. นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยขันธ์ ๑ ที่ ไม่ใช่นีวรณธรรม และกามฉันทนิวรณ์ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย.

ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยกามฉันทนิวรณ์ และหทยวัตถุ.

พึงผูกจักรนัย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๘๕] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๕๘๖] ๑. **นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์.

อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทธัจจนิวรณ์.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณอาศัยกายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทยวัตถุ.

๓. นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

อวิชชานิวรณ์ อาศัยหทยวัตถุ.

๔. นีวรณธรรม อาศัยนีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์ และสัมปยุตตขันธ์ที่หลาย.

อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทธัจจนิวรณ์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์ และหทยวัตถุ.

อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทธัจจนิวรณ์ และหทยวัตถุ.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๕๘๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๕๘๘] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ.

ฯลฯ

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๕๘๙] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

ปัจจยวาระ จบ

สังสัฏฐวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๙๐] ๑. **นีวรณธรรม เจือกับนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ เจือกับกามฉันทนิวรณ์.

พึงผูกจักรนัย

นิวรณ์ทั้งปวง พึงให้พิสดาร.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๕๙๑] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๕๙๒] ๒. **นีวรณธรรม เจือกับนีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ อวิชชานิวรณ์ เจือกับวิจิกิจฉานิวรณ์, อวิชชานิวรณ์เจือกับอุทธัจจนิวรณ์.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๕๙๓] ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย ๙ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวน-ปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

การนับจำนวนวาระในสองวาระนอกนี้ก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี พึงกระทำอย่างที่กล่าวมาแล้ว.

สังสัฏฐวาระ จบ

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๕๙๔] ๑. **นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ที่เป็นสัม-ปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. **นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณ-ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. **นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, นีวรณธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรรณธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๕๙๕] ๑. **นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภนีวรณธรรมทั้งหลาย นีวรณธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภนีวรณธรรมทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภนีวรณธรรมทั้งหลาย นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วพิจารณาซึ่งกุศลกรรมนั้น ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากฌานแล้วพิจารณา ฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

บุคคลพิจารณา เห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิตที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ, อากิญจัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริยญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาณ ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เพราะปรารภจักษุ เป็นต้นนั้น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๖. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากฌาน. ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๗. **นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๕- ๖- ๗) พึงกระทำว่า เพราะปรารภ.

๓. อธิปติปัจจัย

[๕๙๖] ๑. **นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำ นีวรณธรรมทั้งหลาย ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นีวรณธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น. มี ๓ วาระ เหมือนกับอารัมมณปัจจัย. (วาระที่ ๑-๒-๓)

๒. ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ บุคคลกระทำอุโบสถกรรมแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค ฯลฯ มรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตนีวรณธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

ให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำ จักษุ ฯลฯ หทย-วัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, นีวรณธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๕. นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือเป็น **อารัมมณาธิปติ** มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙) เป็นอารัมมณาธิปติเท่านั้น.

๔. อนันตรปัจจัย

[๕๙๗] ๑. **นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๒)

นีวรณธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

นีวรณธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตร-ปัจจัย.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๓)

นีวรณธรรมทั้งหลายที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรมที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

เนวสัญญานาสัญญายตนะ ของบุคคลผู้ออกจากนิโรธ เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๕)

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่นีวรณ-ธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตร-ปัจจัย.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๖)

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่นีวรณ-ธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๗. นีวณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ นีวรณธรรม ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขันธ์นีวรณธรรมทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๙)

นีวรณธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๙)

นีวรณธรรมทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมนันตรปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

๑. นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย.

๕. อุปนิสสยปัจจัย

[๕๙๘] ๑. **นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

นีวรณธรรมทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรมทั้งหลาย ฯลฯ มี ๓ วาระ.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณวรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ ยังฌานให้เกิดขึ้น ยังวิปัสสนา ฯลฯ ยังมรรค ฯลฯ ยังอภิญญา ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ ราคะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ ความปรารถนา สุขทางกาย ทุกข์ทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่ราคะ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะแล้ว เป็นปัจจัยแก่ ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ก่อมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ นีวรณธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๕๙๙] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น มี ๓ วาระ.

ปุเรชาตปัจจัย เหมือนกับ **อารัมมณปัจจัย.**

พึงจำแนก กุศล และอกุศล.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๖๐๐] ๑. นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๖๐๑] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๒)

เจตนาที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ที่เป็นสัมปยุตตธรรม ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๓)

เจตนาที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย. นีวรณธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย ฯลฯ ๑๕. สัมปยุตตปัจจัย

[๖๐๒] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย** มี ๑ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย.

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๖๐๓] ๑. **นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

วาระ ๔ ที่เหลือ พึงกระทำอย่างนี้.

๒๑. อัตถิปัจจัย

[๖๐๔] ๑. **นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

คือ กามฉันทนิวรณ์ เป็นปัจจัยแก่ถีนมิทธนิวรณ์ แก่อุทธัจจนิวรณ์ แก่อวิชชานิวรณ์ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

๒. **นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ในนีวรณมูล ก็มี ๓ วาระ อย่างนี้ (วาระที่ ๑-๒-๓)

๔. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ** ฯลฯ

๕. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่างคือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ** ฯลฯ

๖. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ** ฯลฯ

๗. นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

กามฉันทนิวรณ์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ถีนมิทธ-นิวรณ์ แก่อุทธัจจนิวรณ์ แก่อวิชชานิวรณ์ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

กามฉันทนิวรณ์ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ถีนมิทธนิวรณ์ แก่อุทธัจจนิวรณ์ แก่อวิชชานิวรณ์ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๘. นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ, สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ, ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาระ** และรวมกับ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์๑ ที่ไม่ใช่นีวรณธรรม และนีวรณธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

นีวรณธรรมทั้งหลาย และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

นีวรณธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** ได้แก่

นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง และกวฬีการาหารเป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อินทริยะ** ได้แก่

นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ที่เกิดภายหลัง และรูปชีวิตินทรีย์เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๙. นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่นีวรณธรรม และกามฉันทนิวรณ์ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓, ถีนมิทธนิวรณ์, อุทธัจจนิวรณ์, อวิชชานิวรณ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

กามฉันทนิวรณ์ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ถีนมิทธนิวรณ์, อุทธัจจนิวรณ์, อวิชชานิวรณ์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

พึงผูกจักรนัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๐๕] ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยนัยปัจจนียะ

[๖๐๖] ๑. **นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๒. **นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.**

๓. **นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสัยปัจจัย.**

๔. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริย์ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาของอินทริยปัจจัย.**

๕. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของ**

สหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๖. **ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.**

๗. **นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๘. **นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย.**

๙. **นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณธรรม และธรรมที่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๐๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๐๘] **เพราะเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ...ฯลฯ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ... ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนวิคตปัจจัยมี ๔ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๐๙] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ พึงกระทำอนุโลมมาติกาให้พิสดาร ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัญหาวาระ จบ

นีวรณทุกะ จบ

๔๕. นีวรณิยทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๑๗] ๑. **นีวรณิยธรรม อาศัยนีวรณยธรรม เกิดขึ้น ฯลฯ**

โลกิยทุกะฉันใด **นีวรณิยทุกะ** ก็พึงกระทำฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน พึงประกอบนิวรณ์ด้วยนิวรณ์ ๘ ครั้ง คือ กามฉันทะ ๒ ครั้ง ปฏิฆะ ๔ ครั้ง อุทธัจจะและวิจิกิจฉาสองอย่างนี้ อย่างละหนึ่งครั้ง. มาติกาแห่งนีวรณทุกะได้ทำไว้แล้วในวาระนี้.

นีวรณิยทุกะ จบ

๔๖. นีวรณสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๑๑] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

๒. **นีวรณวิปปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม. เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม.

๓. **นีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนีวรณสัมป-ยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

๔. **นีวรณวิปปยุตตธรรม อาศัยนีวรณวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนีวรณวิปปยุตตธรรม ยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอัชฌัตติกมหาภูตรูป.

๕. นีวรณวิปปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๑๒] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในนัตถิปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๖๑๓] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๒. นีวรณวิปปยุตตธรรม อาศัยนีวรณวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ นีวรณวิปปยุตตธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๑๔] ในนเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย* มี ๕ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในปุเรชาติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนปัจฉาชาติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัยมี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโน-วิคตปัจจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๑๕] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัยมี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

๑. ม. นอนันตระ ถึง นอุปนิสสยะ แต่ละปัจจัยมี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๑๖] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ...ฯลฯ ในมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ...ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

แม้สหชาตวาระ ก็พึงกระทำอย่างที่กล่าวมาแล้ว.

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๑๗] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนีวรณวิปป-ยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณวิปปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๓. **นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนีวรณวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๔. **นีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม อาศัยนีวรณวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๕. นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม และหทย-วัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๖. นีวรณวิปปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัย ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๗. นีวรณสัมปปยุตตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม และหทย-วัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๑๘] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในนวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๖๑๙] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๒. **นีวรณวิปปยุตตธรรม อาศัยนีวรณวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนีวรณ-วิปปตุตธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณวิปปยุตตธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทยวัตถุ.

๓. **นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนีวรณวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยหทยวัตถุ.

๔. **นีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยนีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะและหทยวัตถุ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๒๐] ในนเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนปุเรชาติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี๓ วาระ.

การนับสองนัย นอกนี้ก็ดี, นิสสยวาระก็ดี พึงกระทำอย่างกล่าวมาแล้ว.

สังสัฏฐวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๒๑] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เจือกับนีวรณสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๒๒] ในเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

ปัจจนียนัย

[๖๒๓] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เจือกับนีวรณสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ เจือกับขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

ฯลฯ เจือกับนีวรณวิปปยุตตธรรม ฯลฯ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๒๔] ในเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ.

การนับ ๒ นัยนอกนี้ก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี พึงกระทำอย่างนี้.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๒๕] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.**

เหตุทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์รูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-ยุตตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.**

เหตุทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. **นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตต-ขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๖๒๖] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งราคะ เพราะปรารภราคะนั้น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งทิฏฐิ เพราะปรารภทิฏฐินั้น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะปรารภวิจิกิจฉา วิจิกิจฉา ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะปรารภอุทธัจจะ อุทธัจจะ ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะปรารภโทมนัส โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ย่อมเกิดขึ้น.

๒. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นนีวรณสัมปยุตต-ธรรม พิจารณากิเลสที่ข่มแล้ว รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นนีวรณสัมปยุตต-ธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ แก่เจโตปริญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๓. นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ ให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว พิจารณากุศลกรรมนั้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากฌาน พิจารณาฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค ฯลฯ พิจารณาผล ฯลฯ นิพพาน

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่ โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณ-วิปปยุตตธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ตลอดถึงอาวัชชนะ.

ฯลฯ

๔. นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณวิปปยุตตธรรม เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ฯลฯ วิจิกิจฉา ฯลฯ อุทธัจจะ ฯลฯ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปติปัจจัย

[๖๒๗] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลิน เพราะกระทำราคะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำราคะนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๒. นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน-รูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๓)

อธิปติธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ฯลฯ ออกจากฌาน แล้วพิจารณาฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นนีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๕. นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทย-วัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณวิปปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ฯลฯ ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อนันตรปัจจัย

[๖๒๘] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๒)

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ในที่นี้ ขันธ์ทั้งหลาย ที่เกิดก่อน ๆ ไม่มี.

พึงถามถึงมูล (วาระที่ ๓)

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณวิปปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณวิปปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลมเป็นปัจจัยแก่โคตรภู ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย

คือ อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมนันตรปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

๑. นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย

๕. อุปนิสสยปัจจัย

[๖๒๕] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยราคะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

บุคคลเข้าไปอาศัยโทสะ ฯลฯ โมหะ มานะ ทิฏฐิ ฯลฯ ความปรารถนาแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยราคะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ยังฌาน วิปัสสนา มรรค อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น.

บุคคลเข้าไปอาศัยโทสะ ฯลฯ ความปรารถนาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.

ราคะ ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่สุขทางกาย แก่ทุกข์ทางกาย แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓. นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน สมาทานศีล ฯลฯ ยังมรรค ฯลฯ อภิญญา ฯลฯ สมาบัติให้เกิดขึ้น.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ เสนาสนะ แล้วให้ทาน ฯลฯ ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ถือมานะ ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ฯลฯ สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ราคะ แก่โทสะ แก่โมหะ แก่มานะ แก่ทิฏฐิ แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสัยปัจจัย

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๖๓๐] ๑. **นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ฯลฯ โทสะ ฯลฯ โมหะ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๖๓๑] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย** มี ๒ วาระ.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๖๓๒] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

เจตนาที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-ยุตตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

เจตนาที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๔. นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ** ฯลฯ

๑๔. วิปากปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ

๑๕. อาหารปัจจัย ฯลฯ ๑๕. สัมปยุตตปัจจัย

[๖๓๓] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย** มี ๔ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๔ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๖๓๔] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ** ฯลฯ

๒. **นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปยุตตปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ** ฯลฯ

๓. **นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒๑. อัตถิปัจจัย

[๖๓๕] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๒. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๓. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๔. นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ** ฯลฯ

๕. นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลิงยิ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๖. นีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม เป็น ปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตะ** รวมกับ **ปุเรชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๒ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๗. นีวรณสัมปยุตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ, ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** และรวมกับ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อินทริยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม และรูปชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๓๖] ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ

ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคค-ปัจจัย มี ๔ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๖๓๗] ๑. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๒. **นีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.**

๓. **นีวรณสัมปยุตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรสัมป-ยุตตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย.**

๔. **นีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปป-ยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาต-**

ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. นีวรวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๖. นีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณสัมปยุตตธรรม มีอย่างเดียว คือที่เป็น สหชาตะ รวมกับ ปุเรชาตะ.

๗. นีวรณสัมปยุตตธรรม และนีวรณวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณวิปปยุตตธรรม มี ๓ อย่าง คือที่เป็น สหชาตะ ปัจฉาชาตะ รวมกับ อาหาระ และ ปัจฉาชาตะ รวมกับ อินทริยะ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๓๘] ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอธิปปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนอัตถิปัจจัย มี๔ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๓๙] **เพราะเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๔ สาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๔๐] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ พึงกระทำการนับอนุโลม ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

นีวรณสัมปยุตตทุกะ จบ

๔๗. นีวรณนีวรณิยทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๔๑] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณิยธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณยธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยกามฉันท-นิวรณ์.

การนับทั้งหมดพึงกระทำอย่างนี้ เหมือนกับ **นีวรณทุกะ** ไม่มีแตกต่างกัน.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๔๒] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณิยธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณิยธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณิยธรรม เป็นปัจจัยแก่นีวรณ์ที่เป็นสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. **ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณิยธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนีวรณิยธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณิยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. **ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณิยธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณิยธรรม และธรรมที่เป็นนีวรณิยธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณิยธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย, นีวรณธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. ธรรมที่เป็นนีวรณิยธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนีวรณิยธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีวรณิยธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๖๔๓] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณิยธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณิยธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภนีวรณธรรมทั้งหลาย นีวรณธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภนีวรณธรรมทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณิยธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภนีวรณธรรมทั้งหลาย นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. ธรรมที่เป็นนีวรณิยธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนีวรณิยธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรมแล้ว พิจารณากุศลกรรมนั้น ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น ราคะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาโคตรภู โวทาน ฯลฯ กิเลสที่ละแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณิยธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ฯลฯ โทมนัส ฯลฯ

เห็นรูปด้วยทิพยจักษุ ฯลฯ พึงกระทำตลอดถึงอาวัชชนะ.

๕. ธรรมที่เป็นนีวรณิยธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณิยธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณิยธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

๖. **ธรรมที่เป็นนีวรณิยธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณิยธรรม และธรรมที่เป็นนีวรณิยธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณ-ปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณิยธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ทั้ง ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙) แม้นอกนี้ พึงกระทำอย่างนี้.

อธิปติปัจจัย เหมือนกับ **อารัมมณปัจจัย**

แม้**ปุเรชาตปัจจัย** ก็เหมือนกับ **อารัมมณปัจจัย**

ส่วนใน**นิสสยปัจจัย** ไม่พึงกระทำ โลกุตตระ.

ฯลฯ

พึงให้พิสดารอย่างนี้.

นีวรณทุกะ ฉันใด พึงพิจารณา แล้วกระทำฉันนั้น.

นีวรณนีวรณิยทุกะ จบ

๔๘. นีวรณนีวรณสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๔๔] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนีวณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยกามฉันทนิวรณ์.

พึงผูกจักรนัย พึงทำนิวรณ์ทั้งหมด.

๒. **ธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยนีวรณธรรมทั้งหลาย.

๓. **ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ และสัมปยุตต-ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยกามฉันทนิวรณ์.

พึงผูกจักรนัย.

๔. ธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณ-ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๕. ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตต-ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ นีวรณธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตต-ธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม.

๖. ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตต-ธรรม และธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม อาศัยธรรมที่เป็นนีวรณธรรมสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และนีวรณธรรมทั้งหลาย อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนีวรณ-สัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๗. ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตต-ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

คือ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยกามฉันท-นิวรณ์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

พึงผูกจักรนัย.

๘. ธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณ-ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนีวรธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นนีวรณธรรมและนีวรณสัมปยุตตธรรม และธรรมเพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม และนีวรณธรรมทั้งหลาย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

๙. ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตต-ธรรม และธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้นอาศัยธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ ถีนมิทธนิวรณ์ อุทธัจจนิวรณ์ อวิชชานิวรณ์ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณธรรม และกามฉันทนิวรณ์ ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

พึงผูกจักรนัย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอุโลม

[๖๔๕] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๖๔๖] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์, อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทธัจจนิวรณ์.

๒. **ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม อาศัยธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๓. ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตต-ธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เกิดขึ้นเพราะนเหตุปัจจัย

คือ อวิชชานิวรณ์ อาศัยวิจิกิจฉานิวรณ์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย

อวิชชานิวรณ์ อาศัยอุทธัจจนิวรณ์ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๔๗] ในนเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอาเสวน-ปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๔๘] **เพราะเหตุปัจจัย** ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ... ฯลฯ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียานุโลม

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๔๔] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัยมี ๓ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

สหชาตวาระก็ดี **ปัจจยวาระ**ก็ดี **นิสสยวาระ**ก็ดี **สังสัฏฐวาระ**ก็ดี **สัมปยุตตวาระ**ก็ดี เหมือนกับ **ปฏิจจวาระ** ไม่มีแตกต่างกัน.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๕๐] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่นิวรณ์ที่เป็นสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. **ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณ-ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. **ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตต-ธรรม และธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และนีวรณทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๖๕๑] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภนีวรณธรรมทั้งหลาย นีวรณธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภนีวรณธรรมทั้งหลาย ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตต-ธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๓)

เพราะปรารภนีวรณธรรมทั้งหลาย นีวรณธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๔. **ธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณ-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณ-ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๕)

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม นีวรณธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะปรารภขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม นีวรณธรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๖. **ธรรมเป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม และธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย** มี ๓ วาระ.

๓. อธิปติปัจจัย

[๖๕๒] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** มี ๓ วาระ พึงกระทำว่ากระทำให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นนั้นเทียว.

๔. **ธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุคคธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๕)

เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลายที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณ-ธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น นีวรณธรรมทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตนีวรณธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๖)

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นนีวรณสัมปยุตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรมให้หนักแน่น นีวรณธรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และนีวรณธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๗. ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณสัมปยุตต-ธรรม และธรรมที่เป็นนีวรณธรรมสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** มี ๓ วาระ.

๔. อนันตรปัจจัย ฯลฯ ๑๐. อาเสวนปัจจัย

[๖๕๓] ฯลฯ **เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย** อาวัชชนะก็ดี วุฏฐานะก็ดี ไม่มี พึงกระทำว่า ที่เกิดก่อนๆ ในที่ทั้งปวง.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย เหมือนกับอารัมมณปัจจัย วิบากไม่มี.

๑๑. กัมมปัจจัย

[๖๕๔] ๑. **ธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

คือ เจตนาที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

พึงถามถึงมูล. (วาระที่ ๒)

เจตนาที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นสัมปยุตตนีวรณธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

เจตนาที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และนีวรณธรรมทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๒. อาหารปัจจัย

[๖๕๕] ๑. **ธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรม แต่ไม่ใช่นีวรณธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นนีวรณสัมปยุตตธรรมแต่ไม่ใช่นีวรณธรรม ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย** มี ๓ วาระ

๑๓. อินทริยปัจจัย ฯลฯ ๒๐. อวิคตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ
ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ
ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ
ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ
ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ
ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ
ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๕๖] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย

มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๙ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอาเสวนปัจจัย ใน ๙ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริย-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๖๕๗] **ธรรมที่เป็นนีวรณธรรม และนีวรณสัมปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งนีวรณธรรมและนีวรณสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

ในบททั้ง ๓ พึงเปลี่ยนแปลงให้เป็น ๙ วาระอย่างนี้.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๕๘] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๕๙] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย

มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคต-ปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๖๐] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ พึงกระทำอนุโลมมาติกา ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

นีวรณนีวรณสัมปยุตตทุกะ จบ

๔๕. นีวรณวิปปยุตตนีวรณิยทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๖๑] ๑. **นีวรณวิปปยุตตนีวรณิยธรรม อาศัยนีวรณวิปป-ยุตตนีวรณิยธรรมเกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นนีวรณ-วิปปยุตตนีวรณิยธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

โลกิยทุกะในจูฬันตรทุกะฉันใด พึงกระทำฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน

นีวรณวิปปยุตตนีวรณิยทุกะ จบ

๕๐. ปรามาสทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๖๒] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปรามาสธรรม.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอสัญญสัตว์. มหาภูตรูป ฯลฯ.

๓. **ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ปรามาสธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม.

๔. **ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓, ปรามาสธรรม และ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่ปรามาส-ธรรม และปรามาสธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๖๓] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๖๖๔] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่ปรามาส-ธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒.

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

โมหะที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๒. นอารัมมณปัจจัย

[๖๖๕] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปรามาสธรรม.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๖๖] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๖๗] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๖๘] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอนันตรปัจจัย มี ๑ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๑ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

แม้**สหชาตวาระ** ก็เหมือนกับ **ปฏิจจวาระ.**

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๖๙] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายและจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปรามาสธรรม.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอัชฌัตติกมหาภูตรูป.

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๓. **ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ปรามาสธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม.

ปรามาสธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๔. **ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓, ปรามาสธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

ปรามาสธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่ปรามาส-ธรรม และปรามาสธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปรามาสธรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปรามาสธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยปรามาสธรรม และหทย-วัตถุ.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๗๐] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๕ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียนัย

[๖๗๑] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่ปรามาส-ธรรม ซึ่งเป็นอเหตุะ ฯลฯ ขันธ์ ๒.

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายวิญญาณ อาศัยกายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๗๒] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ... ฯลฯ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนปัจฉาชาต-ปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมป-ยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๗๓] **เพราะปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง พึงกระทำอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๗๔] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

นิสสยวาระ เหมือนกับ ปัจจยวาระ.

สังสัฏฐวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๗๕] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เจือกับปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เจือกับปรามาสธรรม.

วาระ ๕ พึงกระทำอย่างนี้ เฉพาะในอรูปภูมิเท่านั้น.

สังสัฏฐวาระ ก็ดี **สัมปยุตตวาระ** ก็ดี พึงกระทำอย่างนี้.

สังสัฏฐวาระ จบ

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๗๖] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

๓. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-ธรรม และ ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรมทั้งหลาย, ปรามาสธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๒. อารัมมณปัจจัย

[๖๗๗] ๑. **ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ เพราะปรารภปรามาสธรรม ปรามาสธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พึงกระทำมูล. (วาระที่ ๒)

เพราะปรารภปรามาสธรรม ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ย่อมเกิดขึ้น

๓. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม แล้วพิจารณาย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภทานเป็นต้นนั้น ราคะ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน.

ออกจากฌาน แล้วพิจารณาฌาน.

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค, พิจารณาผล, พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวหาร, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ

อากาสานัญจายตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ, อากิญจัญญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ.

รูปายตนะเป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ, แก่เจโตปริยญาณ, แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ, แก่ยถากัมมูปคญาณ, แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้วย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น ทิฏฐิย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌานแล้ว ฯลฯ.

บุคคลพิจารณา จักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิย่อมเกิดขึ้น.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรมและธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ แล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งกุศลกรรมนั้น เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

๖. ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ เพราะปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ฯลฯ มี ๓ วาระ.

๓. อธิปติปัจจัย

[๖๗๘] ๑. **ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

คือ เพราะกระทำปรามาสธรรมทั้งหลายให้เป็นอารมณ์ อย่างหนักแน่น ปรามาสธรรม ฯลฯ มี ๓ วาระ พึงกระทำ อารัมมณาธิปติ อย่างเดียว

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรมแล้ว.

กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น แล้วพิจารณา, ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะ ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ ผลให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ นิพพานให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

บุคคลย่อมยินดีย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรมให้เป็นอารมณ์หนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะ ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ.

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทย-วัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้น กระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ทิฏฐิ ฯลฯ

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรมเป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๖. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรมและธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถธรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทย-วัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้น

กระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ปรามาสธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๗. ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

เพราะกระทำปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ปรามาสธรรม ฯลฯ มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

๔. อนันตรปัจจัย

[๖๗๙] ๑. **ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ปรามาสธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๒)

ปรามาสธรรม ที่เกิดก่อนๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ที่เกิดหลังๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงกระทำมูล. (วาระที่ ๓)

ปรามาสธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรมที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อนุโลมเป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๕)

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๖)

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๗. ปรามาสธรรม และ ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

คือ ปรามาสธรรม เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๘)

ปรามาสธรรม ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลายเป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตร-ปัจจัย.

ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๕)

ปรามาสธรรม ที่เกิดก่อน ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ที่เกิดหลัง ๆ และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมนันตรปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

๑. ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ.

๙. อุปนิสสยปัจจัย

[๖๘๐] ๑. **ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสย-ปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๒-๓)

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้นก่อมานะ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ราคะ โทสะ โมหะ มานะ ความปรารถนา สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่ราคะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย ฯลฯ แก่มรรค แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรมเป็นปัจจัยแก่ปรามาส-ธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ราคะ ความปรารถนา สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ถือทิฏฐิ.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๖. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรมเป็นปัจจัยแก่ปรามาส-ธรรมและธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ถือทิฏฐิ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะแล้ว ถือทิฏฐิ.

ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม และสัมปยุตต-ขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๗. **ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

เป็นอุปนิสสยะ ทั้ง ๓

ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ (วาระที่ ๗-๘-๙)

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๖๘๑] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพย์จักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิ ฯลฯ

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๓. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรมเป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง ซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๖๘๒] ๑. **ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย**

มี ๓ วาระ พึงกระทำปัจฉาชาตะ.

๑๒. อาเสวนปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๖๘๓] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม, สัมปยุตต-ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

พึงกระทำมูล. (วาระที่ ๒)

เจตนาที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๓)

เจตนาที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม, สัมปยุตต-ขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย

[๖๘๔] ๑. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย** มี ๑ วาระ.

๑๕. อาหารปัจจัย ฯลฯ ๑๗. ฌานปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๓ วาระ

๑๘. มัคคปัจจัย

[๖๘๕] ๑. **ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาส-ธรรม ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย**

คือ องค์มรรคที่เป็นปรามาสธรรม ฯลฯ

มี ๕ วาระ พึงกระทำอย่างนี้.

๑๙. สัมปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ.

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๖๘๖] ๑. **ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาส-ธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ** ฯลฯ

๒. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ** ฯลฯ

๓. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-ธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ ที่เกิดก่อน เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๕. ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตต-ปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ** ฯลฯ

๒๑. อัตถิปัจจัย

[๖๘๗] ๑. **ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาส-ธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ปรามาสธรรม ที่เกิดภายหลัง เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๒. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ** ฯลฯ

๓. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-ธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๔. ธรรมที่ไม่ใช่ปราสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ปรามาสธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ฯลฯ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๕. ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม และปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒ ฯลฯ

ปรามาสธรรม และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน-รูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ปรามาสธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ปรามาสธรรม และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ปรามาสธรรม ที่เกิดภายหลัง และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ปรามาสธรรม ที่เกิดภายหลัง, สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และกวฬีการาหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ที่เกิดก่อน ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** ได้แก่

ปรามาสธรรม ที่เกิดภายหลัง และสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และรูป-ชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๘๘] ในเหตุปัจจัย มี ๓ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๙ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ใน

กัมมปัจจัย มี ๓ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๓ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๓ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๓ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอวิคต-ปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๖๘๙] ๑. **ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๒. **ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาส-ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.**

๓. **ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๔. **ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย,**

เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรมเป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๖. ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-ธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณ-ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๗. ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๘. ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณ-ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย.

๙. ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม และธรรมที่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๙๐] ในนเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๙ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๙๑] เพราะเหตุปัจจัย ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ฯลฯ ในนมัคคปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๖๙๒] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๙ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ พึงกระทำอนุโลมมาติกา ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปรามาสทุกะ จบ

๕๑. ปรามัฏฐทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๙๓] ๑. **ปรามัฏฐธรรม อาศัยปรามัฏฐธรรม เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามัฏฐ-ธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอัชฌัตติกมหาภูตรูป.

๒. ฯลฯ อาศัย ปรามัฏฐธรรม ฯลฯ

โลกิยทุกะ ในจูฬันตรทุกะฉันใด พึงกระทำปรามัฏฐทุกะฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน.

ปรามัฏฐทุกะ จบ

๕๒. ปรามาสสัมปยุตตทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๖๙๔] ๑. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม อาศัยปรามาสสัมปยุตต-ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

๒. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม อาศัยปรามาสสัมปยุตต-ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม.

๓. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปปยุตต-ธรรม อาศัยปรามาสสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามาส-สัมปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

๔. **ปรามาสวิปปยุตตธรรม อาศัยปรามาสวิปปยุตต-ธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามาส-วิปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ หทยวัตถุ อาศัยขันธ์ทั้งหลาย, ขันธ์ทั้งหลาย อาศัยหทยวัตถุ.

มหาภูตรูป ๑ ฯลฯ

๕. ปรามาสวิปปยุตตธรรม อาศัยปรามาสสัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๖๙๕] ในเหตุปัจจัย มี ๕ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๒ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย ๒ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๒ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๕ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๕ วาระ ฯลฯ ในมัคคปัจจัย มี ๕ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๕ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอวิคตปัจจัย มี ๕ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๖๙๖] ๑. **ปรามาสวิปยุตตธรรม อาศัยปรามาสวิปปยุตต-ธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามาส-วิปปยุตตธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒.

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ.

๒. นอารัมมณปัจจัย

[๖๙๗] ๑. **ปรามาสวิปปยุตตธรรม อาศัยปรามาสสัมปยุตต-ธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม.

๒. **ปรามาสวิปปยุตตธรรม อาศัยปรามาสวิปปยุตต-ธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปปยุตต-ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

๓. **ปรามาสวิปปยุตตธรรม อาศัยปรามาสสัมปยุตต-ธรรม และปรามาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะนอารัมมณปัจจัย**

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๖๙๘] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๕ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๖๙๙] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ.

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๗๐๐] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

แม้สหชาตวาระ ก็เหมือนกับ **ปฏิจจวาระ.**

ปัจจยวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๗๐๑] ๑. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม อาศัยปรามาสสัมปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย** มี ๓ วาระ เหมือนกับ ปฏิจจวาระ.

๔. **ปรามาสวิปปยุตตธรรม อาศัยปรามาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม ฯลฯ ขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอัชฌัตติกมหาภูตรูป, ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๕. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม อาศัยปรามาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ.

๖. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปปยุตตธรรม อาศัยปรามาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม อาศัยหทยวัตถุ, จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๗. ปรามาสสัมปยุตตธรรม อาศัยปรามาสสัมปยุตต-ธรรม และปรามาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒.

๘. ปรามาสวิปปยุตตธรรม และปรามาสสัมปยุตต-ธรรม และปรามาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

๙. ปรามาสสัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปปยุตต-ธรรม อาศัยปรามาสสัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปปยุตตธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม และหทยวัตถุ ฯลฯ ขันธ์ ๒.

จิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม และมหาภูตรูปทั้งหลาย.

ฯลฯ

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๗๐๒] ในเหตุปัจจัย มี ๙ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๔ วาระ ใน

นิสสยปัจจัย มี ๙ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๔ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๙ วาระ ในวิปาก-ปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๙ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๙ วาระ.

ปัจจนียนัย

๑. นเหตุปัจจัย

[๗๐๓] ๑. **ปรามาสวิปปยุตตธรรม อาศัยปรามาสวิปปยุตต-ธรรม เกิดขึ้น เพราะนเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามาส-วิปปยุตตธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ ฯลฯ ขันธ์ ๒.

ในอเหตุกปฏิสนธิขณะ ฯลฯ ตลอดถึงอสัญญสัตว์.

จักขุวิญญาณ อาศัยจักขายตนะ ฯลฯ กายายตนะ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม ซึ่งเป็นอเหตุกะ อาศัยหทยวัตถุ.

โมหะ ที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ อาศัยขันธ์ทั้งหลายที่สหรคตด้วยวิจิกิจฉา ที่สหรคตด้วยอุทธัจจะ และหทยวัตถุ.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๗๐๔] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๓ วาระ ในนสมนันตร-

ปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอัญญมัญญาปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๓ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๔ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาเสวนปัจจัย มี ๙ วาระ ในนกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๙ วาระ ในนอาหารปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอินทริยปัจจัย มี ๑ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๓ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๓ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๗๐๕] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๓ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ

พึงนับอย่างนี้.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลมน

[๗๐๖] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๑ วาระ... ในอวิคตปัจจัย มี ๑ วาระ.

ปฏิจจวาระ จบ

นิสสยวาระ เหมือนกับ ปัจจยวาระ.

สังสัฏฐวาระ

อนุโลม

๑. เหตุปัจจัย

[๗๐๗] ๑. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม เจือกับปรามาสสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๗๐๘] ในเหตุปัจจัย มี ๒ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๒ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๒ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๒ วาระ.

ปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๗๐๙] ในนเหตุปัจจัย มี ๑ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอาเสวน-ปัจจัย มี ๒ วาระ ในนกัมมปัจจัยมี ๒ วาระ ในนวิปากปัจจัย มี ๒ วาระ ในนฌานปัจจัย มี ๑ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๑ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ.

การนับทั้งสองวาระนอกนี้ก็ดี สัมปยุตตวาระก็ดี พึงกระทำอย่างนี้.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๗๑๐] ๑. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย

พึงกระทำมูล. (วาระที่ ๒)

เหตุทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

พึงกระทำมูล (วาระที่ ๓)

เหตุทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

๔. **ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ วิปปยุตตธรรม, ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. อารัมมณปัจจัย

[๗๑๑] ๑. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งราคะ เพราะปรารภราคะนั้น ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นปรามาส-สัมปยุตตธรรม เพราะปรารภขันธ์นั้น ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๒. ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นปรามาสสัมป-ยุตตธรรม พิจารณากิเลสที่ข่มแล้ว รู้ซึ่งกิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ แล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภขันธ์นั้น ราคะที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นปรามาสสัมปยุตต-ธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่เจโตปริย-ญาณ แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ แก่ยถากัมมูปคญาณ แก่อนาคตังสญาณ แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๓. ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรมแล้ว พิจารณากุศลกรรมนั้น ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภกุศลธรรมนั้น ราคะที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค พิจารณามรรค ฯลฯ ผล ฯลฯ พิจารณานิพพาน.

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวทาน, แก่มรรค, แก่ผล, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

พระอริยะทั้งหลายพิจารณากิเลสที่ละแล้ว ที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เคยเกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน.

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพย์จักษุ ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

บุคคลรู้จิตของบุคคลผู้พร้อมเพรียงด้วยจิต ที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม ด้วยเจโตปริยญาณ.

อากาสสานัญจาตนะ เป็นปัจจัยแก่วิญญาณัญจายตนะ, อากิญจัญ-ญายตนะ เป็นปัจจัยแก่เนวสัญญานาสัญญายตนะ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่อิทธิวิธญาณ, แก่เจโตปริยญาณ, แก่ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ, แก่ยถากัมมูปคญาณ, แก่อนาคตังสญาณ, แก่อาวัชชนะ ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย.

๔. ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๓. อธิปติปัจจัย

[๗๑๒] ๑. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำราคะให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำราคะนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นปรามาสสัมยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๒. ปรามาสสัมปยุตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำขันธ์นั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐาน-รูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๓. ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติ-ปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๔. ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือ **อารัมมณาธิปติ** และ **สหชาตาธิปติ**

ที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรมแล้ว กระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว พิจารณา ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ราคะที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายออกจากมรรค กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ฯลฯ ผล ฯลฯ นิพพาน ฯลฯ

นิพพาน เป็นปัจจัยแก่โคตรภู, แก่โวหาร, แก่มรรค, แก่ผล, ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้น ให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะที่เป็นปรามาส-วิปปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

ที่เป็น **สหชาตาธิปติ** ได้แก่

อธิปติธรรมที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย.

๕. ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอธิปติปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **อารัมมณาธิปติ** ได้แก่

บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรมแล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำกุศลกรรมนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะที่เป็นปรา-มาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลย่อมยินดีย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะกระทำจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรมให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่น ครั้นกระทำจักษุเป็นต้นนั้นให้เป็นอารมณ์อย่างหนักแน่นแล้ว ราคะที่เป็นปรามาส-สัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

๔. อนันตรปัจจัย

[๗๑๓] ๑. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๒. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วุฏฐานะ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๓. **ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม ที่เกิดก่อน ๆ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม ที่เกิดหลัง ๆ

อนุโลม เป็นปัจจัยแก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๔. **ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย**

คือ อาวัชชนะ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตต-ธรรม ด้วยอำนาจของอนันตรปัจจัย.

๕. สมนันตรปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสมนันตรปัจจัย

๖. สหชาตปัจจัย ฯลฯ ๘. นิสสยปัจจัย

[๗๑๔] ๑. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย** มี ๕ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของอัญญมัญญปัจจัย** มี ๒ วาระ

ฯลฯ เป็นปัจจัย **ด้วยอำนาจของนิสสยปัจจัย** มี ๗ วาระ

๙. อุปนิสสยปัจจัย

[๗๑๕] ๑. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ฯลฯ โมหะ ฯลฯ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม แก่โมหะ ฯลฯ แก่ความปรารถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๒. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรมแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ฯลฯ

บุคคลเข้าไปอาศัยโมหะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ฯลฯ ความปรารถนาแล้ว ให้ทาน ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม โมหะ ความปรารถนา เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา ฯลฯ แก่ปัญญา แก่ราคะ แก่โทสะ แก่โมหะ แก่มานะ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๓. **ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

บุคคลเข้าไปอาศัยศรัทธาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ก่อมานะ.

บุคคลเข้าไปอาศัยศีล ฯลฯ ปัญญา ราคะ มานะ ฯลฯ ความปรารถนาแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ยังสมาบัติให้เกิดขึ้น ฆ่าสัตว์ ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

บุคคลเข้าไปอาศัยสุขทางกาย ฯลฯ เสนาะสนะแล้ว ให้ทาน ฯลฯ ทำลายสงฆ์.

ศรัทธา ฯลฯ ปัญญา ราคะ มานะ ความปรารถนา สุขทางกาย ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ศรัทธา แก่ปัญญา แก่ราคะ แก่มานะ แก่ความปรารถนา แก่สุขทางกาย ฯลฯ แก่ผลสมาบัติ ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๔. ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณูปนิสสยะ อนันตรูปนิสสยะ** และ **ปกตูปนิสสยะ**

ที่เป็น **ปกตูปนิสสยะ** ได้แก่

เพราะอาศัยศรัทธา ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

เพราะอาศัยศีล ฯลฯ เสนาสนะ ความปรารถนา ศรัทธา ฯลฯ เสนาสนะ เป็นปัจจัยแก่ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม แก่ความปราถนา ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.

๑๐. ปุเรชาตปัจจัย

[๗๑๖] ๑. **ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุปุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ แล้ว ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพยจักษุ, ฟังเสียงด้วยทิพโสตธาตุ.

รูปายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ โผฏฐัพพายตะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

ที่เป็น **วัตถุปุเรชาตะ** ได้แก่

จักขายตนะ เป็นปัจจัยแก่จักขุวิญญาณ ฯลฯ กายายตนะ เป็นปัจจัยแก่กายวิญญาณ.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๒. ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** และ **วัตถุเรชาตะ**

ที่เป็น **อารัมมณปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๑๑. ปัจฉาชาตปัจจัย

[๗๑๗] ๑. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย ฯลฯ**

๒. ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย

ฯลฯ

๑๒. อาเสวนปัจจัย

[๗๑๘] ๑. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอาเสวนปัจจัย** ๒ วาระ.

๑๓. กัมมปัจจัย

[๗๑๙] ๑. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย**

คือ เจตนาที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๒. ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปปยุตตธรรม ฯลฯ

คือ เจตนาที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๔. ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **นานาขณิกะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

ที่เป็น **นานาขณิกะ** ได้แก่

เจตนาที่เป็นปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่วิบากขันธ์ และกฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๑๔. วิปากปัจจัย ฯลฯ ๑๕. สัมปยุตตปัจจัย

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของฌานปัจจัย มี ๔ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ.

ฯลฯ เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ.

๒๐. วิปปยุตตปัจจัย

[๗๒๐] ๑. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ** ฯลฯ

๒. **ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ** และ **ปัจฉาชาตะ** ฯลฯ

๓. **ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย**

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของวิปปยุตตปัจจัย.

๒๑. อัตถิปัจจัย

[๗๒๑] ๑. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒.

๒. ปรามาสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

คือ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่จิตต-สมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๓. ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิ-ปัจจัย

คือ ขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๔. ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มี ๕ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ ปุเรชาตะ ปัจฉาชาตะ อาหาระ** และ **อินทริยะ** ฯลฯ

๕. ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย

มีอย่างเดียว คือที่เป็น **ปุเรชาตะ** ได้แก่

บุคคลย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่งซึ่งจักษุ ฯลฯ หทยวัตถุ เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ราคะ ทิฏฐิ ย่อมเกิดขึ้น.

หทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ทั้งหลาย ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

๖. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๒ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ** และ **ปุเรชาตะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม และหทยวัตถุ เป็นปัจจัยแก่ขันธ์ ๓ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย ฯลฯ ขันธ์ ๒.

๗. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย**

มี ๓ อย่าง คือที่เป็น **สหชาตะ, ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** และรวมกับ **อินทริยะ**

ที่เป็น **สหชาตะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ที่เกิดพร้อมกัน และมหาภูตรูปทั้งหลาย เป็นปัจจัยแก่จิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อาหาระ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และกวฬีการหาร เป็นปัจจัยแก่กายนี้ ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

ที่เป็น **ปัจฉาชาตะ** รวมกับ **อินทริยะ** ได้แก่

ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามาสสัมปยุตตธรรม ที่เกิดภายหลัง และรูป-ชีวิตินทรีย์ เป็นปัจจัยแก่กฏัตตารูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของอัตถิปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในอนุโลม

[๗๒๒] ในเหตุปัจจัย มี ๔ วาระ ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ ในอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในอุปนิสสยปัจจัย มี ๔ วาระ ในปุเรชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในปัจฉาชาตปัจจัย มี ๒ วาระ ในอาเสวนปัจจัย มี ๒ วาระ ในกัมมปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิปากปัจจัย มี ๑ วาระ ในอาหารปัจจัย มี ๔ วาระ ในอินทริยปัจจัย มี ๔ วาระ ในฌานปัจจัย มี ๔ วาระ ในมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ ในสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในวิปปยุตตปัจจัย มี ๓ วาระ ในอัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ ในอวิคต-ปัจจัย มี ๗ วาระ.

ปัจจนียนัย

การยกปัจจัยในปัจจนียะ

[๗๒๓] ๑. **ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย.**

๒. ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย.

๓. ปรามาสสัมปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของสหชาต-ปัจจัย.

๔. ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-วิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของกัมมปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

๕. ปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาส-สัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอุปนิสสยปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๖. ปรามาสสัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปปยุตต-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสสัมปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของสหชาต-ปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปุเรชาตปัจจัย.

๗. ปรามาสสัมปยุตตธรรม และปรามาสวิปปยุตตธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสวิปปยุตตธรรม ด้วยอำนาจของสหชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของปัจฉาชาตปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอาหารปัจจัย, เป็นปัจจัย ด้วยอำนาจของอินทริยปัจจัย.

การนับจำนวนวาระในปัจจนียะ

[๗๒๔] ในนเหตุปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอารัมมณปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอธิปติปัจจัย มี ๗ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสหชาตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๕ วาระ ในนนิสสยปัจจัย มี ๕ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย มี ๗ วาระ ในนปุเรชาตปัจจัย มี ๖ วาระ ในนปัจฉาชาตปัจจัย มี ๗ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๗ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๗ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๕ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนอัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ ในโนอวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

อนุโลมปัจจนียนัย

การนับจำนวนวาระในอนุโลมปัจจนียะ

[๗๒๕] **เพราะเหตุปัจจัย** ในนอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ในนอธิปติปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสมนันตรปัจจัย มี ๔ วาระ ในนอัญญมัญญปัจจัย มี ๒ วาระ ในนอุปนิสสยปัจจัย

มี ๔ วาระ ในปัจจัยทั้งปวง มี ๔ วาระ ในนมัคคปัจจัย มี ๔ วาระ ในนสัมปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในนวิปปยุตตปัจจัย มี ๒ วาระ ในโนนัตถิปัจจัย มี ๔ วาระ ในโนวิคตปัจจัย มี ๔ วาระ.

ปัจจนียานุโลมนัย

การนับจำนวนวาระในปัจจนียานุโลม

[๗๒๖] **เพราะนเหตุปัจจัย** ในอารัมมณปัจจัย มี ๔ วาระ... ในอธิปติปัจจัย มี ๕ วาระ พึงกระทำอนุโลมมาติกา ฯลฯ ในอวิคตปัจจัย มี ๗ วาระ.

ปรามาสสัมปยุตตทุกะ จบ

๕๓. ปรามาสปรามัฏฐทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๗๒๗] ๑. **ธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรมแต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรม และปรามัฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย.**

คือ สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยปรามาสธรรม.

๒. **ธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรมแต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามัฏฐ-ธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

ในปฏิสนธิขณะ ตลอดถึงอัชฌัตติกมหาภูตรูป.

๓. **ธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรม และปรามัฏฐธรรม อาศัยธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ปรามาสธรรม อาศัยขันธ์ทั้งหลายทั้งเป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม.

๔. ธรรมที่เป็นปรามาสธรรม และปรามัฏฐธรรม และธรรมที่เป็นปรามัฏฐาน แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓, ปรามาสธรรม และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

๕. ธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม อาศัยธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรม และปรามัฏฐธรรม และธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามัฏฐ-ธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม และปรามาสธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒.

ฯลฯ

วาระทั้งหมดพึงกระทำเหมือนกับปรามาสทุกะ ไม่มีแตกต่างกัน.

ปัญหาวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๗๒๘] ๑. **ธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาส-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาส-ธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

ในปฏิสนธิขณะ ฯลฯ

๒. **ธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรมและปรามัฏฐธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่ปรามาสธรรม อำนาจของเหตุปัจจัย.

๓. **ธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาส-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรม และปรามัฏฐธรรม และธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย**

คือ เหตุทั้งหลายที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม เป็นปัจจัยแก่สัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย และปรามาสธรรม และจิตตสมุฏฐานรูปทั้งหลาย ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย.

[๗๒๙] ๑. **ธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรม และปรามัฏฐธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรมและปรามัฏฐธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

มี ๓ วาระ พึงกระทำว่าปรารภ เหมือนกับปรามาสทุกะ.

๔. **ธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาส-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาส-ธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ กระทำอุโบสถกรรม แล้วพิจารณากุศลธรรมนั้น ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภกุศลกรรมนั้น ราคะ วิจิกิจฉา อุทธัจจะ โทมนัส ย่อมเกิดขึ้น.

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

พระอริยะทั้งหลายพิจารณาโคตรภู, พิจารณาโวทาน, กิเลสที่สะสมแล้ว ฯลฯ กิเลสที่ข่มแล้ว ฯลฯ กิเลสทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้วในกาลก่อน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรา-มัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ โทมนัสย่อมเกิดขึ้น.

บุคคลเห็นรูปด้วยทิพย์จักษุ ตลอดถึงอาวัชชนะ พึงกระทำทั้งหมด.

๕. **ธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาส-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรม และปรามัฏฐธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรา-มัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ทิฏฐิ ฯลฯ

๖. **ธรรมที่ปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาส-ธรรม เป็นปัจจัยแก่ธรรมที่เป็นทั้งปรามาสธรรมและปรามัฏฐธรรม และธรรมที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม ด้วยอำนาจของอารัมมณปัจจัย**

คือ บุคคลให้ทาน ฯลฯ ศีล ฯลฯ อุโบสถกรรม ฯลฯ

พิจารณากุศลกรรมทั้งหลายที่เคยสั่งสมไว้แล้วในกาลก่อน ฯลฯ

ออกจากฌาน ฯลฯ

บุคคลพิจารณาเห็นจักษุ ฯลฯ หทัยวัตถุ ขันธ์ทั้งหลายที่เป็นปรามัฏฐธรรม แต่ไม่ใช่ปรามาสธรรม โดยความเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ย่อมยินดี ย่อมเพลิดเพลินยิ่ง เพราะปรารภจักษุเป็นต้นนั้น ปรามาสธรรมและสัมปยุตตขันธ์ทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้น.

ทั้ง ๓ วาระแม้นอกนี้ พึงกระทำว่า เพราะปรารภ.

ทุกะนี้ เหมือนกับปรามาสทุกะ โลกุตตระไม่ได้ในที่ใด ก็ไม่พึงกระทำในที่นั้น.

ปรามาสปรามัฏฐทุกะ จบ

๕๔. ปรามาสวิปปยุตตปรามัฏฐทุกะ

ปฏิจจวาระ

อนุโลมนัย

๑. เหตุปัจจัย

[๗๓๐] ๑. **ปรามาสวิปปยุตตปรามัฏฐธรรม อาศัยปรามาส-วิปปยุตตปรามัฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

คือ ขันธ์ ๓ และจิตตสมุฏฐานรูป อาศัยขันธ์ ๑ ที่เป็นปรามาส-วิปปยุตตปรามัฏฐธรรม ฯลฯ อาศัยขันธ์ ๒ ฯลฯ

๒. **ปรามาสวิปปยุตตอปรามัฏฐธรรม อาศัยปรามาส-วิปปยุตตอปรามัฏฐธรรม เกิดขึ้น เพราะเหตุปัจจัย**

ฯลฯ

โลกิยทุกะในจูฬันตรทุกะฉันใด พึงกระทำฉันนั้น ไม่มีแตกต่างกัน.

ปรามาสวิปปยุตตปรามัฏฐทุกะ จบ

อนุโลมทุกปัฏฐาน จบ